تماميله تأمين ايده‌مديكنى اعتراف ايدر . حرب عمومیدن متولد مصائب ومشكلاتك حشر ونشر اولديغى بر زمان ومكانده‌دها زياده كمال كوسترمك آسان دكلدى. مع‌مافيه خطوات مساعيمزك بر فراز تكامله قطع مسافات ايتمسنه مستمراً چاليشه‌جغز . اللهدن توفيق ديلرز .

استانبول ، ٥ رمضان ١٣٣٤

سليمان نظيف جناب شهاب الدين اسماعيل حقى

محمود كمال عثمان كمال

اساسده‌کی بو اطرادسزلق اشکالده‌ده مشهود اولور :
مثلا شاعر اعظم **عبدالحق حامد** بکك شمدی‌یه قدر انتشار ایتمش اولان یکرمی‌بی متجاوز اثرلری مختلف کاغدلر اوزرینه ، مختلف شکل و قطعه‌ده باصلدیغندن بونلردن اوچ، دورت دانه‌سنی بریره جمع و تجلید ایتمك قابل دکلدر . اساسندن پریشان قالمغه محکوم اولان آثار مطبوعه‌نك کتبخانه‌لرده نه قدر مدت پایدار اوله بیله‌جکی ایسه معلوم !.

معارف ناظری **شکری** بك افندی آثار قدیمه‌یی ، متوالیاً تهدید ایتمکده اولان آفات ضیاعدن ومؤلفین جدیده‌یی ده طبع آثارده متمادیاً مصادف اولمقده بولندقلری مشکلات و ترددن وقایه وتخلیص مقصدیله (**آثار مفیده کتبخانه‌سی**) هیئتی تشکیل وبو هیئتك ریاستنی بالذات درعهده ایده‌رك وسائط موفقیتی احضار صورتیله وظیفه‌سنك امر ایفاسنی تسهیل بیورمشلردر. کرك بو کتاب، کرك بوندن بویله ساحهٔ انتشاره چیقه‌جق آثار ، مساعئ واقعه‌نك درجاتنی کوستررر .

هر تشبثك بدایتنده بر چوق نواقص بولنمق غیر منکردر. (**آثار مفیده کتبخانه‌سی**) هیئتی آرزو اولنان مکملیتی

چوغنك و اك قیمتلی و دکرلیلرینك نسـخ موجوده‌سی آزاله آزاله تدارکی کسب عسرت و، ینه مثلا، برقاچ سنه اول یکرمی، اوتوز غروشـله ممکن‌التدارك اولان بر ندیم دیوانی بوکون یوز اللی، ایکی یوز غروش راده‌سنه ترفیع قیئات ایتمشدر.

مطبعهٔ عامره و مصر مطبعه‌سیله مطابع و طبّاع سائره‌نك الی‌الابد حافظه آرای شکران اوله‌جق صورتده خدمت ایتمش اولملقله برابر، انتخاب آثار خصوصنده دائما اصابت ایده‌مامش اولدقلرینی آثار مطبوعه کوستریبور. مثلا شیخ الاسلام یحیی افندی کبی لسـان وادبیـاتمزده اساتیذ معدوده‌دن اولان برذاتك دیوانی اهمال اولنه‌رق، سنبلزاده وهبی و عینی دیوانلری کبی قیمت تالیـه‌یی حائز اثرلر باصلمشدر. استانبول لهجهٔ بیانك شعرمزده استاد اولی اولان باقی نك دیوانی بیله بو اهمالدن قورتوله‌مادی. آلتمش، یتمش سنه اول طاش باصمه‌سیله وغایت نامطبوع صورتده طبع وتمثیل اولنان مجموعهٔ اشعاری ـ که بوکون نایاب ویا کمیابدر ـ بیوك مطبعه‌لرمزك تفریق وانتخاب آثارده‌کی لاقیدیسنی کوسترر.

آثار مفیده کتبخانه‌سی

آثار مفیده منسوب اولدقلری ملتك سامان عرفانی احتوا ایدن برر خزینه‌در. بونلرك ضیاعی، حیات امتده تضمینی ناقابل ضررلر ایقاع ایدر. بر طرفدن متوالی ومستولی حریقلر، دیکر طرفدن قدرشناسان اجانبك بذل ایتدیکی نقود قارشیسنده اراده‌لری صارصلان ومغلوب اولان اصحاب ویا حفاظ کتبمزك لاقیدی وجدانسوزی یادکار اسلافك بر قسمنی کتبخانهٔ فنایه، بر قسمنی ده اوروپا و آمریقایه طاشیمقده‌در. اویله بر حالده که کونك برنده خزائن عرفانمزك بسبتون بوشانمسندن قورقولور!...

کتب غیر مطبوعه‌مزك حال ومقدراتی بو. مطبوع اولانلرینه کلنجه: بونلر میاننده، مثلا، مطبعهٔ عامره ایله مصر بولاق مطبعه‌سنك وقتیله فوق‌العاده التزام دقت واعتنا ایده‌رك طبع وتمثیل ایتمش اولدیغی کتابلردن بر

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۹۳	۱۸	هرنه کوندردی ایسه	هرنه خبر کوندردی ایسه
۹۶	۱۲	أالدن	الدن
۱۰۱	۲	اۤماراتی	اماراتی
۱۰۲	۱۹	توصیه ایتمش	توصیه ایتمش ایدی
۱۰٤	۲	بوبدر	بوقدر
۱۰٥	۳	بچوی	پچوی
۱۰٦	۱	وبچوی	وپچوبی
۱۰٦	۲	بچویک	پچوبینک
۱۰۷	۹	پچوی‌بی	پچوبی
۱۰۷	۱٤	بچونک	پچویک
۱۰۷	۱۹	وراستونی	واستونی
۱۰۸	۱۹	عبادالمؤمنین	عبادهالمؤمنین
۱۰۸	۱٥	والسلام	والصلاة والسلام
۱۰۸	۱۷	رهنمون اقبال	رهنمونیٔ اقبال
۱۰۹	۷	سعی جمیلی کتوروب	سعی جمیلی برینه کتوروب
۱۰۹	۱٦	اطیعو، اطیعو	اطیعوا ، اطیعوا

خطا وصواب جدولی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٢٦	٦	لونداتی	لوندانی
٢٨	٧	س	سن
٣٣	١	پچولی	پچویلی
٤٢	٤	بوغازینی	یوزینی
٤٣	١٠	دیو	دیر
٤٩	٧	شای‌زاده	شامی زاده
٦٤	٩	مخاصره‌لر	مخاطره‌لر
٦٧	١٥	تسلیم متعاقب‌ایده‌رك	تسلیم ایده‌رك
٧١	٢	پاشا غازی‌یه	پاشای غازی‌یه
٧٤	١٨	یوز اللی‌بیك	یوز ، یوز اللی بیك
٧٨	١٠	قلعه‌نك طولمبه‌لرینی	قلعه‌نك طوله‌لرینی
٧٨	١٥	امّاره	اماره
٨٠	٢	سلامته	سلامتنه
٨٠	٣	بربرلره	بربرلریله
٨٠	٨	کمینلرده	کمیلرده
٨٢	٦	بیکدن زیاده	اون‌سکزبیکدن‌زیاده
٩٠	٩	امّاره	اماره
٩٠	١٦	آغالر ایله برابر	آغالریله برابر
٩٣	٤	اروماتلر	اورمانلر

فهرست اصطلاحات و تعبیرات

صحيفه		مجارجه	آلمانجه	صربجه
١٩٣	سملين	Zimony		Zemun
١٩٦	شقلويش	Siklos		
١٩٧	غران		Gran	
١٩٧	قنيژه	Kanisza	Kanischa	

خلاصهٔ فهرست بلاد وقلاع وانهار

خلاصهٔ فهرست رجال

تشکر

تاریخی وادبی برقیمت مخصوصه‌یی حائز اولان بویله
بر اثری ـ التقاطات کمترانه‌مدن صرفنظرله ـ شودکوسز
یازیلرمله تذییل لطفنده بولونان معارف عمومیه ناظر عالیسی
وآثار مفیده انجمنی رئیسی شکری بك افندی حضرتلرینه
وانجمن اعضای کرامنه عرض شکران ایلرم .

مطبعهٔ عامره تألیف وترجمه سرمصححی

عالی

الحاج مصطفى افندی ازخواجگان دیوان بجانب نمچه برای تأکید مراعات مراسم صلح وصلاح » [*] سرلوحه‌لی مبحثده « نمچه دولتنك طقوز عدد هرسكلری » دیمسندن وافادات متعاقبه‌سندن‌ده « هرسك » کلمه‌سنك « آرشیدوق » مقامنده استعمال ایدیلدیکی آکلاشیلیور .

تذكرهٔ فطین ، مطبوعی ، ص ٥٣ ایله عثمانلی تاریخ ومورخلری ، وآخر صفر ١٢٠٦ ده وفات ایده‌ن محمد خلیل افندی المرادینك « سلك الدرر فی اعیان القرن الثانی عشر » نام اثرینك ١٣٠١ ده بولاقده طبع اولونان دردنجی جلدی ، ص ٠٤ ده مندرج اولان « حاكم » مخلص « سید محمد افندی ابن خلیل » تذییل ایله‌مشدر.
- [*] خطی مصطفى افندینك ترجمهٔ حالی ، تذكرهٔ فطین ، مطبوعی ، ص ٨٤ .

عنوانلرك ابتداسنده ، بیوك ، باش ، رئیس ، سر معناسنه اولان « Archi » مقابلی اولمغله « Erzherzog » لفظی ، آوستریا خاندان ایمپراطوریسی اعضاسنه مخصوص عنوان اولان «آرشیدوق» ، دیمك ولور . پچویی تاریخنده [*] وقنیژه محاصره‌سی بحثنده کوریلن « عرج هرسك » ، «Erzherzog» کلمه‌سندن محرف اولمالیدر.

عزّی سلیمان افندینك تاریخنده [۱] و « سفارت خطی

وقصوری اولمیان کامل شیشه‌دینور ، وحسن ولطافت وسائر مزیت جهتیله نهایت درجه‌یه بالغ نسنه‌یه دینورکه فوقنده برشیء اولمیه کویاکه اول صنایع بشریه‌دن اولمیوب بلکه جن وپری صنعتیدر دیو تعجب اولنور ».

[*] پچویی تاریخی ، اسعدافندی کتبخاسی ، نومرو ۲۰۹٤ ، ورق ۲۸۵ مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۲٤۰ ده «غرج هرسك» صورتنده‌در.

[۱] وقعه‌نویس احمدواصف افندینك تاریخنده ـ محاسن الآثار وحقایق الاخبار ، ۱۲٤٦ بولاق طبعی ، ج ۱ ، مقدمه ، ص ۳ ـ حقنده « وقایع نویس وتشریفاتی ایکن مجتاز راه حجاز اولان » دیمش اولدیغی ذاتدرکه ، خواجکان دیوان همایوندن ایکن غرهٔ رجب ۱۱۵۸ ده وقعه‌نویس اولمشدر. تاریخی ایکی جلد اولوب ، برنجیسی ۱۱۵۷ ـ ۱۱٦۰ ، ایکنجیسی ۱۱٦۱ـ۱۱٦۵ وقایعنی شاملدر. ترجمهٔ حالی ، تذکرهٔ سالم ، مطبوعی ، ص ٤۷٤ ، تذکرهٔ فطین: خاتمة الاشعار ، لیتوغرافیا طبعی ، ص ۲۹۵ وخط وخطاطان ۱۳۰۵ طبعی ، ص ۱۱۲ ده کورولور . اثرینی ، ترجمهٔ حالی ،

« ماتیاش هرسکی » «ماتیاش هرسکك» صورتنده کورولمسی ترتیب سهوی اولسه کرکدر. پرنس کلمه‌سنك آلمانجه مقابلی « Prinz » و « Fürst » در. ینه آلمانجه « Erz » کلمه‌سی ،

داماد ابراهیم پاشانك امریله شاعر ندیم احمد افندی ۱۱۳۲ سنه‌سی جمادی‌الاخره‌سنده ترجمه‌یه باشلایه‌رق ۱۱۴۲ شوالنك یکرمی بشنجی جمعه کونی اتمام ایتمش ویازمش اولدیغی مقدمه‌ده « رئیس‌المنجمین اولان ذوفنون هوشیار ، ثالث نصیر کوشیار ، رصدشناس فضل وهنر ، مرد دقیقه‌دان باریك نظر ، مرحوم درویش احمدافندینك جمع وتسوید ایتدیکی « صحایف‌الاخبار » نام تاریخك مذاکره‌سی کذران ایدوب اولکونه برکوهر نایاب کنج صدف مسوده‌ده قالمق ناسزاواولکونه برنقش عبقری ایله صفحات ایام منقش اولمق ناروا کورلمکله اول مجموعهٔ نفیسه‌نك باعث شیوع وانتشاری اولمق ایچون تکلفات منشیانه‌دن ساده ، ترکی لسانه نقل وترجمه اولنمه‌سن اراده بیوروب » دیمش و ۱۲۸۵ ده مطبعهٔ عامره‌ده طبع ایدیلن نسخه‌سی سلطان محمد خان رابعك ۱۰۸۳ سنه‌سی قمنچه‌یی بعدالفتح سنهٔ مذکوره شعبانده درسعادته معاودتلرینه‌قدر اولان وقایعی محتوی بولونمشدر . نسخهٔ مطبوعه‌نك نهایتنده مندرج افادهٔ مترجمدن اول (خاتمهٔ کتاب ، اکرپسندیدهٔ ولی‌النعمی اولور ایسه دولت علیه وقایعی آخرینه تحریر اولنه) عباره‌سی کورولمکده‌در . فهرست قلاع وبلاد وانهار ص ۲۰۰ ده مندرج ۱ رقملی حاشیه‌یه مراجعت اولونسون . منجم باشی احمد دده افندی جامع الدول مقدمه‌سنده « وسمیتها جامع الدول » دیور .

. قاموس ترجمه‌سی « العبقری ، جعفری وزننده مطلقا نقش

اوّلا طرز تلفظنى تبديل وثانياً معناسنى تغيير ايتدكلرندن اسكى كتابلرمزده كوريلان اسملرك اكثرى بياغى معما حكمنى آليور. بزه قالورسـه بوهرسك ماتيوشى دكل، «ارتس هرزوغ ماتياش» در كه آلمانجه «ارتس هرزوغ» پرنس ديمكدر.» ده نيلمش ايسه ده، بواسم، هرسك ماتيوشى اولمايوب نعماده [*] وفذلكه ده [۱] كورولديكى اوزره «هرسك ماتياش» در. منجم باشى احمدده افندى ده جامع الدول [۲] ده، وقنيژه محاصره سنده «ثم انضم اليهم هرسك ماتياش» ديبور. صحائف الاخبار ترجمه سنده [۳]

[*] نعيما تاريخى، نورعثمانيه كتبخانه سى، نومرو ۳۱۶۰، ۳۱۶۱، وراغب پاشا كتبخانه سى، نومرو ۹۹۶ يازمه نسخه لريله، ۱۱٤۷ طبعى، ج ۱، ص ۱۳۹، ۱٤۰، و ۱۲۸۱ طبعى، ج ۱، ص ۲٦۸.

[۱] فذلكه، اسعد افندى كتبخانه سى، نومرو ۲۱٦۸، راغب پاشا كتبخانه سى، نومرو ۱۰۳٦، نورعثمانيه كتبخانه سى، نومرو ۳۱۵۲، ورق ۷۲، ونومرو ۳۱۵۳ يازمه نسخه لريله، مطبوعى، ج ۱، ص ۱۵٦، ۱۵۷.

[۲] جامع الدول، كتبخانهٔ عمومى نومرو ۵۰۲۰/۱۲۱، يازمه نسخه سى، ج ۲.

[۳] صحائف الاخبار، ۱۲۸۵ طبعى، ج ص ٦۰۷.
منجم باشى احمد دده افنديك اثرى اولان صحائف الاخبارى،

شرقیه‌دن آلدقلری بحریه سلاح انداز نفری [*] دیمك اولوب، دولت عثمانیه‌دخی مؤخراً بو نامله ـ بحریه‌یه مخصوص اولمیه‌رق ـ بر صنف عسکری تنظیم ایله‌مش ایسه‌ده بونلر بالاخره ممالك عثمانیه‌ده صیانت یرینه اجرای شقاوته باشلادقلرندن [۱]، ۱۱۷۸ تاریخنده طاغیدیلمشلردر [۲].

هرسك ـــ دوقه، دوق، دیمك اولوب «هرسه غووین» دوقه‌لق معناسنه‌در. هرسك، آلمانجه‌هرزوغ: Herzog لفظندن محرفدر. متن اثر، ص ٦٩، حاشیه‌سنده هرسك ماتیوشی تعبیری مثلا «هرسك پرنسی» کبی بر معنی افهام ایدییور. حال بوکه‌وقتیله بزده یازی یازانلر ایشیتدکلری اجنبی بر کلمه‌نك اصلنی تحقیق ایتمکه‌غالبا لزوم کورمدکلرندندرکه برصورتله قولاقلرینه‌واصل اولان اجنبی اسملرینك

[*] قاموس ترکی، ۱۳۱۷ طبعی. لهجهٔ عثمانی، ۱۳۰٦ طبعی، Levantin : Levantino.

[۱] نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۳، ص ۱۳٤، وج ٤، ص ۲۷٥، ۳۸۸، وج ٦، ص ۱۰۳، ۲۷٥.

[۲] لغات تاریخیه وجغرافیه، ۱۳۰۰ طبعی. تاریخ واصف ـ محاسن الآثار وحقایق الاخبار ـ ۱۲٤٦ بولاق طبعی ج ۱، ۱۱٦۹ سنه‌سی وقایعی میاننده، ص ٥٤ ایله ۱۱۷۲ وقایعی میاننده، ص ۷٥، «استیصال لوندات» سرلوحه‌لی مبحث مطالعه ایدیلسون.

برهان قاطع ترجمه‌سی تبیان نافع‌ده « اصطلاحده اول سرهنك بی فرهنکه [*] دینور که درونده خوف خدادن وحیادن اثر اولمیوب بی باك وبی پروا خلقه اطاله دست تعدی وامو للرین عندنده مباح عدیله بکندیکی کبی آلوب قطعا انصاف ومبالات ایلمیه » دییور.

شرقی معناسنه اولان « له‌وانتینو » کلمه‌سندن مأخوذ اولدیغی قبول ایدیلدیکی تقدیرده : وقتیله‌وندیکلیلرك ممالك

ابراهیم متفرقه طبعی ، « حافظ اوبهی » نك « تحفةالاحباب » ی ، « فخرالدین ابراهیم بن قوام القواس » ك استادی « الشیخ محمد ابن الشیخ لالا » نك « مؤیدالفضلا » سی ، ایله « سروری » مخلص « محمد قاسم بن حاجی محمد کاشانی » نك شاه عباس صفوی نامنه تألیف ایتدیکی « مجمع الفرس سروری » ، « جلال الدین محمد اکبر بابری » نك فارسی‌یه اولان شغف تامندن طولایی « میر جمال الدین حسین اینجوی شیرازی » یه ترتیب وتألیف ایتدیردیکی واتمامی مخدومی « جهانکیر » ، زماننه مصادف اولمغله مؤلفی طرفندن « فرهنك جهانکیری » نامی ویریلن اثر ، و « هدایت » مخلص « امیرالشعرا ـ رضاقلی خان » ك ـ لغت ناجی ، قسم متممنده ، « علی قلی خان » ده نیلمسی اثر ذهولدر ـ « فرهنك انجمن آرای ناصری » سی ، ۱۲۸۸ لیتوغرافیا طبعی .

[*] تبیان نافع در ترجمهٔ برهان قاطع مطبوعی ، « سرهنك ، چرقه‌جی ، مقدمةالجیش ، پهلوان ومبارز » . ینه بواثرده ، « فرهنك ، فرهنج ، ادب ، هنر ، معرفت » .

سفينة الشعرا مؤلفى سليمان فهيم ،

سوزوب خيل سيه چشمك دوزوب طابور مژكانن
او بچلى مچلى كافر ملك ايمانى چالار چارپاز

كديك آغاسى ــ بيوك دائره‌لرده بر خدمت مخصوصه‌نك باشلغى وظيفه وامتيازى . قفتان ــ خفتان ــ آغاسى ، توتونجى ، ديويتدار ــ دواتدار ــ ، خزينه‌دار آغا ، چاماشير آغاسى ، قهوه‌جى ، كيلارجى ، سفره‌جى ، مقرمه‌جى باشى ، پيشكير ، ابريقدار ، شمعدان آغاسى ، باش چوقدار ، سجاده‌جى ، سراج باشى ، صقاللو آغاسى ، سلام آغاسى ، تاتار آغاسى كبى معين خدمت صاحبلرى [*] .

لوند ــ بو كلمه فارسى اوله‌رق نظر اعتباره آلنيرايسه ، تنبل ، كاهل ، عياش ، زندوست ، پيشكار معناسنه‌در كه ، شاگرد ، خدمتكار وارغاد مقوله‌سيدر [۱] . عاصم افندى

[*] قاموس تركى ، ۱۳۱۷ طبعى . لهجهٔ عثمانى ، ۱۳۰٦ طبعى .

[۱] ترجمهٔ حالى ، حدائق الحقائق فى تكملة الشقائقك شيخى ذيلى ، نورعثمانيه كتبخانه‌سى ، نومرو ۳۳۱۳ ، ج ۲ ، ورق ٦۷ ايله تذكرهٔ سالم مطبوعنده مندرج بولونان و ۱۱۰۵ ده وفات ايله‌ين ، ماليه ، قلمى خلفاسندن حلبلى « شعورى حسن افندى » نك « فرهنك شعورى » ــ لسان العجم ــ نام اثرى ،

زنجیرله قوشادیلوب درت یوزلو قلعه شکلنه کیرمش استحکام [*] طابقور مخفی، دیزیلی عسکر، قلعه اولان شکل مربعده طوران عسکر، قلعه قورمش صف وطوپ [۱]، بر برینه آرقه سنی ویرمش درت دیزیدن مرکب مربع الشکل بر عسکر ویاطوپ وسائره مجموعی که هر طرفدن دشمنه مقابله ایدوب استحکام تشکیل ایدر [۲]. صحائف الاخبارك [۳] « بر متین طابور احداث واطرافنی خندق ایله تحصین ایتدیلر » عباره سی ایضاحات آنفه یی مؤید اولسه کرکدر. بو کلمه پچوی تاریخی [٤] ایله حسن بکزاده تاریخنده [٥] « اسطبور » صورتنده ده کورولمکده در.

[*] لغت چغتای وترکی عثمانی ۱۲۹۸ طبعی ، لهجهٔ عثمانی، ۱۳۰٦ طبعی ، قاموس ترکی ۱۳۱۷ طبعی.

[۱] لهجهٔ عثمانی، ۱۳۰٦ طبعی.

[۲] قاموس ترکی ، ۱۳۱۷ طبعی.

[۳] صحائف الاخبار ، ۱۲۸۵ طبعی، ج ۳ ، ص ۳ ٦.

[٤] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۲۲۵.

[٥] حسن بکزاده تاریخی. نورعثمانیه کتبخانه سی ، نومرو ۳۱۰۵ ، یازمه نسخه سی ، ورق ۲۸۲ « چوقه بوغازنده قوردقلری اسطبورلری ».

سردن‌ﭼﻜﺪی ــ محاربه‌لرده‌لزومی تقدیرده یازیلان فدائیلر. « دال‌قلیج » نامیله‌ده تحریرایدیلیردی. بونلردن صاغ قالانلرك علوفه‌لری دها زیاده اولدیغی کبی « سردن ﭼﻜﺪی قاووغی » نامیله بر نوع قاووق کیرلر و « سردن ﭼﻜﺪی آغاسی » دیيه مظهر تکریم اولورلردی [*] .

ضربزن ــ قلعه دوکدکلری ویاخود قلعه دوکن ده‌نیلن بویوك چاپده‌طوپ [١] . تورکجه‌ده قازان [٢] حسن بك زاده تاریخی [٣] ،

یاپان معمار آکا صنعتله بر طرفه طلسم ایتمش
که‌طوپ وضربزن اورسك آکا هیچ ایلمز تأثیر

طابور ــ تاپقور، طابقور، دپقور، آرابه‌لر بر ینه

[*] تاریخ‌دولت عثمانیه ، ١٣١٥ ایکنجی طبعی ، ج ١ ، ص ٢٩٧ .

[١] لهجهٔ‌عثمانی ، ١٣٠٦ طبعی ، قاموس ترکی ، ١٣١٧ طبعی ، رسملی قاموس عثمانی ، ١٣٢٤ طبعی .

[٢] لهجهٔ عثمانی ، ١٣٠٦ طبعی ، « قازان ، ترکیده بطال طوب ، ضربزن » . قاموس ترکیده بونی مؤیددر .

[٣] نورعثمانیه کتبخانه‌سی ؛ نومرو ٣١٠٥ یازمه‌نسخه‌سی ورق ٢٧٨

بورو کبی براندازه طولنده ، اوزری صاریقلی قالپاق
وار ایدی . بوطائفه‌یه دخالت ایدن کنجلر آغالردن
برینك معیتنه چراغ اولوب اوجاغك اصولنی و آغاسـنك
رضـاسنی تحصیل ایله لیاقتی تصدیق اولندقدن صکره دین
ودولته صداقت، هیچ برغوغادن کیرو دونمامکه عزیمت
ایده‌جکنه، دائرسوزلرله برابر دعاوثنا ایله او زوبو[*]نك
باشـنه قالپاق کیدیریله‌رك « آغام چراغی » نامیله صره‌یه
کچررلر؛ ایچلرندن بریسی غوغادن فرار ایدر ایسه اوجاقجه
باشندن قالپاغنی آلوب کچه کلاه بعدالتشهیر طردایدرلر ،
دولتك هرنوقت برغائله حربیه‌سی ظهور ایتسـه ، بونلر
اردولر معیتلرنده، کوزلرینی بوداقدن صاقنمیه‌رق صف
شـکنلك ، طابور شـکافلق خصوصلرنده غیرت وصولت
وشجاعتلری مشهور برنوع جند جسور وغیور ایدیلر .
یکیچریلر کبی بونلرك اسـکی حمیت وصـلابتلری دوچار
کسـل وشیرازهٔ نظام واطاعتلری کسسته تار وهن وخلل
اولمشـدی. وزرا دائره‌لرندن « یملری کسـلمك » نامیله
رخصت ویریلوردی » دییور .

[*] بعض اصطلاحات وتعبیرات ، ص ۲۱٦ ایله ۱ نومرولی
حاشیه‌سنه مراجعت ایدیلسون .

سپاهی، تیمار نامیله عشرینی آلدقلری اراضی‌یه مقابل حرب زماننده کندی حیوانلریله وجانب میریدن ویریلن جبخانه ومعیناتیله حربه کیدن بر صنف سواری عسکری ایدی.

وقعه نویس لطفی افندی، تاریخنده [*]، « آناطولی روم‌ایلی قلملری زعامت، تیمار، مالکانه تعبیرلریله من القدیم هر ایالت، سنجاق، قضالرده سفر وقوعنده امر اولنه‌جق موقعه اشمك [۱] اوزره آلای بکلری معرفتلریله وطنلرنده یوقلمه وحسن ضابطه‌لرینه اعتنا اولنور سلاح، اسبلری آماده، دولتك یوز بیك نفردن افزون سواری عسکری موجود بولنور ایدی. بونلردن بشقه وزرا دائره‌لرنده بر نوع سواری عسکر جرار وارایدی که « دلیل باشی » [۲] نامیله سرکرده‌لرینه مطیع باشلرنده سیاه قوزی دریسندن

[*] تاریخ لطفی، ۱۲۹۱ طبعی، ج ۲، ص ۱۹۱، ۱۲۴۵ سنه‌سی وقایعی میاننده و « الغاء طائفهٔ دلیلان » سرلوحه‌لی مبحثده.

[۱] اشمك، قوشمق، بر خدمتك ایفاسنه وعلی الخصوص سفر وغزایه مسارعت ایتمك.

[۲] لهجهٔ عثمانی، ۱۳۰۶ طبعی، « دلیل عسکری، باشی بوزوق سواری زمره‌سی »، قاموس ترکی، دلیل، زبانزدی دلی؛ اسکی عساکر عثمانیه‌ده بر صنف خفیف سواری عسکری که باشلیجه وظیفه‌لری اردویه قولاغوزلق ایتمك ایدی.

زوبو — بیوك دائره‌لرده ایفای خدمت ایده‌ن وكدیك آغاسی [*] تعبیراولونان آغالرك عجمیلری [۱].

سپاه }
سلحدار } — قپوقولی عسكرینك [۲] سواریسی .

بونلرك ایكیسنه « باش بلوكلر » ده‌نیلدیكی كبی ، سپاه بلوكنه « قرمزی بیراق » ، وسلحدار بلوكنه « صاری بیراق » تعبیری دخی مستعملدر [۳].

[*] كدیك آغاسی تعبیرینه‌ده باقلسون .

[۱] وقعه‌نویس لطفی افندی تاریخی ، ۱۲۹۱ مطبعهٔعامره طبعی ، ج ۲ ، ص ۱۹۲ ، « الغاء طائفهٔ دلیلان » سرلوحه‌لی مبحثده « اسكیدن عثمانلی نامیله خدمتكارلقده بولنان آغالرك دخی عجمیلرینه زوبو تعبیر اولندیغی » .

[۲] خزینهٔدولتدن علوفه وتعیینات یومیه‌ایله موظف اولوب ركاب همایونده قشله‌نشین وپادشاهان عظامك عساكر خاصه‌سی حكمنده اولان عسكر. تاریخ دولت عثمانیه ، ۱۳۱۵ ایكنجی طبعی ، ج ۱ ، ۲۹۲ .

[۳] تاریخ دولت عثمانیه ، ۱۳۱۵ ایكنجی طبعی ، ج ۱ ، ص ۳۰۳ . تاج‌التواریخ ، ۱۲۸۰ مطبعهٔعامره طبعی ، ج ۱ ، ص ۳ ۳ « زمرهٔسلحداران » . صحائف‌الاخبار ۱۲۸۵ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۳ ، ص ۳۳۵ « سلحداریه طائفه‌سی » . تاریخ نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۷۷ ، ۱۲۰ ، ۳۱۲ ، ۳۱۵ ، ۳۱۷ ، ۳۷۷ ، ۴۳۵ ، ۴۳۷ ، وج ۲ ، ص ۲۹۵ ، ۴۲۱ ، وج ۳ ، ص۸۶ ، ۱۱۱ ، ۱۱۲ ، وج ۴ . ص ۳۶۳ ، وج ۵ ، ص ۲۵۵ ، وج ۶ ، ص ۸۳ ، ۲۵۰ مطالعه ایدیلسون .

همایونه‌ده مأمور بر طاقم خدمه‌وار ایدی. بوبابده‌کی تفصیلات تاریخ عطاده کورولور [*] .

شاعر حشمتك ،

شاعر چکه‌مز طورینی نورسته کبارك
الا که آغا صدرینه کچمش چوقه‌دارك

دزدار — یاخود دیزدار، فارسیده «دز» ویا «دیز» قلعه وحصار معناسنه‌در [۱] . دزدار، بسیار وزننده ، قلعه ضابطی وقلعه محافظنه ده‌نیر [۲] .

---

[*] تاریخ عطا ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۲۰۱ .

[۱] تبیان نافع در ترجمهٔ برهان قاطع ، مطبوعی .

[۲] حفیدافندی ، غلطاتنده - ۱۲۲۱ طبعی ، ص ۱۶۹ - دزدار ، قلعه محافظی معناسنه کسر دال ایله استعمالی شایعدر . فارسیده کلمتیندن مرکب ضم دال وسکون زا ایله « دزدار » دن غلط اولوب عربیده « حافظ القلعه » دیرلر . دییور . فرهنگ انجمن آرای ناصری‌ده ایسه « دز ، بکسر دال » ده‌نیلیور . لهجهٔ عثمانی ۱۳۰٦ طبعنده « دزدار ، دیز محافظی ، قلعه آغاسی » افاده‌سی کورولیور .

تاریخ نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۳۰ حکمی چلبی ،

برقلعه‌سنی آلمق ایله سن کورینك
کورشمدی بدی قلعه‌ده دزدار اولدك

چورباجی ــ یکیچریلرده چورباسی بر قزانده پیشن بر طاقمك ضابطی ، یوزباشی‌یه معادل ضابط [*] .

چوقدار ــ چوخه‌دار ، چوقه‌دار ، بوکلمه فارسی اولوب « چوخا » در [۱] . چوخادار ، آیاق خدمتنده بولونان چوخا البسه‌لی ، یاخود چوخادن اولان پرده‌نك خارجنده امره منتظر خدمه [۲] . بونام ایله قدیمده سرای

[*] قاموس ترکی ، لهجهٔ عثمانی ، ۱۳۰۶ طبعی .

یخنی وکباب وماستبا
هرگز نیاید پیش ما
ای طالع بدبخت ما
هپ چورباهپ چوربا

وقعه نویس عبدالرحمن شرف بك افندینك « تاریخ دولت عثمانیه » نام اثری ، ۱۳۱۵ ایکنجی طبعی ، ج ۱ ، ص ۷۰ « یکیچریلر ، یمکلری میریدن ویرلدکله قزغانی نشانهٔ اتفاق اتخاذ ایلدکلری کبی ، اکثر ضابطلری دخی طعامه مخصوص القاب ایله تلقیب ایتمشلردر : چورباجی باشی ، آشجی باشی ، سقا باشی کبی » .

[۱] تبیان نافع در ترجمهٔ برهان قاطع ، مطبوعی ، حفید افندی غلطاتی ـ الدرر المنتخبات المنثوره فی اصلاح الغلطات المشهوره ـ مطبعهٔ عامره طبعی ، ص ۱٤۱ . فرهنك انجمن آرای ناصری ، ۱۲۸۸ لیتوغرافیا طبعی .

[۲] قاموس ترکی ، لهجهٔ عثمانی ، ۱۳۰٦ طبعی .

سپاهیلره آقچه حسابیله قلیچ حقی [*] اولەرق ویردیکی حصهٔ اراضی‌یه دەنیلوب اوچ نوع ایدی. الك کلیتلوسی اولان برنجی نوعی، «اشکنجی تیماری» ایدی که، متصرفلری آلای بکیلری بیراغی آلتنده مأمور اولدقلری محللره اشرلر؛ وایکنجی نوعی «مستحفظ تیماری» اولوب متصرفلری، مأمور اولدقلری قلعەلری محافظه ایدەرلر؛ اوچنجی نوعی «خدمه تیماری» اولوب سرحدلرده بولونان بعض جوامع وزوایا خدمەسی بونکله اعاشه اولونورلر ایدی [۱].

جلالی — سلطان سلیم خان اول عصرنده، بوزاوقلی «جلال» لك توقاد قربنده تورخالده تمهیدسی اوزرینه باشنه طوپلانانلره ویریلن اسمدر [۲]. بو بابده، تاج التواریخده [۳] تفصیلات واردر [٤].

[*] زعامتك یکرمی آقچه قدرینه قلیچ حقی و ماعداسنه حصه دیرلر. تیمارلرك قلیچ حقی ایکی نوع اولوب بری آلتی بیك، دیکری اوچ بیك آقچه‌در. «لغات تاریخیه وجغرافیه». نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۳، ص ۳٦۰ ده باقلسون

[۱] لغات تاریخیه وجغرافیه.

[۲] قاموس الاعلام.

[۳] تاج التواریخ، ۱۲۸۰ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۲، ص ۳۸٤.

[٤] تاریخ نعیما، ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۱، ص ۲۳۱ ده و ۱۰۰۸ سنەسی وقایعی میاننده «ابتداء خروج جلالیان» سرلوحەلی مبحث ایله، ص ۲٤۵، ۲٤٦، ۲۹۳، ۲۹٤، ۲۹۵، ٤۳۱، ٤۳٦ و ج ۲، ص ۲، ٤۱۹ مطالعه اولونسون.

« او » حرفنك « آ » یه تحویلی ایتالیانجه‌نك قواعد لسانیه‌سندن اولماسنه و « باللا » و « پاللا » کلمه‌لرینك ایسه مؤنث بولونمسنه مبنی بوده « مزا » صورتنه افراغ ایدیلدکده بواسطه « باللامزا » ویاخود « پاللامزا » کلمات مرکبه‌سندن محرف اولدیغی تظاهر ایدر . « آ » حرفیله نهایت بولان کلمه‌لر جمعلندکده « آ » ، « ئه » حرفنه تحویل ایدیلمك ینه قاعدۀ لسانیه‌دن اولمغله بو کلمۀ مرکبه‌نك جمعی‌ده « باللەمزه » یاخود « پاللەمزه » اولور [*] .

اندرونی فاضل بکك [۱] ،

جهان ایچره اگر بر کره اول طوبخانه‌لی شوخك
دوداغن امسه عاشق بال یمز تا عمری اولدقجه

تیمار — دولت عثمانیه‌نك حین فتحده — اصحابی مفقود اولدیغی جهتله — اراضئ امیریه اعتبار ایتدیکی محللردن

[*] « دفتر غلطات » ده — ۱۳۲٤ طبعی — بونك اصلنك لاتینجه « بال وویمز » اولدیغی و « بال » ك کره و « وویمز » ك یارم معناسنه اولمسنه کوره « بال یمز » ك نصف کره شکلنده طوب دیمك اولدیغی ادعا ایدنلر واردر » دەنیلمشدر .

[۱] دیوان فاضل ، ۱۲۵۸ بولاق طبعی .

طبعی ـ « بالیه‌مزی ، ایتالیانجه‌دن یاریم کورله معناسنه بر اوزون قولومبر [*] ومنزل طوپی ، غلطی بال یمز » دەنیلمشدر . عاصم افندی برهان قاطع ترجمه‌سی تبیان نافعده «دیك ، ـ معانئ ـ سه‌سندن ماعدا ـ بویوك بال یمز طوپه دخی دینور » دیمشدر .

بال یمز ویابالیه‌مزی‌نك ایتالیانجه « یاریم کورله » دن مأخوذ اولدیغی قبول ایدلمیه‌ یسه ، فرانسزجه کورله معناسنه اولان « بال » و « بوله » کلمه‌لرینك [۱] ایتالیانجه مقابلی « باللا » و « پاللا » اولمغله [۲] ونصف معناسنی‌ده «مزو» کلمه‌سی افاده ایتمکده اولوب « او » حرفیله نهایت بولان صفتلرك مؤنث کلمانی حین توصیفنده آخرلرنده بولونان

ترکجه ظن ایدیلدرك « بال یمز » شکلنه قونلمش ودها صکره‌لری اصطلاحپروران طرفندن « عسل نمیخورد » یعنی « بال یمز » دیه ترجمه‌ بیله ایدلمشدر » . قاموس ترکی ـ ۱۳۱۷ طبعی ـ ده بونی مؤیددر .

[*] لهجهٔ عثمانی ، ج ۱۳ طبعی ، « قولومبور ، ایتالیانجه ، منزل طوپی نوعندن اوزون مدفع » . فرانسزجه محیط کبیر ، ج ۱۳ ، ص ۸٤ ولاروس‌ك لغت کبیری ، ج ۵ ، ص ۳۰٤ ده تفصیلات لازمه واردر .

[۱] مصور قاموس فرانسوی ، ۱۳۱۸ طبعی .

[۲] تورن دزانه‌ونی معمیه‌دن فرراری‌نك لغت کتابی .

بعض اصطلاحات و تعبيرات

آرپه‌لق ـــ طيول وخاص ، زعامت ، معيشت مقابلى ويريلن عينى ، يانقدى علوفه [*] . طريق علمى رجالنه عيناً ويانقداً ويريلن مخصصات [۱] .

شيخ الاسلام صنع الله افندى دامادى «غنى زاده نادرى » [۲] ،

ملك هوانده ميرلوا اولدى دود آه
اولسه عجبمى آرپه‌لغى كائنات جو

بال يمز ـــ بر نوع بيوك ، اوزون منزل طوپى كه اليوم استعمالدن ساقطدر [۳] . لهجهٔ عثمانى‌ده ـ ۱۳۰۵

[*] لهجهٔ عثمانى ۱۳۰٦ طبعى .

[۱] قاموس تركى ۱۳۱۷ طبعى . قاموس ترجمه‌سى « العلف ، فتحتيله ، معلومدركه طوار يمنه دينور . جمعى علوفه كلور عينك ضميله واعلاف كلور وعلاف كلور جبال وزننده . علوفه خوارانك علوفه‌لرى بوندندر » . « العلوفة ، صبوره وزننده طوار يمنه وييه‌جكنه دينور » .

[۲] تاريخ نعيما ، ۱۲۸۲ طبعى ، ج ٥ ، ص ۷۸ مطالعه ايديسون .

[۳] رسملى قاموس عثمانى ، ۱۳۲٤ طبعى ، « بوطوب موجدى اولان باليه‌مزى نام ايتاليالينك اسمنه اضافتله مسمى ايكن قدماجه

حالنده، كنديسنك ۱۰۰۹ سنه‌سی بر حيات بولونمسنی قبول ايتمك ايجاب ايليه‌جكندن بو مصراعك قائلی مورخ عالی اولمايوب ـ ترجمهٔ حالی سيدرضا تذكره‌سيله، [*] تذكرهٔ صفائی [۱] وسجل عثمانی‌ده [۲] كوريلن ـ قضاتدن بو سنه‌لی «علی عالی افندی» اولماسی اقوای ملحوظاتدر .

تأليف وترتيبنه باشلادقده، هاشمیٔ بروسوی « اخبار ادوار » و ۱۰۱۸ رجبنده آتمامنده فائضی، « كلستان زيبای اهل معارف » تاريخدينی سويله‌مشلردر . ـ نور عثمانيه كتبخانه‌سی، نومرو ۳۷۲٤ و ۱۰۷۱ ده يازيلمش نسخه‌سنده « بيك اون برده فوت اولمشدر » ديمشدر . سيدرضا، تذكره‌سنده ۱۳۱٦ طبعی، ص ٦۷ ـ « بيك سكزده جده بكی ايكن وداع عالم فانی ايلمشدر » ديمكده وخط وخطاطان ـ ۱۳۰٥ طبعی، ص ۱٥۳ ـ وسجل عثمانی ـ ۱۳۱٥ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۳، ص ۲۹۰ نك افاداتی بونی مؤيد بولونمقده‌در .

[*] حقنده سيدرضا، تذكره‌سنده ـ ۱۳۱٦ طبعی، ص ٦۷ ـ « حقا كه زمانه‌نك عاليسی ومملكت هنرك واليسی‌در » ديبور .

[۱] صفائی تذكره‌سنده ـ شيخ الاسلام ولی الدين افندی كتبخانه‌سی، نومرو ۲٥۸٥، يازمه نسخه‌سی، ص ۲٤۹ ـ حقنده « عصرك شعراسندن مقبول عالم، شعر وانشاده مسلم برذات محترمدر. ترتيب ديوان ايدوب ۱۰٥۷ تاريخنده فوت اولمشدر. » ده‌نيليور .

[۲] سجل عثمانی، ۱۳۱٥ طبعی، ج ۳، ص ٥۱۳ ده تاريخ وفاتی ۱۰٥٦ سنه‌سی اولمق اوزره مندرجدر .

وفاتی ، کاتب چلبی مرحوم کشف الظنون [*] ده ۱۰۰۸ سنه‌سی اولمق اوزره ارائه ایتمش [۱] وقنیژه‌نك فتحی ایسه ۱۰۰۹ سنه‌سی ربیع الاخرنده وقوعه کلمش اولمسیله ، نعیمانك قولنجه برنجی مصراع تاریخنك ، عالی‌یه نسبتی

سنه‌سنی کوستریر - کتبخانهٔ عمومی ، تاریخ قسمی ، نومرو ۳۲۳ ، ۱۰۱۷ ده یازیلمش نسخه‌سنده ، عالی حقنده « کلیبولیدن دانشمند طائفه‌سندن‌ایدی . سابقا منظور ارباب نظر ونور دیدهٔ ارباب هنر وعشاق دلریشك مرهمی اولدیغی جهتدن « چشمی » مخلص ایتمش ، آخر همت طبعی بلند اولمغین « عالی » مخلصی کندولره ارزانی کورمشلر » دیور .

[*] کشف الظنون مسوده‌سنك مؤلف خطیله اولان قسمی ، بولاق طبعی ، ج ۲ ، ص ۱۹۳ واستانبول طبعی ، ج ۲ ، ص ۲۳۷ .

[۱] قنالی زاده حسن چلبی ، تذکرهٔ شعراسنده - ۱۰۱۴ و ۱۰۲۰ ده یازیلمش نسخه‌لری - نور عثمانیه کتبخانه‌سی ، نومرو ۳۷۱۶ ، ۳۷۱۸ و ۳۷۱۷ وکتبخانهٔ عمومی نومرو ۴۹۸۸/۹۳ نسخه‌سی - که ۱۰۱۷ ده یازیلمشدر - « سنه احدی وسبعین وتسعمائه‌ده والد فردوس مکان قاضیٔ ولایت شام اولوب فاتح قبرس اولان مصطفی پاشا سنه اثنتین‌ده امیرالامراء شهر مزبور اولدقده عالی دخی خدمت عالیلرنده سعادتوار دولت کردار بر دوام وبرقرار ایدی . اول زماندن برومابینمزده بناء الفت ومحبت ثابت واستواردر . » دیمش اولدیغی وکندیسنك تاریخ وفاتی‌ده حدائق الحقایق فی تکملة الشقائق ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۴۹۲ ده کورولدیکی اوزره ۱۰۱۲ شوالی بولوندیغی حالده « عالی » نك تاریخ فاتی یازمامشدر . ریاضی ، ریاض الشعراده - ۱۰۱٦ ده

وادبادن بردیکری ،

قنیژه قلعه‌سن الدی سردار

مصراعلرینی تاریخ دوشر مشلردر ». ده نیلمش ایسه ده، قلعه‌نك فتحی تاریخی ۱۰۰۹ سنه‌سی اولدیغی حالده برنجی مصراع ۱۰۱۵ وایکنجیسی ایسه ۹۹۷ تاریخلرینی ارائه ایتمکده اولمسیله هرایکیسنك ۱۰۰۹ سنه‌سنی تضمن ایتمسی ایچون ،

فتح اولب قلعه بوزلدی طابور

و ،

قانیژه قلعه‌سین آلدی سردار

صورتنده یازیلمسی و « آلدی » کلمه‌سنك مدی دخی حسابه ادخال ایدیلمسی ایجاب ایتمکده‌در .

برنجی مصراع تاریخینك مورخ وشاعر « عالی » یه [*] نسبتی بحثنه کلنجه : کلیبولیلی مصطفی عالی افندینك تاریخ

دیمشدر . روضة‌الابرار - ۱۲٤۸ ده بولاقده طبع اولونان قسمی ، ص ٤۸۹ - ده ،

قانژه قلعه‌سن الدی سردار

صورتنده کورولمکده و ۹۸۸ سنه‌سنی تضمن ایتمکده‌در . عزیز افندی قنیژه محاصره‌سندن بحث ایتمه‌مکده‌در .

[*] عهدی بغدادی ، « کلشن شعرا » نامیله یازمش اولدیغی تذکرهٔ شعراده‌که اثرك نامی تاریخ تدوینی اولان ۹۷۱

وتاریخ دیکر ،

قنیژه قلعه‌سن الدی سردار

ومتن اثرده [*] « قلعه‌نك فتحنه عالی مرحوم ،

فتح اولوب قلعه بوزلدی طابور [۱]

[*] متن اثر ، ۱۲۹۰ طبعی ، ص ۳٤ ، و ۱۳۰۳ طبعی ، ص ۳۷ ، و ۱۳۳۵ مطبعهٔ عامره طبعی ، ص ۳۵ .

[۱] فذلکه ، اسعد افندی کتبخانه‌سی ، نومرو ۲۱٦۸ ، ونورعثمانیه کتبخانه‌سی ، نومرو ۳۱۵۲ و ۳۱۵۳ ، راغب پاشا کتبخانه‌سی ، نومرو ۱۰۳٦ یازمه نسخه‌لرنده ،

فتح اولوب قلعه بوزلدی تابور

صورتنده محرراولوب معجم عدیله‌حساب‌اولوندقده ۱۰۰۳ سنه‌سنی کوستریر. فذلکه‌نك‌مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۱٤۱ ده هرایکی تاریخده ترتیب‌سهوی‌واردر . ینه‌کاتب چلبی‌تقویم‌التواریخده ـ که هبوطدن ٥٨ ١ سنه‌سی اواخرینه قدر یازمش‌وحدائق‌الحقائق فی‌تکملة‌الشقائق مذیلی ، خارج سورده کائن امیر بخاری درکاهی شیخی ، شیخی محمد افندی ۱۱٤٤ ده وابراهیم متفرقه ۱۱٤٦ سنه‌سی‌غرهٔ محرمنه‌قدر اولان وقایعی بالتذییل‌ ۱۱٤٦ ده ابراهیم متفرقه طرفندن طبع اولونمشدر ـ مطبوعی ، ص ۱۲۹ ده « تاریخ فتح قانیژه لعالی ،

فتح‌اولوب قلعه بوزلدی طابور

دیکر

قانیژه قلعه‌سن الدی سردار

« توروك قانیجه» [*] دخی مجارستانك « تورونتال » ایالتنده « نا کی کیکینده » نك ۳۸ کیلومتره شمال غربیسنده وتیسه نهرینك صول کنارنده « اوقانیجه » نك قارشیسنده برقصبه‌در .

لهجهٔ عثمانیده « قانیجه ، خرواتلقـده بر قلعه‌در » اقاداتی کورولمکده‌در . فرانسزجه محیط کبیر ، ج ۲۱ ، ص ٤۲۱ ده باقلسون .

نعیما مصطفی افندی ، تاریخنده [۱] قنیژه‌نك ۱۰۰۹ سـنه‌سی ربیع‌الاخرینك اون دردنجی بازار کونی فتح ایدیلمش اولدیغنی بعدالقید ، « عالی مرحوم بووجهله تاریخ دیدی ،

فتح اولوب قلعه بوزلدی طابور [۲]

---

[*] Török Kanisza .

[۱] تاریخ نعیما ، نورعثمانیه کتبخانه‌سی ، نومرو ۳۱٦۰ ، و ۳۱٦۱ ، یازمه نسخه‌لریله ، ۱۱٤۷ طبعی ، ج ۱ ، ص ۱۲۷ و ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۳٤ .

[۲] تاریخ نعیما ، راغب پاشا کتبخانه‌سی ، نومرو ۹۹٦ یازمه نسخه‌سنده ،

فتح اولوب قلعه بوزلدی تابور

صورتنده مندرج اولوب معجم عدیله حساب ایدیلدکده ۱۰۰۳ سنه‌سنی ارائه ایدر .

« اوقانیجه » و آلمـانجه « آلت قانیشه » یاخود « مجار قانیشه » [*] دخی مجارستانك « باقس بودروغ » ایالتنده و « زنته » نك ١٦ کیلومتره شمالنده اولەرق طونەیه تابع « تیسه » نهرینك صاغ کنارنده برقصبەدر .

بیت واحدده ایکی تاریخ درج ایدوب فهیم
ایلدی ارسال عرشه کایتدی [*] برداور جلوس
« نوش ایدوب جام بقا سلطان مراد جم همم »
« ایلدی سـلطان ابراهیم دارا فر جلوس »

[*] کایتدی، که ایتدی‌دن مرخمدر .

تاریخلرینی سویلەمشدر . بوتاریخلر نعیما ـ ١٢٨١ طبعی ، ج ٣ ، ص٤٥٣ ـ ده « فهیم مرحوم سلطان مرادك فوتنه وسلطان ابراهیمك جلوسنه بر بیت لطیف ایله تاریخ دیمشدر ، هرمصراعی مستقل تاریخلردر » دەنیلدکدن صوکره ،

عزم عقبی ایلیوب سلطان مراد جم همم
ایلدی سلطان ابراهیم دارافر جلوس

صورتنده مندرج اولغله برنجی مصرع تاریخی یاکلش اولوب ٨٨١ سنەسنی تضمن ایتمکدەدر . طوغریسی بالاده محرر اولدیغی اوزرەدر ، سروری مجموعەسـنك ـ ١٢٩٩ طبعی ، ص ٤ ـ افادەسنجه « حمدی » ده ، سلطان ابراهیم خانك جلوسنه ،

خلدالله ملك ابراهیم

تاریخنی سویلەمشدر .

[*] O Kanisza ؛ آلمـانجه Alt. Kanischa یاخـود Magyar Kanicha . آلمانجه آلت alt ، شخص حقنده ، اختیار واشیا حقنده اسکی معناسنه در .

قضا مرکزی برقصبه اولوب، بواسمله دیکر ایکی قصبه دخی بولندیغندن، تفریق ایچون بوکا «ناکی قانیجه» وآلمانجه «غروس قانیشه» [*] دیرلر. سلطان ابراهیم خان زماننده ۱۰۸۲ تاریخنده فتح، وممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمش ایدی [۱].

[*] Grosz Kanicha, Nagy Kanisa. بویوکلك افاده‌سنه نظراً، مجارجه‌ده «ناکی» بیوك معناسنه‌در. آلمانجه غروس grosz بیوك دیمکدر.

[۱] سلطان ابراهیم خانك مدت سلطنتی، تاریخ نعیما ۱۲۸۱ طبعی، ج ۳، ص ۴۵۲، و ج ٤، ص ۳۲٦ ـ ده کورولدیکی اوزره ۱۰٤۹ سنه‌سی شوالنك اون آلتنجی پنجشنبه کوننده ن ۱۰۵۸ سنه‌سی رجبنك اون یدنجی کوننه قدر اولوب بومدت ظرفنده‌ده نعیماده قنیژه‌یه دائر بر بحثه تصادف اولونه‌مقده‌در. تاریخ راشد، ۱۲۸۲ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۱، ص ٦٤، و ۷۰، ۱۰۷٤ سنه‌سی وقایعی میاننده نمچه‌لیلر طرفندن قنیژه‌نك محاصره اولونوب لاجل الامداد اردوی همایونك کوپریلی فاضل احمد پاشا قومانداسیله حرکتی اوزرینه رفع محاصره ایدیلدیکی کورولمکده‌در. تاریخ راشد ۱۲۸۲ طبعی، ج ۱، ص ۲۵٤ الی ۲٦۰ ده مندرج اولان ۱۰۸۲ سنه‌سی وقایعی میاننده قنیژه‌یه دائر بر بحث کوریله‌مدی.

تذکرهٔ سید رضا ـ ۱۳۱٦ طبعی، ص ۸۰ ـ ده کورولدیکی اوزره استانبوللی فهیم مصطفی افندی، سلطان مراد خان رابعك وفاتیله سلطان ابراهیم خانك جلوسنه،

جمعه نمازنی آنده قیلدی . ایالتی [*] کوستندیل بکی حسن بکه توجیه وتریاکی حسن پاشا بکلر بکیلك ایله محافظه‌سنه تعیین وشقلویش واوسـك وپچوی وسكتوار مومی الیهه آرپه‌لق اولمق اوزره توجیه ومحافظه‌یه یکرمی اورته [۱] تعیین واوچ بیك سپاهی یکیدن تحریراولندی » ده‌نیلیور.

قاموس الاعلامده قانیجه یاخود قانیسـه ویا قانیشـه Kanischa, Kanisza مجارسـتانك زاله ایالتنـده و « زاله اکرسك» ك [۲] ۵۰ کیلومتره جنوبنده وپشته‌دن ویانه‌یه کیدن دمیر یول خطندن آغرام شعبه‌سنك آیرلدیغی محلده

[*] لغات تاریخیه وجغرافیه ، « قنیژه، آوستریاده سکتوار، پچوی ، پوزغه ، نداژ ، والپوه ، وشیقلوس سنجاقلرینی حاوی برایالتدر » .

[۱] لهجـهٔ عثمانی ، ۱۳۰٦ طبعی ، « اورته ، برقطعه‌دیمك اولوب ضابطلر ایله آلتمش یولداش ایدی » . تاریخ دولت عثمانیه ، ۱۳۱۵ ایکنجی طبعی، ج ۱، ص۲۹٦ ، هراورته‌نك چورباجی، اوسته، اوطه باشی، متولی، بیراقدار، باش اسکی، وکیلخرج نامیله ضابطانی ، وچاوش حکمنده قره قوللقجیلری ، ومفتاح ، قلیون تیموری ، بالق علم مثللو ، برر نشانی وار ایدی .

[۲] Szala Egerszegh بالاتون کولنه منصب زالا نهری اوزرنده وبوده‌نك ۱۸٦ کیلو متره جنوب غربیسنده قومیتاته یعنی قونتلق مرکزی برقصبه‌در .

فکانت غایة الحصـانة والمناعة لایؤثر فیهـا بنادق المدافع ولاالنقوب » [*] دەنیلیور [۱] .

صحائف الاخبـار [۲] دە قلعهٔ مزبورەنی برك نهری جوانب اربعەدن احاطـه ایدوب اطرافی بطـاقلق ایدی. شویله که : کیریسز مرور ممکن اولمیوب لغم ایتمك ومترس آلمق دخی ممکن دکل ایدی . قلعەنك بناسی دخی غایت مستحکم اولوب طوپ وتفنك کار ایتمز ایدی » .

ینـه صحائف‌الاخبارده [۳] ـ بعدالفتح ـ « بر هفته قلعەنك تعمیرینه اهتمام وجامع شریف بنـا وسردار [٤]

---

[*] قاموس ترجمەسی « المدفع ، منبر وزننده دفع ایدەجك آلته دینور . کذلك بغایت دفع ایدیجی کمسه‌یه دینور . حالاجنك آلاتندن اولان طوپه مدفع دیدکاری بوجهتله‌در » .

کوپریلی کتبخانه‌سنده ، اصول قدیمه‌ده‌کی طوپلره دائر مصور ، عربی‌العباره « الغزوالنافع للمجاهدین‌بالمدافع » نامنده بر اثر واردر .

[۱] جامع‌الدول ، کتبخانهٔ عمومی نومرو $\frac{٥٠٢٠}{١٢١}$ ، ج ۲ .

[۲] صحائف‌الاخبار ، ۱۲۸٥ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۳ ، ص ٦٠٣ .

[۳] ۱۲۸٥ طبعی ، ج ۳ ، ص ٦٠٥ .

[٤] صدر اعظم ابراهیم پاشا .

بتـاق، واکثر یرلری اویناق اولوب جدران اربعه‌سی تراب وطین‌ایله طوله حصن حصین اولمغین طوپ صاعقه اسلوب تأثیر ایلیوب کدك آچلمزدی ؛ وبتاق وصولردن آشوری دکمه حالله کچلمزدی » [*] دییور .

جامع الدول [۱] ده « وکانت قلعة قانیژه فی وسـط نهر برك یحیط النهر المذکور بها من جمیع جوانبها وکانت بینها وبین النهر ورطات وحلة ، لایمکن العبور منها بدون جسر وکذا لایمکن النقب ولاعمل المراجل واما القلعة نفسها

[*] حسن بکزاده تاریخی ، راغب پاشا کتبخانه‌سی، نومرو ۹۸۷ و ۱۱٤٤ ده یازیلمش نسخه‌سی ، ص ۳۲٤ ده مندرج اولان بوافاده ایله ، نورعثمانیه کتبخانه‌سی نسخه‌سنده‌کی افاده‌نك بعض کلماتنده تخالف وار در . راغب پاشا کتبخانه‌سی نسخه‌سنك نهایتنده « سنه بیك اوتوز ایکی جمادی‌الاولانك اون طقوزنجی کوننه وارنجه تحریر اولنوب مقـاله‌ٔ اول بو اراده تمام اولدی » عباره‌سی کورولمکده‌در .

[۱] عن اصل قرەمان ارکلیسندن اولوب ۱۰٤۱ ده سلانیکده تولدله ۱۰۷۸ ده رئیس المنجمین وبعدالعزل مکهٔ مکرمه مولویخانه‌سی شیخی ایکن ، سلخ رمضان ۱۱۱۳ ده وفات ایده‌ن « منجم‌باشی » لقب و « عاشق» مخلص ، احمد افندی ابن لطف‌اللهك اثریدر . شیخی ، حدائق‌الحقائق فی تکملة الشقائق ذیلنده « آفرینش عالمدن بیك سکسان طقوزسنه‌سنه منتهی اولنجه مفصل ومشروح عربی انشا ایله برتاریخ مطبوعلری » دییور .

مستحکم ومتین قلعه‌اولوب ایکی جانبی برر اوق آتیمی نهره وارنجه سازلق وبتاق واطرافی اورمانلی طاغلردر . نه متریس ایله یقین وارمق قابل، ونه لغم ممکن ، نه دکلو طوپ اورسک کومولورقالور » دییور .

پچوی تاریخنده [*] « قنیژه‌نك اطرافنده برعظیم کول واقع اولوب هر طرفدن آنجق قلعه‌یه اوق ایرردی ، وکولدن طشره‌سی عظیم طاغلرواورمانلر ایدی ، قلعه‌یه تقربه کول مانع ایدی » .

حسن بك زاده ، تاریخنده [۱] « قانیژه قلعه‌سی پیرامنه واروب یاننده جاری اولان برك صوینی گچوب ملعهٔ قانیژه‌یی محاصره ایلدیلر . قلعهٔ مزبوره کرچه سنکین بنیاد اولمیوب چیتدن اورلمش قلعه‌در ، لکن اطرافی سرپا

[*] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۲۳۲

[۱] مورخ ، مقدمهٔ اثرنده کندی نامنی یاد ایتمه‌مش ، وسفینة الرؤسا ـ ۱۲۶۹ لیتوغرافیا طبعی ، ص ۲۳ ـ ده مندرج ترجمهٔ حالنده « کوچك حسن بکك فرزند معارف پسندی اولمغله بوعنوان ایله شهرتشعار » دینلمشدر . قنیژه حربنده سردار ابراهیم پاشانك وبالاخره یمشجی حسن پاشانك معیتنده رئیس الکتابلقله بولندیغی حالده ، تاریخنده قنیژه محاصره ومدافعهٔ مشهوره‌سندن هیچ بحث ایتمه‌مشدر . نور عثمانیه کتبخانه‌سی نومرو ۳۱۰۵ ، یازمه نسخه‌سی ، ورق ۲۷۸ .

کاتب چلبی جهانماده [*] « قنیژه ، فتح قاف وکسر نون وفتح ژای صغیره ایله سکتواردن اوته‌انتهاء سرحددن بودین‌ایله بوسنه آراسنده نمچه‌قلاعندن برقلعهٔ حصینه‌در. سابقا « ژقان » دیمکله متعرف ایدی [۱] . برك [۲] نام نهر ایکی شق اولوب اطرافن احاطه ایدر وجانب شرقی وغربیسندن اگچوب آلتی یانندن کیرو بر اولور وقربنده اصلا کچد و یر مز. اول محلك جوانبی ایسه بر رمیلی قدرسازلق برصعب المرور ، بلاجسر ممتنع العبور ، واقع اولمش عظیم حصارنامداردر » .

ینه کاتب چلبی فذلکه [۳] ده « حصار مزبور برك نام‌نهر [٤] وسطنده‌واقع‌دوزآطه‌ده واروشی‌طپراق‌طوله بر

[*] غیر مطبوع قسمنده .

[۱] پچوبی تاریخی، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۱۶۱ « ذاقان وقنیژه‌که اول‌زمانده ـ ۱۲ رمضان ۹۳۸ ـ برمختصر پلنغه‌ایمش وبوزمانده سرحد اسلامك متانت وحصانت‌ایله ممتاز ومتعین‌اولان قلاع کبیره‌سنك سرافرازیدر » .

[۲] براك نامیله ، مجارستانده ۳۷۲۷ کیلو متره اراضی‌یی حاوی برقومیتاته یعنی قونتلق واردر . قومیتاته لفظی حقنده قاموس‌الاعلام ، ج ۵ ، ص ٤۱۱۲ ده معلومات‌واردر .

[۳] فذلکه مطبوعی، ج۱، ص ۱۳۷ ، « وصف حصار »

[٤] فذلکه ، راغب پاشا کتبخانه‌سی ، نومرو ۱۰۳۶ هامشی « نهرمزبور بلاطین کولندن چقوب دراوایه آقار » .

و واروشی واسع بر حصار معمور ومسکون اولوب جوانبی انهار واشجار برشهر عالی مقداردر » [*] .

غران — Gran ، مجارستانده برنهردرکه « کومور » ایالتنده نبعانله ۲٦۰ کیلو متره جریاندن صوکره استرغون قارشیسنده طونه‌یه منصب اولور .

قنیژه — نعیما ، تاریخنده [۱] قنیژه‌یی شــو وجهله تعریف ایدییور : « حصار مزبور برق نام نهر وســطنده واقع دوز آطه‌ده واروشی طپراق طوله متین ومستحکم بر قلعه اولوب ایکی جانبی برراوق آتمی نهره وارنجه سازلق وبتاق ونهر مزبور، بلاطی کولندن [۲] چیقوب دراوه‌یه قارایدی . اطراف و اکنافی اورمانلی طاغلر ، نه‌متریس آیله یقین وارمق قابل ، ونه لغم ایله آتمق ممکن ، ندکلو طوپ اورسك کومولور قالور » .

---

[*] تاریخ فتحی ١٤ ربیع‌الاخر ۹۵۰ اولوب تفصیلاتی پچوی تاریخی ، مطبوعی، ج ۱، ص ۲۰۰ ده مندرجدر .

[۱] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۳۸ ، « وصف قنیژه ومحاصرهٔ او » سرلوحه‌لی مبحثده .

[۲] بالاتون ، مجارستانده و ٤٦ ایله °٤٧ عرض شمالی آره‌سنده برکولدرکه شومك ، زالاد ، وسپرم ایالتلری ایچنده شمالدن جنوبه ممتد اولوب طولی ۷۵ ، عرضی ۸ کیلو متره‌در . بوکوله طفوز چای دوکیلور .

کوندرلمك اوزره » [*] افادهسندن ۱۲۵۲ تاریخندهده شهر مذکورك « زمون » نامیله یاد ایدیلمکده اولدیغی آکلاشیلیور.

شقلویش ــ شقلوش Siklos . پچویك غرب جنو - بیسنده ودراوه نهری اوزرندهدر .

جهانمادن : «شقلوش ، کسر شین معجمه وسکون قاف وضم لام ایله بودینه کیدرکن اوسك برابرنده شمالده نهر دراوا کنارنده پچوی سنجاغنه تابع بربلده وقضادر . یکرمی بش کونده واریلور . جوانبی پچوی وسکتوار ووالپوهدر . زیر وبالا ایکی حصار معلاسی اولوب حصون قوی البنیان وقلاع سدّ سدیدالارکاندر . برحرق عظیم خندقی واردر. قلعهٔ بالا قصور [۱] کونا کون ایله مشحون

جویبار طونه بر نمچه کورنمز باقسهك
نمچه خوبانی هواسیله آقان کوز یاشنه
دلبرانك اوقدر کثرتی وار کیم بچده
بیك پری دوشدی دیسهم واربری آدم باشنه

[*] تبصره ، ۱۳۰۰ طبعی، ص ۲۹. فرانسزجه ترجمه‌سی، ۱۸۹۲ طبعی، ص ٤۲ ده سملین دهنیلمشدر .

[۱] قصرلر دیمك .

ایله ارسالی موافق اولمیوب مخصوص قوریئر [*] ایله بعثنده
دخی قرانتنه جهتیله تأخر ایده جکندن بلغراد محافظی یوسف
پاشا [۱] طرفندن « زمون » جنراله و آندن بچه [۲]

منیفنحه ریاست عنواننك امورخارجیه نظارتنه تحویلی اوزرینه ۱۲۵۱ سنه سی ذی القعده سنك یکرمی اوچنجی جمعه کونی خارجیه نظارتنه وزارتله تعیین ایدیلن ، وبعدالحج ۱۲٦۱ ربیع الاولنك اوچنجی کونی اسکندریه ده وفات ایده رك « دانیال » علیه السلام تربه سی قربنه دفن اولونمش اولان « عاکف محمد پاشا » نك ۱۲۵۲ ده یازمش اولدیغی بواثر ۱۲۸۹ دن - بری مبانی الانشایه ذیل ایدیلمك صورتیله - ۱۳۰۰ تاریخنه قدر درت دفعه طبع اولونمش وفرانسه سفارتی ترجمانی آرتورآلریق طرفندن - صاحب اثرك ترجمهٔ حالی وبعض اوراق سیاسیه علاوه سی، حواشی تحریریله - « ۱۸۳٦ ده برعثمانلی دیپلوماتی » نامی آلتنده فرانسزجه یه بالترجمه ۱۸۹۲ ده پارسده طبع ونشر ایدیلمشدر .

عاکف پاشا مرحومك ترجمهٔ حالی حفیدی عاکف بك طرفندن یازیله رق ۱۲۹۰ تاریخنده نشر اولونمشدر .

[*] Courrier ، تاتار ، اولاق ، برید ، پوسته جی .

[۱] ۱۲٦٦ ده خرپوط والیسی ایکن وفات ایده ن کورجی یوسف پاشا اولماسی ملحوظدر .

[۲] مجارجه Bécs ، آلمانجه wien ، لاتینجه Vindobona . « وند » قومی طرفندن تأسیس اولنمش ۱۲۷۷ تاریخ میلادیسنده هابسبورغلی برنجی رودولف جانبندن مقرحکومت اتخاذ ایدیلمش اولان ویانه .

Zimony ، صربجه Zemun ، الیوم Semlin : آوستریانك اسقلاوونیا خطه‌سنده پتروارادینك ۸۰ کیلومتره جنوب غربیسنده ، ساو نهری منصبی قربنده وطونه اوزرنده ، بلغرادك قارشیسنده برقصبه‌درکه « ژان هونیاد » ك بر شاتوسی محلنه مبنیدر .

تبصره‌نك [*] ، « بو تحریراتك لونده‌ره‌یه عادی پوسته

جلوس همایونلرینی نمچه ایمپراطورینه لاجل التبلیغ ، کوچك اوقاف محاسبه‌جیسی ایکن شق ثانی - دفتردارلغی - پایه‌سیله سفیر تعیین اولونان وسنهٔ مذکوره صفرینك یکرمنجی پنجشنبه کونی ویانه‌یه متوجهاً حرکتله ۱۱۷۱ سنه‌سی اواخر ذی‌الحجه‌سنده درسعادته عودت ایله‌ین سفینةالرؤسا : حلیقةالرؤسامؤلفی رسمی احمدافندینك بعدالعوده حضور پادشاهی‌یه عرض وتقدیم ایله‌دیکی تقریرده - تاریخ واصف ، مذکور طبعی ، ج ۱ ، ص ۷۷ - « بلغرادده اون اوچ کون اقامت اثناسنده « زمن » ضابطندن واردین - پتروارادین - قومندانی وساطتیله اوسك جنرالنه قدومز اخبار » و ص ۷۸ « زمن قومندانی » .

[*] قضاتدن عینتابی‌زاده محمدافندینك مخدومی اولوب ۱۲۰۲ ربیع‌الاولنك اون بشنجی کونی یوزغادده تولدله تاریخلطنی - ۱۲۹۲ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۳ ، ص ۱۶۸ - ده کورولدیکی اوزره ۱۲۴۷ ذی‌القعده‌سی اون ایکیسنده رئیس‌الکتاب اولوب صدر اعظم محمدرؤف پاشایه خطاباً شرفصادر اولان خط همایون - ۱۳۰۱ سنه‌سنه مخصوص سالنامهٔ نظارت خارجیه ص ۱۶۲ ده مندرجدر - منطوق

زرين اوغلى [*] سكتوار حقنده [۱] « بن سلطان سليمان زماننده سكتواره قپانمشيدم . طشره قلعه‌سى آساندر؛ لكن ايچ قلعه‌سى مستحكمدر ، هر قلعه‌يه قرق طوپ كركدر واطرافنده اولان كولى سلطان سليمان يوزبيك يوك يپاغى طولدردقدن صكره براولقدر طپراغى صواوزرندن آشيروب قلعه‌يه حواله‌ايلدى ، وزور بازوايله آلدى . » ديپور [۲] .

سملين — « زمون » ياخود « زمين » [۳] ، مجارجه

[*] فهرست رجال ، ص ١٤٤ ده مراجعت اولونسون .

[۱] نعيما ، ۱۲۸۱ طبعى ، ج ۱ ص ۲٦۰ .

[۲] قانونى سلطان سليمان خانك تاريخ ارتحالى ، عطا تاريخى ، مطبوعى ، ج ۱ ، ص ۱۳۳ ده ۹۷٤ صفرينك يكرمى اوچنجى جمعه ايرتسى كيجه‌سى صباحه درت ساعت قاله اولمق اوزره كوستريلمشدر . شاعر باقينك ، خاقان مشاراليه حقنده سويلمش اولديغى ،

ای پای بند دامكه قيد نام ونك
تا كى هواى مشغلهٔ دهر بى‌درنك

مطلعلى مرثيه ، ديوانك ، ۱۲۷٦ ليتوغرافيا طبعى ، ص ۱۱ ايله تاريخ عطا ، مطبوعى ، ج ۱ ، ص ۱۲۹ ده كورولور .

[۳] تاريخ واصف - محاسن الآثار وحقايق الاخبار - ۱۲٤٦ بولاق طبعى ، ج ۱ ، ص ٥۹ ده كورولديكى اوزره سلطان مصطفى خان ثالثك ۱۱۷۱ صفرينك اون آلتنجى بازار كونى وقوع بولان

ادارهٔ عثمانیه زماننده ، قنیژه ایالتنك برلواسی مركزی ایدی.

جهانمادن — «سگتوار» فتح سین مهمله وكاف عجمیه ایله بلغراددن بودینه كیدركن محاج برابری بوسنه طرفنده صولده برقضا ولوادر. یكرمی آلتی كونده واریلور. قوپان وشقلوش و پچوی وپرنوان قضالری جوانبی دوشر ، وسكتوار عظیم كول ایچنده واقع ایكن حصن حصین وحصار متیندركه بیت :

كذشته بروجش زاوج سما ،
رسیده اساسش بتحت الثرا .

فحواسنجه متانته سوزیوقدر. مابینلرنده طریق بركوپرویه منحصردر . طشره حصاری كنارینه عظیم مرتفع ایكی قات ستونلو دیكلوب اوچ‌درت ذراع ایچی طوپراق طولغله طوپ كار ایتمز برقلعه‌در » . [*]

[*] قلعه‌نك صورت فتحی حقنده‌كی تفصیلات پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۴۱۷ ده مندرجدر . مدت محاصره ۹۷۴ سنه‌سی محرمنك یكرمنجی كوننده‌ن سنهٔ مذكوره صفرینك یكرمی دردنجی جمعه ایرتسی كوننه قدر دوام ایتمش وصفرك یكرمی ایكنجی پنجشنبه كیجه‌سی سلطان سلیمان خان قانونی ارتحال ایلمشدر. قلعه‌نك مدافعی زرنسقی مقلوش: میقلوش زیرینی ایمش. تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی ، دردنجی سنه ، ص ۱۳۹۱ ده مطالعه ایدیلسون .

تسخیر اولندی [*] . میانهٔ صحرای مدید الفضاده واقع شهر قدیم وسواد عظیم اولوب اطراف وجوانبی باغ وبوستان وقلعه‌سی برسور سدیدالبنیاندر » .

پورنوار — جهانمادن : « پورنوار ، ضم باء عجمیه وسکون را ایله محاجه قریب اوسك ایله محاج آراسنده بر پلنقه‌در . بیك حدودنده اشقیاء کفّار احراق بالنار ایتمشلر ایدی . کیرو تعمیر اولندی . [۱]

دراوه — Drave ، آلمانجه Drau ، لاتینجه Dravus . آوستریاده بر نهر اولوب طونه‌نك اڭ بیوك تابعلرندندر . تیرولك قسم شرقیسنده نوبلاش صیرتندن چیقه‌رق قارینتیه واستیریه خطه‌لرینی شق ، و بعده خرواتستان واسلاوونیا ایالتنی مجارستاندن تفریق ایله وارادین واوسك شهرلری ایچندن کچدکدن صوکره طونه‌یه منصب اولور .

سکتوار — Szigetvar ؛ Szigeth یاخود Sigeth . مرماروش قومیتاته‌سی یعنی قونتاغی مرکز اداره‌سی اولوب قولومه‌ئانك ۱۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر .

[*] فتحی تاریخی ۲۶ ربیع الاول ۹۵۰ در . پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۲٤۹ ده تفصیلات واردر .

[۱] تاریخ نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۳۵ ده مطالعه ایدیلسون .

جوارنده کمور معـدنی واردر . قنیژه ایالتنك برلواسی مرکزی ایدی .

ابراهیم افندی‌ده تاریخنـده [*] « پچوی دلجویمزکه وطن اصلیمزدر ، آنك بانیسی نمچه جنسـندن بر قوم ایدی . ابتدا سورین بنا ایدوب ایچنده اسکان ایدن بونلر ایدی. صکره مجارقومنه ابتداقرال اولان «سنده‌استوان» [۱] قرال که کندی‌یه اول قوم غایت حسن اعتقاد اوزره‌لردر، نمچه‌یی سوروب چیقاردی ؛ و کندیسی اول شهرده بش عظم کلیسا بنا ایتـدی . « پچوی » دیمك آنلرك لسـانی موجبنجه « بنچ کلیسا »دن عبارتدر . » . « پچوی قلعه‌سی که اطراف وجوانبی کلستان وبوستان‌وهرکوشه‌سی باغ بهشت وکلزارارمدن نشان ویرر برشهرقدیم وسواد عظیمدر. » دیبور . [۲]

جهانمادن ـــ « پچوی ، فتح باوضم جیم عجمیه‌ایله‌نهر دراوا حوالیسـنده برقضادر ولوادر. یکرمی آلتی کونده واریلور . جوانبی سکتوار ویرنوان وقوپان قضالریدر . سابقا نمچه‌نك نامدار قلاعندن برمتین حصارایکن ۹۵۰ ده

[*] پچوبی تاریخی، مطبوعی ، ج ۱، ص ٤٣٦ .
[۱] St. Etienne .
[۲] پچوبی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۲٤۹ .

بیك خانه قدر تخمین اولنوب اسواق عامره و جوامع وحمامات فاخره سی واردر. ایچ قلعه سی طونایه مشرف بر محل رفیعده واقع اولوب طوناجانبی اوچورم یارمثابه سنده در. قلعه دن صویه اینر بنا اولنمش مخفی یولی واردر. لکن قره دن کلذر الیاس دیه سی [*] بو شهره محکم حواله اولمغله اول محذورك دفعی ایچون عظیم تدارك کورلمشدر. مقابلی استانبول ایله غلطه کبی «پشته» نام حصار استواردر؛ وبر جانبی دخی اوستونی بلغرادو یوقاری طونا آقندیسی وایچ حصاری واقع اولور. سابقا انکروس قرالنك تختکاهی ایدی. [۱]

پچوی — مجارجه Pécs، آلمانجه بش کلیسا معناسنه Fünfkirchen مجارستانده «بارانیا» ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، بودهنك ۱۷۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر.

---

[*] پچوی تاریخی، مطبوعی، ج ۱، ص ۲۲۶ «کرزالیاس دیه سی». نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱، ص ۲۲۲ «بودین قربنده کرز الیاس صحراسی».

[۱] خلیل ادهم بك افندینك - تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه سی، سنه ۵، جزء ۲۶، ص ۱۱۸ - «ببلیوغرافیا» سرلوحه سی مقاله سنده بودین قلعه سنك عثمانلیلر طرفندن یاپیلمش پلانی ومنظره سی کورولور.

بودین ـــ تاریخ عثمانیـــده « بودین » و « بدون » اسملریله معروف اولوب مجارجه « Buda» آلمانجه «Ofen » لاتینجه نامی Aquincum در . مجارستانك مرکزی اولان « بوده پشته » شهرینك [*] طونه نك غرب جهتنده بولنان قسمی اولوب ویانه نك ۲۰۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده وپشته نك قارشیسنده واقعدر . قانونی سلطان سلیمان خان زمانـــده و ۹۳۲ تاریخنده فتح اولونه رق ۱۵۰ ســـنه یی متجاوز برزمان ممالك عثمانیه دن معدود بولونمشدر. اوزمان پاشا کرسیسی ایدی .

جهانٌنمادن ــ « بودین ، ضم باوسکون واو ودال مضمومه ومکســوره ایله اقلیم ســادسدن طونا کنارنده کرسیٔ ممالك انکروس مستقل ایالت قضا برحصن حصین وباروی متین اولوب بیوت ومحلاتی داخل واروشده ایکی

فتحنه کوندردیلر . مقابله‌ســنه نزول ایتدکلری کبی اول کیجه قلعه‌یی براغوب ایچنده اولانلر فرار ایتدیلر » ده‌نیلمشدر . ینه کاتب‌چلبی فذلکه ـ مطبوعی، ج ۱ ، ص ۱۳٦ ـ ده و۱۰۰۸ ســنه‌سی وقایعی میانـنده اوچ کونده فتح اولوندیغنی یازییور . بوایکنجی دفعه فتحی‌اولوب تفصیلاتی پچوی تاریخی ، مطبوعی، ج۲، ص ۲۳۲ ایله‌نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱ ، ص ۲۳٦ ده مندرجدر .

[*] ۱۸۷۲ سنهٔ میلادیسنده پشته ایله برلشمشدر .

قلیل العمق و نیستان اولمغله کمی مرورینه امکان یوقدر . لاجرم اوزرینه عرضی اوچ ذراع اخشابدن بر جسر طویل بنا اولنمشدر . بلغراددن بودینه کیدن راحله بوندن اسهل ممر ومعبر یوقدر .

بوبوچه — جهانمادن « بوبوچه ؛ ایکی بانك ضمی ایله سکتواردن بر مرحله ایچری وسط صحراده بر قلعهٔ حصینه‌در . ۱۰۰۹ صفرینك اون آلتیسنده ابراهیم پاشا قانیژه‌یه کیدرکن اوزرینه اوغره یوب کفار اول کیجه امانله تسلیم حصار ایلیوب ضبط اولندی . » [*]

---

[*] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۳۵۵ ، ۹۶۱ سنه‌سی وقایعی میاننده و « فتح قلعهٔ قپوشوار و بوبوچه و قورتنه » سرلوحه‌لی مبحثده « بوبوچه نام قلعه‌یه توجه اولندی . آنلردخی قلعه‌لرین براغوب ترك دیار ایتدیلر » افاده‌سی کورولمکده‌در . بو اثناده غرژغال پلنغه‌سنك عثمانلیلر طرفندن صورت مدافعه‌سی حقنده تفصیلات ومذکور پلنغه قاضیسنك بو بابده‌کی داستانی مذکور صحیفه‌ده مندرج اولوب حماست عثمانیه‌یی افاده ایتمکده اولمسیله مطالعه ایدیلملیدر . بوبوچه‌نك ایلك فتحی تاریخی ۲۹ محرم ۹۷۴ اولوب پچوی مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۴۲۰ ـ ده « ماه مزبور ـ محرم ـ ك یکرمی طقوزنجی کونی وزیر خامس مصطفی پاشا روم ایلی بکار بکیسی شمسی پاشا ایله عموماً روم ایلی عسکری ایله وایکی بیك یکیچری ایله و بلوك خلقندن ایکی بلوك آغالریله قوشیلوب بوبوچه قلعه‌سی

طرفنــده يعنى جنوبنــده وطونه يه منصب اولديغى محلك قربنده واقعدر . شهر برقاچ محله دن عبارت اولوب برى قلعه نك ايچنده وديكرلرى اطرافنده در [*] .

جهانتمادن ـــ « اوسك ، ضم همزه وفتح سين ايله نهر دراوه اوزرنده ، بلغراد ايله بودين مابيننــده بر بلده وقضــادر . يكرمى آلتى كونده واريلور . جوانبى ايلوق ومحاج وموروويك قضالريدر . نهر مزبور ساوه كبى جنوبدن شماله آقوب طونايه لاحق اولور برعظيم صــودر . بودينه كيدن اوسكدن كچر واوسكك اول نهرك كنار شرقيسنده حصن مختصرى ووارشى وجامعى واردر . ۹۳۲ ده فتح اولمشدر . قلاع سرمدن[۱] اعتبار اولنور ؛ واوســكك غربيسنده دراوه صويى ايكى فرسخ قدر بحيره مثالى يايلوب

[*] تاريخ فتحى ۲۸ شوال ۹۳۲ اولوب پچوى ـ مطبوعى ، ج ۱ ، ص ۸٦ ـ ده « اوسك قلعه سى خاكه برابر ييقلوب ووارش ايچنده عساكر منصوره مرور وعبورى ايچون اوچ كونك ايچنده برجسر وسيع بنا اولنوب » ده نيليور . ۹۳٦ سنه سى باارادۀ سليمانخانى تكرار انشا ايديلمش اولديغى پچوى تاريخنده ـ مطبوعى ، ج ۱ ، ص ۱٥۲ ـ كوريليور .

[۱] سرم ياخود سيرم ، Szerém ياخود Syrmie اسقلاوونيا يه منسوب برقطعه اولوب سنجاق ايدى . بلغرادك غرب طرفنه دوشر .

استانبولدن اوتوز بر کونده واریلور ؛ وبودیندن دورت مرحله‌در. کاغدخانه نهری کبی بر نهر لطیف اول صحرانك وسطندن جریان ایدوب حصـار دیوارینه اوغرار کچر ؛ وحصاری غلطه حصارندن بیوك اولوب سوادی فندقلیدن ترسانه دکلودر . اول دیارك اهل وقوفی بوقلعه‌نك فتحنی بر مملکت عظیمه تملکنه بدل عد ایدرلر .

نعیماده ، تاریخنـده [*] قلعه حقنده « قلعهٔ مزبوره مسـافهٔ بعیده‌دن کوه مثـال کورینور برقلعهٔ سردر فلك اولوب قات اندر قات برجلری ویانلرین قورر بارولری وجوانب اربعه‌سن کوزلرطولمه پلنقه‌لریله اصل حصـار بر طاغ اوزره واقع اولوب اوچ جانبی کسمه‌قیا اوزرنده محکم طاش وکرچ ایله ملمع ومصنع وایچی بر وجهله طولمه که اصلا طوپ کار ایتمز وجانب شرقیسنده بر معدنی طـاغه متصل اولوب استحکام ایچون بر عریض وعمیق خندق کسلمش بر حصن حصین ایدی . » دیور .

اوسك ـــ مجارجه Eszék ، نام قدیمی « مورسیا » ، اسـقلاوونیانك مرکزی اولوب دراوه نهرینك صـاغ

[۲] نعیما تاریخی ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۱٤۹ .

اكرى ـــ ياخود اكره ، مجارجه Eger ، آلمانجه Erlau ، لاتينجه Agria . مجارستانك « هَوْش » ايالتى مركزى و بوداپشته‌نك ۱۳۰ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع برشهردر. سلطان محمدخان ثالث ۱۰۰۵ تاريخنده بوشهر مستحكمى فتح ايتمكله « اكرى فاتحى » عنوانني آلمشدر [*] . ادارهٔ عثمانيه‌ده‌ايكن ايالت مركزى ايدى . اكرى ياخود اكره مجارجه اسمى اولان « اكر » دن آلنمشدر .

جهانتمادن ـــ « اكرى ، فتح همزه وسكون كاف صغيره ايله انتهاء سرحد ممالك اسلاميه‌ده اردلك برقلعهٔ عظيم الشانى وسور رفيع البنيانيدر. وسطنده برعظيم قلعه‌سى واردر؛ هر بر برج وبدنده‌قلونبورنه وباچه‌لوشقه‌طوپلرى كرپى كبى ديزلمش وخندقى قعرزمينه ايلتنجه‌دك قازلمشدر.

[*] قلعه‌نك صورت فتحى حقنده‌كى تفصيلات ، پچوبى تاريخى، مطبوعى، ج۲، ص۱۹۳ ونعيما تاريخى، ۱۲۸۱طبعى ، ج۱، ص ۱٤۹ ده مندرجدر . غرهٔ صفر ۱۰۰۵ تاريخنده محاصره اولونمش وشهر مذكورك اون طقوزنجى بازاركونى‌فتح ايديلمشدر. اكرى‌ملحمهٔ كبراسنك تاريخ وقوعى‌ده ٥ ربيع‌الاول ۱۰۰٥ اولوب حربك صورت اجراسى حقنده‌كى تفصيلات ، پچوبى، مطبوعى، ج ۲، ص۱۹٥ ايله‌نعيما، ۱۲۸۱ طبعى، ج۱، ص۱٥۷ ده مندرجدر .

استانبولدن یکرمی سکز کونده واریلور . جوانبی پولته وبودین وجانقورتران وماجرحدیدر[*]. جانقورترانک غرب وجنوب طرفنده دوشر آراسی برقوناقدر . سور مزبورك واروشی طویل وعریض ستونلرایله مبنی ایکی قات دیوار وآراسی خاکیله مملو وهموار عرضی دورت ذراع حصاردر؛ وجانب غربیسنده اطرافی صوایله محیط احجار عظیمه ایله مبنی برقلعهٔ حصینه‌سی واردر. حصانت حیطانی سد اسکندرایله بحث مساوات وارتفاع بروجی آسمان هفتم ایله‌ادعاء محاذات ایدر. قلعهٔ مزبوره سابقا ملوك انکروسه مقر برجای معتبر ایدی » .

کرك بالایه نقل ایدیلن ایضاحاتدن ، کرك Stuhl weissenburg اسمندن آکلاشلدیغی اوزره « استونی » تعبیری اسلاوجه قدیم معناسنه اولان « استاری » کلمه‌سندن محرف دکلدر [۱] .

---

[*] متن‌قاموس ، ۱۲۷۲ محرك بولاق طبعی ، ج ۱ ، ص ٤٤۹ « ماجر ؛ کهاجر بلد بین ضرای وآزاق ».

قاموس‌ترجمه‌سی « ماجر؛ هاجروزننده ضرایه ایله آزاق میانده بربلده‌آدیدر وبوحالا مجارتعبیراولنان طائفه‌نك ولایتلری اولاجقدر وضرایه‌دیدیکی دراوه‌اوله‌جقدر تحدیدی تقریبیدر. »

قاموس‌الاعلام « مجار ، روسیه‌ده ترك ایرماغی اوزرنده اسکی برقصبه‌اولوب ، تیمورلنك طرفندن تخریب اولنمشدی .

[۱] متن‌اثر ، ص ۷٥ ، حاشیه ۱ ، مراجعت ایدیلسون .

پچوی ابراهیم افندی تاریخنده [*] « قلعهٔ مزبوره بر واسع صحرا میاننده واقع اولمش ، اطراف وجوانبن بر عظیم کول احاطه ایتمش ، سازلقلر باتچقلر ، نه دواب ایله عبور ومرور ونه شناورلك ایله کذاره متحمل برجای دشوارده بنا اولنمش برقلعهٔ قدیمه ومتینه‌در. وسط قلعه‌ده بر کنیسای عالی طاق ، فلك نه‌طباق کبی بی‌مانند آفاق ایدی . جانب جنوبده قراللره مدفن اولمق ایچون بر عظیم قبه بنا اولنوب کنیسهٔ مزبوره‌یه متصل ایدی. بلکه اون قرال آنده مدفون ایدی . بعدالفتح [۱] بوکنیسه ینه اللرنده ابقا اولنمش ایدی ؛ وقراللر جلوسی دخی بونده اولمق مقرر اولمشیدی ؛ وقراللق ایله بونده بیعت اولنورلر ایدی. حتی « استونی » دیمك خروات لساننده استکمله ، یعنی تخت معناسنه‌در. اول‌اجلدنکه قراللرك مدفنی وجلوس ایده‌جك یری اولمغله ایچلرنده غایت معتبر یرایدی . » دییور .

جهانْنمادن ــ « استونی بلغراد ، کسر همزه وضم تا ایله بلغراددن بودینه کیدرکن یولك صاغ طرفنده ، وسط صحرای واسعده برقلعه وقضادر . امیراللواسی واردر.

[*] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۲۵۷ .
[۱] صورت فتحی حقنده ، پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۲۵۷ ده تفصیلات واردر . تاریخ فتحی‌ده ۹۵۰ سنه‌سی جمادی‌الاخره‌سنك اوچنجی بازار ایرتسی کونیدر .

بنااولنمغله نهایت ارتفاعندن آبی نایاب اولمغین اسفل حصاردن بر مقام معینه طونادن صو اجرا اولنوب حوض ایلمشلر واول حوض اوزره دولاب طوروب فراز قلعه‌یه وارنجه بنا ایچنده نحاسدن محکم بوری ضیق احداث ایدوب حوضه متصل دولاب دوندکجه جبر وقهر یله صو اول بوریدن یوقاری صعود ایدوب قلعه‌ده جاری اولور[*] . طشره حصاری دخی طونا کنارندن قره‌یه بر حصار بزرکوار اولوب [۱] قربنده بر یوکسك حصار دخی واردر، دبه‌دلن تسمیه اولنور. اوسترغون ایله آنك آراسندن زیر زمیندن مخفی کریزکاه اولمق منقولدر. » دییور .

استونی بلغراد — مجارجه Szekes Fejervar آلمانجه Stuhlweissenburg ، لاتینجه Alba Regia مجارستانده ایالت مرکزی بر شهر اولوب بوده‌نك ۵۸ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. مجارلری خرستیان ایدن قرال استفان طرفندن تأسیس ایدیله‌رك « آلبه‌رجیا » تسمیه اولونمشدی. ادارهٔ عثمانیه زماننده بودین ایالتنك برلواسی مرکزی ایدی.

---

[*] تفصیلات وبعض مبانیسی حقنده‌کی ایضاحات ، پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۲۵۱ ده مندرج اولوب تاریخ فتحی‌ده ۹۵۰ سنه‌سی جمادی الاولاسنك آلتنجی پنجشنبه کونیدر .

[۱] بورادن برقاچ سطر نخته عائد اولادیغی جهتله طی ایدلمشدر .

فهرست قلاع وبلاد وانهار

استرغون ـــ اوسترغون ، مجـارجه Esztergom آلمانجه Gran ، لاتينجه Strigonium مجارستانده بوده‌نك ٤٥ كيلومتره شمال غربيسنده وغران نهرينك طونه‌يه منصب اولديغی محلده واقع وهمنـامی اولان ايالتك مركزی برقصبه‌در. ادارهٔ عثمانيه زماننده بودين ايالتنك برلواسی مركزی ايدی .

كاتب چلبی «جهانما» ده [*] « استرغون، اوسترغون ، ضم همزه وتا وغين وسكون سين ايله بوديندن يوقاری بچ طرفنده طونا كنارنده برحصن حصين وباروی متيندر. بوديندن اوچ كونده واريلور. آشاغيسی وشغراد ، مقابلی چكردلن نام قلعه‌وبچ طرفی قومراندر. سنجاق بكی وقاضيسی واردر. ايچ حصاری طونا كنارنده غايت رفيع موضعه

[*] جهانمانك غيرمطبوع قسمنده اولوب اثرك بو پارچه‌سی‌ده معارف عموميه ناظرعاليسی شكری بك افندی حضرتلرينك آثار مفيدهٔ اسلافك احياسی خصوصنده‌ده مصروف اولان واجب الشكران همات عليه‌لری جملهٔ جميله‌سندن اوله‌رق دردست طبع وتمثيلدر. آيروجه يازلمش اولان مقدمه‌سنده اثر حقنده تفصيلات لازمه مندرجدر .

کتخداسی ـ ۱۰۰۱ ذی‌القعده‌سیله ۱۰۰۳ سوالنده اولمق اوزره ـ ایکی دفعه یکیچری آغاسی اولوب ۱۰۰٤ جمادی الاخره‌سنده عزل ایدیلدی. اوسنه رجبنده وزارتله شروان والیسی اولوب برمدت صوکره درسعادته جلب و وزارت رابعه ایله قبه‌نشین ۱۰۰۹ ده صدارت قائممقامی و تجدیدسکه‌یه مأمور اولدی [*] ۱۰۱۰ ده صدراعظم و سرعسکر اوله‌رق استونی بلغرادك دشمن النه گچمسنه سبب اولمش و ایرتسی سنه استرداد ایله [۱] استانبوله عودت ایدوب سوء احوالنه مبنی ۱۰۱۲ ربیع‌الاولنده معزول و جمادی‌الاولاسنده مقتول اولمشدر. [۲] اسکدارده مسکینلرده مدفوندر. اعدامنه « اول حسناته موته » و ،

حسنك عزلی حسن قتلی دخی مستحسن
دوشسه تاریخی نوله « قتل یمشجی احسن »

تاریخدرکه ایکنجیسی شاعر یحیی بکگدر .

[*] نعیما تاریخی، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۲٤۹، ۲۵۰

[۱] نعیما تاریخی ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱، ص ۲۹۷ ایله پچوی تاریخی ، مطبوعی، ص ۲ : ۲٤ مطالعه اولونسون .

[۲] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۲۵٦ و نعیما تاریخی، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱، ص ۳۳٤ ده تفصیلات واردر .

دیواردن کچوب محمود چورباجی‌اوطه‌سنده قرار ایلدی. »
افاده‌سنه نظراً ـ « محمود » در.

یکیچری ضابطی سفر آغا ـــ آشجی‌اولوب تریاقی
حسن پاشا ایله قنیژه‌ده بولونه‌رق سکبان باشیلق وظیفه‌سنی
ایفا ایتمشدر [*] . بعدالحرب مکافاةً بکلربکی و ۱۰۱۳ ده
ارضروم بکلربکیسی اولوب [۱] ایرانیلرك قارصی استیلاسنده
ارضرومده حسن خدمتی کورلمش و ۱۰۱٤ ده چغاله
زاده سنان پاشانك قومانداسی آلتنده اڭله‌رق وقوعه کلن
ایران حربنده شهید اولمشدر . [۲]

یمشجی حسن پاشا ـــ آرناوددر. ۹۸۵ده زلفلی
بالطه‌جیلر زمره‌سنه داخل، بعده چاشنکیر باشی، قپوجیلر

[*] نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱، ص ۲۷۲ «رئیس راجلان و سردار یکیچریان سفر آغا دخی زیرو بالای حصاری پرکار وار دور ایدوب دفع مضرت اعدا ایچون سعی بی‌پایان ایلدی . مزبور سفر آغا اول وقت سکبان باشی ایدی ، صکره پاشا اولوب اشتهار بولمشدر » .

[۱] نعیما تاریخی، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱، ص ۳۹۵ مطالعه ایدیلسون .

[۲] نعیما تاریخی ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ٤۲٦ ده تفصیلات واردر .

اوطه‌ده اعدام اولونمش وغلطه‌ده جانفدا ـ جانفزا ـ تكیه‌سنه دفن ایدیلمشدر [*] .

منغیر قوشی محمد افندی ــ « محمد پاشا » ؛

« قره بتاق »ده ده‌نیر. حلب، ارضروم، بودین دفترداری، ۱۰۰۹ ده بودین بگلر بگیسی اوله‌رق ۱۰۱۰ ده استونی بلغرادك دشمن طرفندن استیلاسندن صوكره وقوع بولان حربده شهید اولمشدر [۱] .

یكیچری چورباجیسی ــ متن اثر ـ ص ۸۰ ـ ده كوریلن بو ذاتك اسمی ـ نعیمانك [۲] « صباح یری آغارمغه باشلدقده اشارت طوپنه آتش ایتدیلر، شدت ضربندن زمین حركته كلدی ، سكتوارقپوسی یاننـده قرق آیاق

[*] حدیقة الجوامع ـ ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۱، ص ۲۸ ـ ك افاده‌سنه نظراً « مست لاهوت » تركیبی اعدامی سنه‌سنی ارائه ایدر . صحائف الاخبار ـ مطبوعی ، ج ۳ ، ص ۵۱۸ ده مدفنی حقنده روایات مختلفه درمیان ایدیلمكده‌در . پچوی تاریخی، مطبوعی، ج ۱ ص ۱۸۸ و ۱۹۰ ایله حدیقة الوزرا، مطبوعی ، ص ۲٤ وتاریخ عطا ،مطبوعی، ج ۱ ،ص ۱۵ ده مطالعه ایدیلسون.

[۱] پچوی تاریخی، مطبوعی، ج ۲، ص ۲۳۶ ایله تاریخ نعیما، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱، ص ۲۵۶ مطالعه اولونسون .

[۲] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۳ ، ص ۲۷۱ .

خدیکی یرلرده برچوق اصلاحات اجرا ایتمش وامور مأموره -
سنی حسن صورتله بعدالایفا ۹۳۱ ذی القعده سنده استانبوله
عودت، ۹۳۳ ده «قلندر» لک ایقاع ایله دیکی شورشی تسکین
ایچون آقسرایه [*] کیده رك موفقاً عودت ایله مش، ۹۳۵
سنه سی رجبنده صدارته ضمیمةً سرعسکرلك دخی ویریله رك
کندیسنك کافهٔ امور دولتده دستور مکرّم اولدیغنی ناطق
منشور اعطا ایدیلمشدر. [۱] بغداد سفرنده اکمال تدارکات
وتهیئات ایچون اولجه اعزام ایدیلمکله اثنای راهده کندی
کندیسنه سرعسکر سلطان عنوانی آلمسی [۲] ودفتردار
اسکندر چلبی یی [۳] اعدام ایتدیرمسی موجب غضب
پادشاهی اولمش اولمغله بعدالعوده ۹۴۲ سنه سی رمضاننك
یکرمی ایکنجی کیجه سی سرای همایونده کندیسنه مخصوص

[*] قونیه ولایتنك نیکده سنجاغنده قضا مرکزی بر شهردر.

[۱] پچوی تاریخی، مطبوعی، ج ۱، ص ۱۲۸ مطالعه ایدیلسون.

[۲] لغات تاریخیه وجغرافیه ۱۲۹۹ طبعی، ج ۱، ص ۲۱ ـ ده
بو عنوانك کندیسنه مکافاةً اعطا ایدیلمش اولدیغی بیان ایدیلیور.

[۳] شق اول دفترداری ـ باش دفتردار ـ اسکندر چلبی در.
ترجمهٔ حالی ایچون پچوی تاریخی، ۱۲۸۳ مطبعهٔ عامره طبعی،
ج ۱، ص ۴۰ ایله ص ۱۸۹ مطالعه اولونسون. صحائف الاخبار ـ
۱۲۸۵ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۳، ص ۴۹۱ ـ ده کورولدیکی
اوزره تاریخ اعدامی ۸ رمضان ۹۴۱ در.

ایرانیلر طرفندن محاصره‌سنده [*]، خسته ایکن حربه بالاشتراك زخمناك اوله‌رق وفات ایتمش اولمغله [۱] بوذاتك ترجمهٔ حالی شایان تدقیقدر.

مصلی بك — سرحدامراسندن اولوب تریاقی حسن پاشانك قنیژه‌ده محصوریتی اثناسنده ودشمن اردوگاهنك ضبطی خصوصنده سبق ایدن خدمات حسنه‌سنه وابراز ایتدیگی شجاعت وبسالته مکافاةً ۱۰۱۱ تاریخنده کوستندیل سنجاغی بکی اولمشدر.

مقبلی ابراهیم پاشا — «مقتول ابراهیم پاشا»ده دینیر. عن اصل جنوه‌لی اولوب بعدالاسترقاق صاحبی طرفندن «کفه» ده سلطان سلیمان خان قانونی‌یه اتحاف ایدیلمشدر. بالاخره خاص اوطه باشیلق خدمتنه تعیین وایچ شاهینجیلر آغالغی‌ده علاوه اولونمش، ۹۲۹ ده پیری پاشانك استعفاسنده صدر اعظم اولمش وروم ایلی ایالتی دخی مأموریتنه ضم ایدیلمشدر. ۹۳۰ تاریخنده مصر ایشلرینی نظامنه ارجاعه مأموراً وبحراً اوطرفه عزیمت ایتمش ایسه‌ده هوالرك عدم مساعده‌سندن ناشی دکیزدن کیده‌میوب، ردوسدن منتشا ساحلنه کچوب، آناطولی وسوریه طریقیله مصره عزیمتله

[*] نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۳، ص ۲۷۹.

[۲] نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۳، ص ۲۸۱.

ایسه‌ده ، «زور» لقب چرکس مرتضی پاشا ، [*] ١٠٤٠ سنه‌سی خسرو پاشا طرفندن بغدادك محاصره‌سنده [١] قلعه دیواری آلتنه‌صوقوله‌رق - بارویه ال ایرشمدیکندن طولایی - خنجرینی دیواره صاپلایوب اوزرینه باصوب ، چیقوب کنار بارویه بیراغی وضع ایتدیکی اثناده کوکسندن اوریله‌رق شهید اولمش [٢] ، محارباتده اظهار اهلیت ایدن نوغای مرتضی پاشا [٣]، ١٠٤٣ جمادی‌الاخره‌سنك یکرمی بشنده حلبده مقتولاً وفات ایتمش [٤] ، اندرون همایوندن تفیضله بودین ، اوزی ، دیاربکر والیسی [٥] رکاب همایون قائمقامی ، ثانیاً بودین والیسی ، روان محافظی [٦] اولان مرتضی پاشا [٧] ، ١٠٤٥ سنه‌سی روانك

---

[*] نعیما ، ١٢٨١ طبعی ، ج ٣ ، ص ٥٣ « زور مرتضی پاشا » ، ص ٥٤ « خسرو پاشا ، زور پاشایه آجیوب زاری زاری آغلدی » .

[١] نعیما ، ١٢٨١ طبعی ، ج ٣ ، ص ٥٠

[٢] نعیما ، ١٢٨١ طبعی ، ج ٣ ، ص ٥٣

[٣] نعیما ، ١٢٨١ طبعی ، ج ٣ ، ص ١٠٣ ، ١٨١ « نوغای پاشا » « حلب بکلربکیسی نوغای مرتضی پاشا »

[٤] نعیما ، ١٢٨١ طبعی ، ج ٣ ، ص ١٨١

[٥] نعیما ، ١٢٨١ طبعی ، ج ٣ ، ص ٩٢

[٦] نعیما ، ١٢٨١ طبعی ، ج ٣ ، ص ٢٦٣ .

[٧] سجل عثمانی ، ج ٤ ، ص ٣٦٠ ، عائشه‌سلطانی تزوج ایلدیکی بیان اولونیور

قبل العزیمه ۱۰۱۵ سنه‌سی صفرینك اون بشنده علّت فالجدن وفات ایتمکله [*] اقرباسندن بولونان صقوللی محمد پاشانك آیوبده کائن تربه‌سی جوارینه دفن ایدیلمشدر .

مرتضی پاشا — بوذات حقنده متن اثر [۱] ده «برادرزاده‌سی مرتضی پاشا» دینلمکده ـ ابراهیم پاشانك ـ ایسه‌ده ، نعیما تاریخنده [۲] ابراهیم پاشانك عمّ زاده‌سی اولمق اوزره کوستریلمکده‌در . پچوی ، تاریخنده «اقرباسندن» دییور [۳] . سنجاق بکی ، بکلر بکی اولمش سجل عثمانینك افاده‌سنه نظراً ۱۰۱۰ ده وفات ایتمشدر . ینه مشار الیه حقنده متن اثرده [۵] « صکره‌لری دولت علیه‌یه پك بیوك خدمت ایدن اعاظمدندر. » افاده‌سی گورولمکده

[*] پچوی تاریخی، مطبوعی، ج ۲ ، ص ۳۱۹ ایله تاریخ نعیما، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ٤٤١ ده تفصیلات واردر . پچوی تاریخنده کوریلن ، شاعر « کسبی چلبی » نك

عدمه کتدی مدد های محمد پاشا

تاریخی ۱۰۱۳ سنه‌سنی تضمن ایتمکده‌در .

[۱] متن اثر ، ص ۳۷ .

[۲] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۵۱

[۳] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۲۳٦ .

[٤] سجل عثمانی ، ۱۳۱۵ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ٤ ، ص ۳٦۰

[٥] متن اثر ، ص ۳۷

لالا محمد پاشا — عن اصل بوسنه‌لیدر . اندرون همایوندن میر آخورلقله چیقمش، ۱۰۰۰ سنه‌سی شوالنده یکیچری آغاسی ، بعده آناطولی بکلر بکیسی اولمشدر . اگری سفرنده حسن خدمتی گورولمکله روم ایلی بکلر بکیسی اولوب ۱۰۱۳ ربیع الاولنك طقوزنده اردوی همایونده ایکن صدر اعظم اوله‌رق واچ ، پشته، خطوان قلعه‌لرینی [*] فتح ایتدکدن، ۱۰۴۵ ده استرغون ، پسپرم ، ویشغراد، بولیه، تیه‌دلن [۱] قلعه‌لرینی تسخیر ایله‌دکدن صوکره درسعادته جلب ایدیله‌رك شرق سفرینه مأمور اولمش ایسه‌ده

ایدیلن کتابلر میاننده ۲۱٤ نومرو سیله مقید اولان اثر تاریخی‌ده مطالعه ایدیلسون . کوپریلی خاندانندن صدر اعظم نعمان پاشانك مخدومی صدارت قائمقامی احمد پاشانك دائره‌سی امامی، مدرس بهجتی ابراهیم افندی « سلسلة الآصفیه فی دولت الخاقانیة العثمانیه » نامیله بر اثر تدوین ایتمش و بو اثرك ایکنجی بابی‌ده فاضل احمد پاشایه عائد بولونمشدر . تاریخ راشد ، ۱۲۸۲ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۳ ، ص ۳۳۲ ده مطالعه ایدیلسون .

[*] واچ ، مجارجه vácz آلمانجه Waitzen بودینك شمالنده وطونه کنارنده‌در . نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۲ ، ص ۱۸٦ ده مطالعه اولونسون .

خطوان ، بودینك شرق شمالیسنده‌در .

[۱] پسپرم ، یاخود وسپرم ، بودینك غرب جنوبیسنده‌در . ویشغراد ، بودینك شمالنده وطونه کنارنده‌در .

١٠٨٧ سنه‌سی شعبانندە ادرنه‌یه عزیمت همایون وقوعنده خسته بولونمقله معیت شاهانه‌ده کیده‌میوب آیروجه آهسته آهسته اثنای عزیمتنده جسرارکنه قربنده قره بیر چفتلکنده سنهٔ مذکوره شعبانك یکرمی ایکنجی کونی قرق ایکی یاشنده اولدیغی حالده ارتحال ایده‌رك نعشی استانبوله نقل وپدرینك دیوان یولنده کائن تربه‌سنه دفن ایدیلمشدر [*] .

[*] حدیقة‌الجوامع اسعدافندی کتبخانه‌سی، نومرو ٢٢٤٧ و ٢٢٤٨ ایله مطبوعی، ج ١ ، ص ٢١٥ ده کورولدیکی اوزره فاضل احمد پاشانك وفاتنه شعرادن ذکی .

جانب ادرنه‌یه ایتمش ایکن عزمی درست
چورلیده اولدی‌مکر رهزن احمد پاشا
خبر فوتن ایشتدی دیدی تاریخ « ذکی »
« وطن جنت اوله مسکن احمد پاشا »

تاریخی سویله‌مشدر . پاشای مشارالیه حقنده ـ مهرداری حسن آغانك امر وروایتنه استناداً یازیلمش ـ « جواهر التواریخ » نامیله براثر واردرکه برنسخه‌سی اسعدافندی کتبخانه‌سنده ٢٢٤٢ نومروسیله موجود اولوب « ابتداء امارت ووزارتندن قندیه فتحنه کانجه صدور وظهورایدن حوادث جهاداتی مشتمل » در. کوپریلی محمد پاشا کتبخانه‌سنده وفاضل احمدپاشا طرفندن وقف

عودت ایتمشدی. دولت عثمانیه‌نك تحت حمایه‌سنده بولونان
قزاقلر خطمانیه [*] له‌قرالی طرفندن تعرض وقوع بولمقله
۱۰۸۳ ده سلطان محمد خان رابع بالذات اختیار سفر
ایله‌دکده رکاب همایونده بولونه‌رق « قمنچه » قلعه‌سنك [۱]
اون کون محاصره ایله فتح وتسخیرینه بادی اولمش ،

[*] حدیقة الوزرا ، ولی‌الدین افندی کتبخانه‌سی ، نومرو ۲٤۱٤ ، یازمه نسخه‌سنده « دوره‌شنقو خطمانیه » ، نور عثمانیه کتبخانه‌سی ، نومرو ۳۲۸۳ « دورشنقو خطمانیه » مطبوعنده ، ص ۱۰۷ « خطمانه » تاریخ راشد ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۲۳۷ ده « قزاق خطمانی دوره‌شنقو » ده‌نیلمشدر . خطمان ، وقتیله قزاقلرك بیوکلرینه ویریلن عنواندر . بو عنوان ۹۸۳ ه و ۱۵۷۵ م تاریخنده لهستان قرالی « اتین باطور » طرفندن احداث اولونمشدر . تاریخ راشد ، مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۲ ، ص ۲٦۱ مطالعه ایدیلسون .

[۱] قمنچه Kamentz ؛ روسیه‌نك جنوب غربی جهتنده پترسبورغك ۱۵٦۰ وکیفك ٤٤۰ کیلو متره جنوب غربیسنده ودینستره تابع اسموتریش نهری اوزرنده « پولیه ولیه » ایالتنك مرکزیدر . نهرك اوبر طرفنده بولونان اسکی محله‌یه برصو یولیله ارتباطی وقلعه ایله بیننده عثمانیلر طرفندن تأسیس اولونمش مصنع برکوپریسی واردر . قلعه‌نك فتحنه نابی ،

دوشدی قمنچه حصننه‌نور محمدی

وشعرادن عفتی ،

قمنچه ملکنی سلطان محمد آلدی دشمندن

تاریخلرینی سویلمشلردر . تاریخ راشد ، مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۲ ، ص ۲۷٦ ده مطالعه ایدیلسون .

عزیمت ، ٧٤ ده ٢٦ كون محاصره‌دن صوكره اویوار قلعه‌سنی [*] فتح ایله بیوك بر مظفریتـه نائل اولمش ونتیجه‌لیلرله منافع دولت علیه‌یه موافق بر معاهده عقد ایله‌مش ، یكرمی درت سنه‌دن بری عثمانلیلرك تحت محاصره‌سنده بولونان كرید جزیره‌سنك اكمال فتحی ایچون ١٠٧٧ ده دونمای همایونله كرید صولرینه عزیمت ایله ٢٩ آی شدتلی تعرضلرله بعدالاشتغال ١٠٨٠ ده قندیه قلعه‌سنی فتح [١] وونديكليلری جزیره‌دن طرد واخراجله

تاریخی ١٠٧٢ یی كوسترمكده ایسه‌ده مطبوع حدیقةالجوامع ـ ج ١، ص ١٧٧ ـ ده مندرج « یقدی جسر املن سیل فنا كبریلنك » مصراعی ـ ك. اسعد افندی كتبخانه‌سی ، نومرو ٢٢٤٧ یزمه نسخه‌سنده « یقدی جسر املن سیل فنا كوپرولنك » و ٢٢٤٨ نومرولو نسخه‌سنده « یقدی جسراملن سیل فنا كوپرولینك » صورتنده مقید اولوب برنجیسی ١٠٧٣ ، ایكنجیسی ١٠٨٣ سنه‌سنی تضمن ایدر ـ ١٠٧١ سنه‌سنی ارائه ایتمكده اولمسیله تعمیه‌لی ایدوكی وارد خاطر اولمقده‌در .

[*] اویوار ، بودینك غرب شمالیسنده‌در .

الله معین اولدی فتح ایلدك اویواری

مصراع تاریخیسنك قائلی صاحب ترجمه اولان فاضل احمد پاشادر .

[١] قندیه‌نك فتحنه ،

حصار قندیه الندی بیك سكسانده دشمندن

مصراعی لفظاً وشعرادن « صافی » نك ،

لطف ایزد اولدی بیك سكسنده فتح قندیه

مصراعی لفظاً ومعناً تاریخدر .

مقام صدارته گچمش ، برسنه صوگره تمچه‌لیلر اردل ـ ترانسیلوانیا ـ قلاعنه تجاوز ایتمکله سرعسکر لکله اوطرفه

افندی کتبخانه‌سی ، نومرو ٢٤١٤ ، وقعه نویس اسعد افندی کتبخانه‌سی ، نومرو ٢٢٤١ یازمه نسخه‌لری و ١٢٧١ طبعی ، ص ١٠٦ ـ ده « کوپریلی ملك عدم کوپریسنه باصدی قدم » ونورعثمانیه کتبخانه‌سی ، نومرو ٣٢٨٣ یازمه‌نسخه‌سنده « کوپریلی ملك عدم کوپریسنه بصدی قدم » وحدیقة الجوامع ـ اسعد افندی کتبخانه‌سی ، نومرو ٢٢٤٧ ، صاحب کتبخانه‌نك خطیله محشی و ١٢٣٦ ده یازیلمش نسخه‌سی ، ینه‌مذکور کتبخانه ، نومرو ٢٢٤٨ ـ ده « کوپریلی ملك عدم کپروسنه باصدی قدم » و ١٢٨١ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ١ ، ص ١٧٧ « کپریلی ملك عدم کپریسنه بصدی قدم » صورتنده مندرج بولونان مصراع تاریخی عندالحساب کوپریلی محمد پاشانك تاریخ وفاتی اولان ١٠٧٢ سنه‌سنی ارائه ایتمه‌مکده اولمسیله ،

کپرولی ملك عدم کپروسنه باصدی قدم

صورتنده حساب ایدیلك ایجاب ایتمکده اولوب ماقبلی‌ده حدیقة الجوامعك بالاده مذکور نسخه‌لرنده کورولدیکی اوزره ،

دولت خان محمدده محمد پاشا
بش‌سنه‌اون کون‌اوچ آی اولدی‌وزیراعظم
« عهدیا » اولدی وفاتینه بو مصرع تاریخ

در . ینه اوزاده کوریلن ،

دیدی تحسین‌ایله کوردکده « نثاری » تاریخ
تربهٔ بی‌بدل وجای محمد پاشا

کتخدا محمد آغا — قنیژه فاتحی صدراعظم وسردار ابراهیم پاشانك كتخداسی اولدیغی پچوی تاریخنده — ۱۲۸۳ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۲ ، ص ۲۳۲ ـ گوریلیور. ۱۰۱۰ ده استونی بلغراد آلتنده وقوعبولان حربده شهید اولمشدر [*]

کوپریلی زاده فاضل احمد پاشا — صدر اعظم کوپریلی محمد پاشانك اوغلی وخلفی اولوب ۱۰٤٥ تاریخنده کوپری قصبه سنده دنیایه کلمشدر . بعدالتحصیل زمرهٔ مدرسینه داخل اولمش ایکن تبدیل طریق ایله ۱۰٦۹ ده وزارتله ارضروم ، ۱۰۷۰ ده شام والیلکنه ، ۱۰۷۱ ده درسعادته جلبله صدارت قائممقاملغنه نصب اولنمش وپدرینك ۱۰۷۲ سنه‌سی ربیع الاولنك ایکنجی کونی وقوع وفاتنه مبنی [۱] یکرمی یدی یاشنده اولدیغی حالده

[*] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۲۳٦ ایله ، نعیما تاریخی ، ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۱ ، ص ۲٥٦ مطالعه ایدیلسون .

[۱] «سلسلة الآصفیه فی دولت الخاقانیة العثمانیه» ده ۸ ربیع الاول ده نیلمشدر. تاریخ راشد ، مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۱ ، ص ۱٦ ده مطالعه ایدیلسون . حدیقة الوزرا ـ شیخ الاسلام ولی الدین

فائضی ایچون «کان فرید دهره ادباً وفضلاً وکرماً ومجداً وبلاغةً وبراعةً ولطافةً وظرافةً ودیوان شعره مشهور سائر بین الحسن والجودة والجزالة والعذوبة» دیدکدن صوکره نفی ایله بیلرنده «وقائع وحروب کثیره» وقوعه کلدیکنی ونفعینك فائضی حقنده کی اهاجی مفرطه‌سنك سهام قضا [*] ده مندرج بولوندیغنی بیان ایدییور. فائضی‌نك وفاتنه عطائی‌نك سویله‌مش اولدیغی تاریخلردن بری بروجه آتیدر:

اوقوك عبدالحی افندی جانی ایچون فاتحه.

قره پچه؛ یاخود قره پنچه — بوذاته دائر معلوماته مطلع اوله‌مدم. تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی، سنه ٤، ص ١٣٩١ ده مندرج «مجارستانده بعض آثار تاریخیه» سرلوحه‌لی مقاله‌ده سیکتوارده بر «قره پنجه» عائله‌سی بولوندیغنی کورولیور.

قره عمر آغا — «قره عمر پاشا» بشلی آغاسی اولوب تریاقی حسن پاشانك معیتنده قنیژه‌ده بولونه‌رق ١٠١١ ده خدمات حسنه‌سنه مکافاةً پچوی سنجاغی عهده‌سنه توجیه ایدیلمش، ١٠٢٦ ده باطوم بکلربکیسی اولمش ١٠٤١ تاریخندن صوکره اوراده وفات ایتمشدر.

[*] کشف الظنونه باقیکز.

هر شاعرك بتون دیوانی و مجموع مثنویاتنی كوروب واصل نصاب بلاغت اولان ابیاتنی اثبات ایلمشدر كه حقاً كه منقح مجموعه‌در، عربی وفارسی دواوینی دخی تتبع ایلیوب انتخاب ایتمشدی . بیاضه چیقمادین دفتر عمری تمام اولدی . مرتب دیوانی ولیلی ومجنونی وساقی نامه‌سی واردر . طرز مطبوع ونازك اوزره نظم ایلیوب اتمامنه ایام مساعد اولمدی » دیمش ایسه‌ده « حسنات حسن » دن بحث ایتمه‌مشدر.

عطاینك روایتنـه نظراً فائضی‌نك بعض غزللرینی شیخ الاسلام یحیی افندی تنظیر ایله‌مش و بر غزلنك مقطعنده

پیروی اولوب نوله یحیی تتبع ایلسم ،
بوزمین بر كامل عالیهمم وادیسیدر .

دیمشدر [*] .

« محمد المحبی » د « خلاصة الاثر فی اعیان القرن الحادی عشر » نام اثرنده ـ ۱۲۸٤ طبعی ، ج ۲ ، ص ۳٤۲ ـ

[*] مشارالیه یحیی افندینك ترجمۀ حال مفصلی ، افاضل عثمانیه‌دن ابن الامین محمود كمال بك افندی طرفنـدن یازیله‌رق (آثار منفیده كتبخانه‌سی) هیئتی واسطه‌سیله ۱۳۳٤ ده مطبعۀ عامره‌ده طبع ایدیلن دیوانـنه درج اولونمشدر. بو بیتی احتوا ایدن غزلك مطلعی :

چاك سینه‌م سیل اشكم دمبدم وادیسیدر ،
صولری خونین آقرسـه نوله غم وادیسیدر.

اولوب دیوانـنده و ـ مذكور طبعی ـ ص ۱۵۵ ده مندرجدر .

آریه‌لق ویریلمش ایسه‌ده اوچ آی صوکره قاضیٔ سابق ابقا
ایدیلمشدر. ۱۰۳۱ رجبنده وقعهٔ عثمان خان ثانی کونی سرای
سلطانیده بولونمغله خسته‌لانوب شهر مذکور اواخرنده
ارتحال ایده‌رك جدّی معلول امیر افندی مکتبی ساحه‌سنه دفن
اولونمشدر [*]. عطائی، وفاتنه «اکرچه مرحومك
محبتنده مقلّد و محقّق یکدل و متّفق اولمغله مرض ساریٔ فرقت
عرض عام خلق عالم و هر کس داغ حسرتله مؤلمدر، امّا بو حقیر
ایله اولان یکجهتیٔ اتحاد برفحوای محبّةالاباء قرابةالاولاد
لازم ماهیت و مادرزاد اولمغین حمامهٔ لازمهٔ حسرت سائره
موجب دردسر ایسه، فقیره مرض هائل و جرعهٔ جام محنت غیره
نسبت باعث چین پیشانی ایسه، فقیره سم هلاهل اولمشیدی»
دیه‌رك اظهار تأسف ایتمش و آثاری حقنده‌ده «مرحومك
دثار خاص الخاص آثارندندرکه زبدة الاشعار جمع ایتمشدر».

[*] معلول امیر افندی، دوحةالمشایخ، مطبوعی، ص ۳۰ ده کورلدیکی اوزره زنجیرلی‌قیو قربنده کائن دارالقراسنده مدفوندر. فائضی‌نك تاریخ وفاتی، کشف‌الظنون مسوده‌سنك کاتب چلبی خطیله اولان قسمنده ۱۰۳۱ وبولاق‌طبعی، ج ۱، ص ۳۹۶ واستانبول‌طبعی، ج ۱، ص ۵۱۸ ده ۱۰۳۲ وینه بوطبعلری، ج ۱، ص ٤٥٥ و ج ۲، ص ٥ ده ۱۰۳۱ سنه‌سی کوستریلمش، خلاصةالاثرده «فی حدود سنة اثنتین وثلاثین والف» ده‌نیلمشدر.

پدری فیض الله افندیدن بعد التأمل ذ ۱۰۱۳ ده معلم مقام احمد خانی مصطفی افندیدن [*] ملازم و ۱۰۱٦ ذی القعده سندن ۱۰۲۷ ذی الحجه سنه قادار بعض مدارسه مدرس اولدقدن صوکره شهر مذکورده سلانیك قاضیسی اولمش و بو مأموریتنه تاریخ اولهرق «قضاء عبد الحی» ترکیبنی کندیسی بولمشدر. [۱] ۱۰۲۹ ربیع الاخرنده قاضئ شام [۲] اولوب استانبوله وصولنده بو مأموریته بر دیکری تعیین ایدیلمکله معزول اولمش، ۳۰ جمادی الاخره سنده مدللی قضاسی

[*] ترجمهٔ حالی، حدائق الحقائق فی تکملة الشقائق، مطبوعی، ج ۲، ص ۵۲۲

[۱] فائضی دیوانی، اسعد افندی کتبخانه‌سی نومرو ۲۵۹۸:

پادشاه زمانه عثمان خان — افسر آرای مسند جم و کی
لطف ایدوب منصب سلانیکی — مردهٔ فقری فیضی ایلدی حی
حق بوکم بو عطای شاهانه — اولدی رشك روان حاتم طی
عن قریب اوله دولتنه مضاف — کشور اصفهان وملك ری [*]

بو عطای شهانه تاریخن
دیدی هاتف «قضاء عبد الحی»

[*] «کشور اصفهان وملکت ری».

خلاصة الاثر ـ ج ۲، ص ۳٤۲ ـ ده ۱۰۲٦ کوسترلمشدر.

[۲] خلاصة الاثرده «وعزل عنها فأقام معزولاً الی أن مات ولم ینل غیرها» دینیلمشدر.

صدورندن فیض الله افندی [*] مشارالیهك پدری ده «قاف احمد چلبی» دینمکله عریف وقانونی سلطان سلیمان خان عصری علماسندن بولیلی شمس الدین احمدافندی ابن مصطفی [1] اولوب، جدّ مادریسی، ابوالسعودافندی دامادی مفتی الانام نقیب الاشراف معلول زاده سیّد محمدافندیدر [2]. عطایی تاریخ ولادتنی ۹۹۸ کوسترمش، سجل عثمانیده ۹۸۰ ده نیلمشدر. [3]

[*] ترجمهٔ حالی، حدائق الحقائق فی تکملة الشقائقده، ـ ۱۲۶۸ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۲، ص ۵۳۹ ـ مندرج اولوب عطایی، «اسم شریفلری مصطفی ایکن صنع الله افندی حضرتلری ـ ترجمهٔ حالی، مطبوع دوحة المشایخ ص ۲۹ ده کوریلن شیخ الاسلام صنع الله افندی ـ ایله همعصر وهمپایه اولمغین نام ونشانده همرنك واسم ورسمده دنکادنك اولمغیچون فیض الله اسمنی اختیار وفیضی مخلصنی مایهٔ اشتهار قیلمشیدی» دییور.

[1] حدائق الشقائق ۱۲۶۹ مطبعهٔ عامره طبعی، ص ۵۰۲

[2] ترجمهٔ حالی، مطبوع دوحة المشایخ ص ۲۹، ودوحة النقبا، ۱۲۸۳ طبعی، ص ۱۳ ده مندرجدر.

[3] حدائق الحقائق فی تکملة الشقائق، آیاصوفیه کتبخانه‌سی نومرو ۳۱۸۲، ورق ۲۷۰، اسعدافندی کتبخانه‌سی، نومرو ۲۳۰۹ ـ که ۱۰۵۳ ده یازیلمشدرـ ورق ۳۹٤ ومطبوعی، ج ۲، ص ٦٦۰، اسلاف ۱۳۱۱ طبعی، ج ۱، ص ۵۲. خلاصة الاثر فی اعیان القرن الحادی عشر، ج ۲، ص ۳٤۲ ده تاریخ ولادتی ذکر ایدیلمه‌مشدر. بوتاریخ، هرحالده شایان تدقیقدر.

ابقا وتقریرینی حاوی اولان مقرر نامه واصل اولمغله باغچه سرایه عودت ایله‌مش [*] ، انکروس ووارات سفرلرنده‌وافلاق مسئله‌سنده حسن خدمتی کورولمشدر [۱].
اموال‌غنائم ایله غازیکرمان‌نامنده‌بر قلعه‌بنا ایتمش و ۱۰۱۶ سنه‌سی شعباننده وفات ایتمکله باغچه سرایده پدری تربه‌سنه دفن ایدیلمشدر . السنهٔ ثلاثه‌ده شاعر اولوب مخلصی « غزائی » اولدیغی ،

عزم ایدر اولدی غزائی سفره سلطانم
مصر اعندن آکلاشلمقده‌در [۲] .

فائضی — اسمی عبدالحی اولوب « قاف زاده » دینلمکله معروفدر . پدری، سلطان احمد خان اول عصری

---

[*] نعیما تاریخی، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱،ص ۱۷۱، ۱۷۵ ایله پچوبی تاریخی، ج ۱، ص ۱۹۷، ۲۰۵ « کلبن خانان » مطبوعی ص ۳٤ ده تفصیلات واردر .

[۱] نعیما تاریخی، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۱۹۵ ایله پچوبی تاریخی، مطبوعی، ج ۲ ، ص ۸ : ۱۷٤،۱ ، ۲۵۰ ده تفصیلات واردر .

[۲] رایته میل ایدرز قامت دلجو یرینه
توغه دل باغلامشز کاکل خوشبو یرینه
مطلعلی غزلی تنظیر وتخمیس ایدیلمشدر .

کشیدن اکثریسی مقتول اولدقدن صوکره کندیسیده اسیر ایدیله‌رك یدی سنه قهقهه قلعه‌سنده محبوس قالمشدر [*] . بعدالخلاص ارضرومه کلدیکی زمان، قریم خانی بولونان بیوك برادری اسلامکرایك وفاتنه مصادف اولمغله ۹۹٦ سنه‌سنده قریم خانلغنه تعیین ایدیلمشدر . اکری سفرنده ـ ۱۰۰۵ سنه‌سی ـ اردوی همایونده بولونان قلغایی ، یعنی ولیعهدی فتحکرای ـ اثنای حربده‌کی مساعی حسنه‌سنه مبنی صدراعظم سنان پاشانك سوقیله ـ خانلق مقامنه تعیین اولونمغله استانبوله کیتمك اوزره بحراً سینوبه‌وصولنده ، سنان پاشا انفصال ایده‌رك صدارته ابراهیم پاشا تعیین ایدیلمش وبینلرنده حبّ وموالات بولوندیغندن کندیسنك

[*] ینه کلبن خانان ، ص ۲۳ ایله پچوبی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ٥٥ وافشار اولوسی امراسندن وشاه عباسك کتابداری اولان صادقی‌نك ـ صادق بیك ، ترجمهٔ حالی ، سلیمان فهیم افندینك سفینة الشعراسنك ، ۱۲٥۹ مطبعهٔ عامره طبعی ۳٤۰ نجی صحیفه‌سنده مندرجدر ـ « مجمع‌الخواص » نام تذکرهٔ شعراسی‌ده مطالعه ایدیلسون . بواثرده « قلعه‌حبسی دین ... » ده‌نیله‌رك محبسك اسمی ذکر ایدیلمه‌مشدر .

۱٤۲ نجی صحیفه‌نك ۱ نومرولی حاشیه‌سنده‌ده مراجعت ایدیلسون .

قرق بش پاره طوپنی ضبط ایتدم دیدی » [*] . « حسن پاشا انجه قره‌یی شاهین طوپه کوندروب اول دخی فردیناندوس قرالك چادرین نشانه آلوب آتدقده باذن‌الله تعالی خطا ایتمیوب فردیناندك باشی‌اوزرندن چبوب‌اوتاغنی پاره‌لدی »[۱] افاده‌لری کورولمکده‌در .

غازی کرای ــ دولت کرایك اوغلی واسلام کرایك کوچك برادریدر . بیوك قارداشی محمد کرای[۲] معیتیله شرقه‌عزیمت[۳] ومومی‌الیه محمدکرایك بلارخصت عودتی متعاقب[٤] ، مستصحبی اولان اوچیوزقدر آدمیله شرق سرعسکری عثمان پاشانك معیتنده قالوب دیل آلمق ایچون مأموراً کزمکده ایکن ایران اردوسنه تصادفنده قاچمایوب همان حربه کیرشمش ومعیتی بولونان اوچیوز

[*] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۸۳ .

[۱] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۸٤

[۲] ۱۲۳۹ تاریخنده وفات ایدن‌حلیمکرایك ، کلبن‌خانان نام اثری ، ۱۲۸۷ مطبعهٔ عامره طبعی ، ص ۲۲ ، سمین محمد کرای ثانی .

[۳] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ٥۲ مطالعه اولونسون .

[٤] پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ٦۱ مطالعه ایدیلسون .

حسام بك جامعی [*] حظیره‌سنه دفن اولونمشدر . وفاتنه قافزاده فائضی مرحوم ،

جهاندن کتدی صنع‌الله افندی
مقامی اوله نزهتکاه جنت
دیدم ای فائضی تاریخ فوتن
« الهی ایله صنع‌اللهه رحمت »

تاریخنی سویله‌مشدر . مفصل ترجمهٔ حالی حدائق‌الحقائق فی‌تکملة‌الشقائق ۱۲۶۸ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۲، ص ۵۵۲ ایله دوحة‌المشایخ ، مطبوعی، ص ۳۹ ده مندرجدر .

طوپجی باشی — متن‌اثر - ص ۱۰۰ و ۱۰۱- ده

« طوپجی باشی قره‌پنچه » ده‌نیلمش ایسه‌ده نعیمانك « اینجه قره احمد آغا نام طوپجی باشی اول کون جمهور ملاعینه برتاب ایلدیکی طوپ باذن‌الله‌تعالی خطا ایلمیوب جمعیتلرینی سوقاق سوقاق پریشان ایدردی »[1] . « اینجه‌قره دینمکله معروف طوپجی‌باشی پاشایی قارشولیوب همتکنزایله کفارك

[*] حدیقة‌الجوامع ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۹۰ مطالعه ایدیلسون .

[1] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۷۲

کونی ثانیاً شیخ‌الاسلام اوله‌رق [*] سنهٔ مذکوره شعبانـنك یکرمی بشنجی کونی انفصال ایتمش [۱] ، ۱۰۱۳ محرمنده ثالثاً مشیخته تعیین ایدیله‌رك ۱۰۱۵ ربیع‌الاولنده منفصل اولمش [۲] وسنهٔ مزبوره رجبنده [۳] رابعاً شیخ‌الاسلام اولوب ۱۰۱۷ صفرنده عزل وتقاعد ایدیلمشدر . بعدالحج ۱۰۲۱ صفرینك سکزنجی صالی کونی وفات ایده‌رك صلاة جنازه‌سی اسکداری هدائی محمود افندی [٤] امامتیله فاتح جامعشریفنده ادا ایدیلمش وقوناغنه قریب اولوب طرفندن منبر وضمیله جامعه تحویل اولونان قرقچشمه قربنده کائن

[*] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۳۰۷ ، مطالعه اولونسون .

[۱] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ۳۱۳ ده سبب عزلی حقنده تفصیلات واردر . ص ۳۱۰ ده مطالعه ایدیلسون

[۲] نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج۱، ص ٤٤٦،٤٧،٤٤٨ده تفصیلات واردر .

[۳] نعیما ، ۱۲۸۱ طبعی ، ج ۱ ، ص ٤٥٠ مطالعه اولونسون .

[٤] مشارالیهك ترجمهٔ حالی ، حدائق الحقائق فی تکملة الشقائق ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۷٦۰ ده مندرج اولوب تاریخ ارتحالی حدیقة الجوامع - مطبوعی ، ج ۲، ص ۱۹۷ - مفادنجه ۱۰۳۸ سنه‌سی ربیع‌الاولیدر .

همم جود جهانداریٔ خان احمدله
« علی پاشامورەیی الدی عدودن سرپا »

شیخ الاسلام صنع الله مصطفی افندی — « عمادی »

عصر سلطان سلیمان خان قانونی‌ده آناطولی قاضیعسکری اولان اسکلیبلی جعفر افندی [*] نك مخدومی اولوب تاریخ ولادتی ۹۶۰ در. ۹۷۸ سنه‌سی رمضانندن ۹۹۸ ذی‌القعده‌سنه قدر بعض مدارسه مدرّس، شهرمذ کورده بروسه، بالاخره ادرنه، ۱۰۰۰ رجبنده استانبول قاضیسی، وسنهٔ مزبوره شوالنده آناطولی، ۱۰۰۱ شوالنده روم‌ایلی قاضیعسکری اوله‌رق ۱۰۰۳ جمادی‌الاولاسنده بالانفصال تقاعد ایدیلمش، ۱۰۰۸ ربیع‌الاولنده مقام مشیخته تعیین اولونمش [۱]، ۱۰۱۰ صفرنده معزول اولمشدر [۲]، ۱۰۱۱ رجبنك یکرمی ایکنجی جمعه ایرتسی

[*] ترجمهٔ حالی، حدائق الحقائق فی تکملة الشقائق، مطبوعی، ج ۱، ص ۱۳٦ ده کورولور.

[۱] مقام مشیختده بولونان معلم سلطانی سعدالدین افندینك ۱۰۰۸ سنه‌سی ربیع‌الاولنك اون ایکنجی پنجشنبه کونی وقوع وفاتی اوزرینه. مشارالیهك ترجمهٔ حالی، اثری اولان «تاج التواریخ» ك مطبوعنده « مقدمه » سرلوحه‌سیله مندرجدر.

[۲] نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱، ص ۲۳۱ ایله، ص ۲۵۲ مطالعه ایدیلسون.

آوه‌رین ایچره اولنلر وطن آواره اولوب
باشنه کلدی بلا ویردی قرونی اعدا [*]
قالمدی قلعهٔ قستل یداعداده مدد
صوب اسلامه نصیب اولدی متون حصنی دلا[۱]
اینه بختیله[۲] بنفشه ، چوقه ، اسپورلنغه
آیاماوره ، سوده ، برقاج آطه‌لر بیهمتا
حمد بوجمله‌سنك اولدی میسر فتحی
برعزیمتله جهان ملکی آلندی حقا
هیچ برکو دیودخل ایلیه‌مز اهلی اولان
بونجه نصرت ایله آدم نیچون اولماز کویا
چیقه بی‌شبهه بومصرعده «رحیمی» تاریخ
جمله مصرعلری عدی ایله بیچون وچرا

[*] عاشق پاشا زاده تاریخی مطبوعی ، ص ۲۵۵ ایله تاج‌التواریخ ۱۲۸۰ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۲ ، ص ۹۶ ، پچوی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۱۷۲ ده مطالعه ایدیلسون .

[۱] عاشق‌پاشازاده تاریخی ، مطبوعی ، ص ۲۵۸ ایله ، تاج التواریخ ، مطبوعی ، ج ۲ ص ۹۶ مطالعه اولونسون .

[۲] عاشق پاشا زاده تاریخی ، مطبوعی ، ص ۲۵٤ ، تاج‌التواریخ ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۸۸ مطالعه ایدیلسون.

قطعهٔ تاریخیه‌سنی سویله‌مشدر . موره‌فتوحاتی حقنده ، ینه « رحیمی » بکك انشاد ایتدیکی منظومهٔ تاریخیه‌نك بعض ابیاتی بروجه آتیدر :

اولا فتح جدید اطـهٔ استندیل
براً و بحراً اولوب بونجه فتوحات اعلا
عون حق ایله‌قوی کورفسی‌بش کونده آلوب[*]
آه حسرتله کلوبی اله ویردی اعـدا
پلاموط قله‌لری فتحی اولنجـه تاکه
انا پولیده اوآن ایچره آلنمشـدی شها
« مات » ده برجامع عالی دم استیلادن
که آنك نامی هلاله اولوب انکشت نما
« طهروابیتی » امرندن آلنجـه مایه
اسم اکا جامع خان احمد اولندی اعطا
موره‌دن قالمدی بر قریه دلا اعـداده
قویمدی آلدی بویك ماهده هپ شهر و قرا

[*] عاشق پاشـا زاده تاریخی ، ۱۳۳۲ مطبعهٔ عامره طبعی ، ص ۱٤۹ الی ۱۵۲ ، تاج التواریخ ، ۱۲۸۰ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱ ، ص ٤٦۳ وپچویی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۱۹٤ ده مطالعه اولونسون .

درسرای مغان رفته بود و آب زده
نشسته پیر وصلائی بشیخ وشاب زده

مطلعلی غزلنك

خرد که ملهم غیبست بهر کسب شرف
زبام عرش ترا بوسه بر جناب زده [*]

بیتندن بالاستنباط ،

ای وزیر خجسته فال وسعید
یاورست عون حق ترا بی ریب
ترجمان لسان غیب بکفت
شده تاریخ فتح «ملهم غیب»

بخاك باك اوجون بر کذشتم
نکه کردم صفا ونور مرقد

نظم تاریخیسی مفادنجه ، ۷۹۲ کوستریلمش ، تذکرهٔ دولتشاه ، مطبوعی ، ص ۱۳۷ ده « وفات خواجه حافظ درشهور سنه اربع وتسعین وسبعمائه بوده ودر مصلیٰ شیراز مدفونست » دهنیلمشدر .

[*] حدیقة الوزرا ذیلی کل زیبا ، ۱۲۷۱ طبعی ، ص ۲۱ ده بووجهله ، ودیوان حافظ ، ۱۲۵۵ و ۱۳۰۰ استانبول طبعلرنده ،

زبام عرش صدش بوسه بر جناب زده

۱۳۱۸ تبریز وبومبای طبعلرنده

زروی صدق صدش بوسه برجناب زده

صورتنده مندرجدر . تاریخ راشد ، ج ٤ ، ص ٦٦ ده باقلسون

۱۱۲۷ ده پاشای مرحومك بیوك تذكره جیسی ـ تذكرهٔ اول ـ اولمغله [*] ، موره فتوحاتنك ابتداسنده ـ « لسان الغیب » لقب خواجه محمد شمس الدین حافظ شیرازی نك ـ [۱]

[*] تاریخ راشد ذیلی ، كوچك چلبی زاده اسماعیل عاصم افندی تاریخی ، ۱۲۸۲ مطبعهٔ عامره طبعی ، ص ۲٤۱ ده مطالعه اولونسون .

[۱] مشارالیهك ترجمهٔ حالی ، سلیمان فهیم افندینك « سفینة الشعرا »سی ، ۱۲۵۹ مطبعهٔ عامره طبعی ، ص ۱۵۲ ایله « تذكرهٔ دولتشاه » ۱۳۱۸ بومبای طبعی ، ص ۱۳۵ ده « مجمع الفصحا » مطبوعنده ودیوانی حقنده ابوالسعود افندینك ویرمش اولدیغی فتوی ، كشف الظنون بولاق طبعی ، ج ۱ ، ص ۳۸۹ واستانبول طبعی ج ۱ ، ص ۵۰۸ ده مندرج اولوب تاریخ وفاتی تقویم التواریخده ،

چو در خاك مصلی دفن كردند
بود تاریخ او « خاك مصلی »

بیتنه استناداً كه دیوانك تعلیق خط ایله ، ۱۳۱۸ تبریز لیتوغرافیا طبعی ایله بومبای لیتوغرافیا طبعنده ،

چو درخاك مصلی یافت منزل
بجو تاریخش از « خاك مصلی »

صورتنده مندرجدر ، ۷۹۱ وینه بوطبعلرنده كوریلن ،

بسال با وصاد و ذال ابجد
زدور هجرت میمون احمد
بسوی جنت اعلی روان شد
فرید عهد شمس الدین محمد

صو کمری اتصالنده کائن قوناغنڭ خزینه اوطه‌سنده برکتبخانه تأسیس ایله‌مشدر [*].

حبش والیسی مصطفی پاشانڭ مخدومی اولمغله « حبشی زاده » لقبیله تلقیب ایدیلمش اولان وترجمهٔ حالی، سالم تذکره‌سی ۱۳۱۵ طبعی، ص ۲۸۰ ایله تذکرهٔ فطین : خاتمة الاشعار، ۱۲۷۰ لیتوغرافیا طبعی، ص ۱۳۲، وبر مشاعره‌سی، تاریخ عطا، مطبوعی، ج ٤، ص ۱۹۸ ده مندرج بولونان « رحیمی » مخلص عبدالرحیم بك [۱]

« اسدالغابة فی معرفة الصحابة » نام اثری – ۱۲۸۰ مصر طبعی، ج ٥، ص ۱۸ ده مندرج اولوب، اوراده « وتوفی أبوذر بالربذة سنة احدی وثلاثین أواثنتین وثلاثین » دەنیلمشدر . حقنده شرفوارد اولان احادیث جلیله، ینه بواثرك ۱۸۷ نجی صحیفه‌سنده مندرجدر . استانبولك محاصره‌سی ایسه ینه ابوالفدا – ۱۲۸٦ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۱، ص ۱۹۷ – ده کوروله‌یکی اوزره ٤۸ سنه‌سی اولمغله بوذاتك « ابوذرغفاری » اولمدیغی تظاهر ایتمکده‌در . پاشانڭ مفصل ترجمهٔ حالی، تاریخ عطا، ج ۲، ص ٤۸ دەدر .

[*] بوکتبخانه حقنده‌کی تفصیلات مطبعهٔ عامره‌ده طبع ایدیلمکده بولونان « معارف عمومیه نظارتی تاریخچهٔ تشکیلات واجرا آتی » نام اثرك ذیلنده مندرجدر.

[۱] شهید علی پاشانڭ منتخبی اولان مکاتیب نابی ایله شاعرمشارالیهك پاشایه انتسابندن اول یازدیغی مکاتیب وتذاکری پاشانڭ امر مخصوصیله جمع وتدوین ایتمشدر .

حرم قپولرندن وفا میدانته کیدەن قاپو خارجنده، سلیمانیه

غایت کوچك وقیصه اولمغله خرده قارنجه معناسنه اولان «ذر» لفظیله بالتکنیه «ابوذر» دەنیلمشدر، «اسامی» نك افادەسنه نظراً حضرت ابوبکر صدیقك ارتحالندن صوکره شامه هجرت ایدەرك حضرت عثمانك زمان خلافتنه قدر اوراده قالمش وتاریخ ابوالفدا ـ ٧٦٤ سنەسی وفات ابدن محمد بن شاکر بن احمد الکتبی نك، ابن خلکانك «وفیات الاعیان فی أنباء ابناء الزمان» نام اثرینه ذیلاً یازمش اولدیغی «فوات الوفیات» ك بولاق طبعنده مندرج بولونان «ملك مؤید عمادالدین اسماعیل بن ملك افضل علی بن کثیر» ك مؤلفاتندن اولوب نامی «المختصر فی أخبار البشر» یاخود «المختصر فی تاریخ البشر» در ـ ١٢٨٦ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ١، ص ١٧٥ ده و ٢٥ سنهٔ هجریسی وقایعی میاننده کورولدیکی وجهله معاویه طرفندن وقوعبولان شکایت اوزرینه مدینهٔ منورەیه بعدالجلب ـ جوارمدینه ـ یثرب، طیبەـده کائن «ربذه» قریەسنده اقامته مأموراولوب ابوالفدانك افادەسنجه ٢٥ واسامی نك افادەسنه نظراً ٣٢ تاریخ هجریسنده اوراده ارتحال ایلەمشدر. متن قاموس، ١٢٧٢ محرك بولاق طبعی، ج ١، ص ٣٠٢ ایله قاموس ترجمەسنده «الربذه» مدینه قربنده برقریه آدیدرکه ابوذرغفاری رضی الله عنه اوراده مدفوندر» ومعجم البلدان، ١٣٢٤ مصرطبعی، ج ٤ ص ٢٢٢ «الربذة من قری المدینة علی ثلاثة أمیال قریبة من ذات عرق علی طریق الحجاز اذا رحلت من فید ترید مكة و بهذا الموضع قبر أبی ذرالغفاری»، ترجمهٔ حال مفصلی، «ابن اثیر» دەنیلمکله معروف «عزالدین ابی الحسن علی ابن محمد بن عبدالکریم الجزری نك

بو قبری ایلدی احیا شهید علی پاشا

تاریخنی سویله‌مش و امام سلطانی پیری زاده محمد افندی [*] بو مصراع تاریخی‌ی احتوا ایتمک اوزره بر قصیده تنظیم و بر لوحه‌یه تمیق ایله ایوانسرای قربنده، پاشای مشارالیهک ۱۱۲۸ ده انشا کرده‌سی اولان «چنارلی چشمه مسجدی» نه تعلیق ایتمشدر [۱]. پاشای مرحوم، شهزاده جامع شریفی

[*] ترجمهٔ حالی، مطبوع دوحة‌المشایخ، ص ۹۳، مطبوع تذکرهٔ سالم، ص ۴۰۸، مطبوع تذکرهٔ فطین، ص ۲۳۲ ده مندرج شیخ‌الاسلام پیری زاده صاحب محمد افندیدر.

[۱] حدیقة‌الجوامع مؤلفی حسین افندی اثرنده - ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱ ص ۷۴ - « اتصالنده اولان قبرك صاحبی کندی قبرینی احیا ایلمك بابنده رؤیاده پاشای مزبوره رجا ایلمکله فوقانی بر مسجد و سقفی کشاده بر تربه بنا ایلمشدر. « ابوذر غفاری » دیمکله معروفدر » دیمش ایسه‌ده، کنانه بن خزیمه‌یه نسبت ایدیلن قبیله شعباتندن « بنو غفاره » منسوب اولوب کبار اصحاب کرامدن وزهدوصدقنك مدحی حقنده برقاچ حدیث شریف وارد اولان ومعلم ناجی مرحومك - ولادتی ۱۲۶۵ وفاتی ۲۶ رمضان ۱۳۱۰ - « اسامی » نام اثری، ۱۳۰۸ طبعی، ص ۳۵ ده کورولدیکی اوزره « لوصلیتم حتی تکونوا کالحنائر لم ینفعکم ذلك حتی تحبوا آل رسول‌الله » - « یایلر و کمرلرکبی خمیده‌قداولنجه‌یه قدر نماز قیلسه‌کز آل رسوله محبت ایتمدکجه فائده‌سی اولماز » - دیمش اولان « جندب بن جنادة الغفاری » که عاصم افندینك قاموس ترجمه‌سنده‌کی افاده‌سنه نظراً کندیسی واوغلنك جثه‌لری

ایادیٔ اعدایه كچمش وقالمش اولان نیجه قلاع ومواقعی فتح ایله مشهدر [*] . ۱۱۲۸ ده مجارستانده كائن وارادین اوزرینه سفر ایدوب اورادهده موفق اولمقده ایكن سنی اللی یه قریب اولدیغی حالده اثنای حربده جبههٔ پاكنه قورشون اصابتیله شهید اولمش [۱] ونعشی بلغراده نقل وقلعهٔ بالا داخلنده كائن سلطان سلیمان خان قانونی جامعشریفی حظیرهسنه دفن ایدیلمشدر [۲] . مشارالیهك شهادتنه یتاغان محلهسی [۳] امامی شاعر وخطاط واثق ابراهیم افندی [٤] ،

[*] تفصیلاتی، تاریخ راشد ، ۱۲۸۲ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ٤ ، ص ۷۳ ، ۷۷ ، ۸۶ ، ۱۱۳ ، ۱۲۵ ، ۱۲۶ ده كورولور .

[۱] تفصیلاتی ، تاریخ راشد ، مطبوعی ، ج ٤ ، ص ۲۰۲ ده مندرجدر .

[۲] عثمانلیلق شاننك اعلاسنه سیفاً وعلماً خدماتده بولونان پاشای مشارالیهك بقیهٔ عظامنك استانبوله كتیریلمسی تمنی اولونور .

[۳] حدیقةالجوامع ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۷۵ و ۲۲٤ مطالعه اولونسون .

[٤] ترجمهٔ حالی ، تذكرهٔ فطین : خاتمةالاشعار ، ۱۲۷۰ لیتوغرافیا طبعی ، ص ٤۳۰ ایله خط و خطاطان ، ۱۳۰۵ طبعی ، ص ۹۰ ده مندرج اولوب ، ترجمهٔ حال مفصلی تاریخ سید حاكمده كوریلن خطاط مشهور اكری قپولی محمد راسم افندینك كوچك برادریدر . قرق سنه قدر كتابتده تدارك ایتدیكی پاره ایله حجه كیدوب عودتنده ، ۱۱٦۸ ده انطاكیهده وفات ایتمشدر .

سکاندن وبعض وزرا کتخدالغی متقاعداندن حاجی حسین آغانك مخدومیدر . عصر احمدخان ثانیده اندرون همایون کیلار خاصه اوطه‌سنه [*] داخل اولوب ، عهد سلطان مصطفی خان ثانیده سرکاتبی، ۱۱۱۵ شوالنده رکابدار، ذی‌الحجه‌سنده چوقدار ، ۱۱۶ شعبانده سلحدار ، [۱] ۱۱۲٤ سنه‌سی صفرینك بشنجی کونی مع‌الوزاره داماد شهریاری اولدی [۲] . ۱۲۱ ده وزیر ثانی وقبریس والیسی اوله‌رق ۱۲۳ محرمنده والیلکدن استعفا ایتمش ، ۱۲۵ ربیع‌الاخری غره‌سنده رکاب همایون قائمقامی ایکن صدراعظم اولمش ، [۳] روسیه ولهلی مصالحه‌لرینی سرحد ختامه ایصال ، ۱۲۷ ده عساکر کافیه ایله موره‌یه بالعزیمه

[*] تاریخ عطا ـ اندرون همایون تاریخی ـ ، مطبوعی ، ج ص ۱۵٤ ، ۱۶۳ ده کیلار خاصه‌اوطه‌سی حقنده معلومات واردر .

[۱] اندرون همایونه مخصوص اولان بومأمورینلر حقنده ایضاحات وتفصیلات ، تاریخ عطا ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۲۰۱ ، ۲۰۵ ، ۲۰۹ د. مندرجدر .

[۲] تاریخ راشد ، مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۳ ، ص ۲۶۱ مطالعه اولونسون . سلطان احمد خان ثالثك کریمهٔ محترمه‌سی « فاطمه سلطان » ی تزوج ایله مشدر .

[۳] تاریخ راشد ، ۱۲۸۲ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ٤ ، ص ۵ ده تفصیلات واردر .

ذی‌الحجه سنده دفعهٔ ثالثه اوله‌رق ریاست کتابه تعیین اولونان شامی زاده محمد افندینك ـ دامادی قاضی زاده ابراهیم پاشا ایله برلکده ـ اعدامی ۱۰۷٤ سنه‌سی ، [*] و محمد افندینك برادری اولوب سلیمانیه خطیبی ایکن ۱۰٤۹ شوالنده دفعهٔ آناطولی پایه‌سیله امام سلطانی اولان حسین افندینك تاریخ وفاتی‌ده ۱۰٦۹ جمادی‌الاولاسی اولمغله متن اثرده [۱] کوریلن شامی زاده‌نك دیکر برذات اولمسی وارد خاطر اولویور .

شهید علی پاشا ـــ « داماد علی پاشا » [۲] پازار کویی [۳] قربنده ازنیق کولی ساحلنده سلوز قریه‌سی

[*] تاریخ راشد ، ۱۲۸۲ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱ ، ص ٤۰ ده تفصیلاتی کورولور .

[۱] متن اثر ، ص ٤۹ .

[۲] وزیر وشاعر حکیم ، راغب پاشا مرحومك حقوق قدیمه‌یه مراعات ووفا کارلغنی مبین اولان ترجمهٔ حال مفصلی سفینة‌الرؤسا : حلیقة‌الرؤسا ، مطبوعی ، ص ۹۸ ده مندرج اولوب ۱۱۷۲ ده وفات ایدن رئیس‌الکتاب دلاور آغا زاده عمر وحید افندینك ، حدیقهٔ وزرایه « کل زیبا » نامیله یازمش اولدیغی ذیل ، مطبوعی ، ص ۱۹

[۳] پازار کویی ؛ خداوندکار ولایتنك بروسه سنجاغنه ملحق برقضا مرکزی قصبه اولوب ازنیق کولنك ۲ کیلو متره غربنده واقعدر .

ساطورجی محمد پاشا ـــ قپوجی باشی ، یکیچری آغاسی ، روم ایلی بکلر بکیسی ، ۱۰۰۵ ده وزیر خامس ووارات سفرینه سردار اولوب ۱۰۰۷ سنه سی ذی الحجه سنك اون ایکنجی گونی بلغرادده اعدام ایدلمشدر [*].

سکتوار بکی دلی نصوح بك ـــ امرادندر . شمونطورنه بکی [۱] ، ۱۰۰۶ ده سگتوار بکلر بکیسی اولوب ۱۰۰۸ ده بوبوفجه قلعه سنك فتحنده شهید اولمشدر.

شامی زاده ـــ سفینة الرؤسا : حلیقة الرؤسا [۲] ده کورولدیکی اوزره ۱۰۵۸ ده هزار پاره احمد پاشایه بیوك تذکره جی ، بعده بکلکجی ، ۱۰۶۱ رمضانیله ۶۴ رجبنده اولمق اوزره ایکی دفعه رئیس الکتاب اولدقدن صوکره انفصال ایله [۳] بعدالحج طوسیه یه تغریب ایدیلن ، و ۱۰۶۶

[*] پچویی تاریخی ، ۱۲۸۳ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۲ ، ص ۲۱۳ ، ۲۱۵ ، ۲۲۴ ایله تاریخ نعیما ، ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱ ، ص ۱۹۰ ، ۱۹۴ ، ۲۱۵ ده تفصیلات واردر.

[۱] پچویی تاریخی ، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۳۵۴

[۲] ۱۲۶۹ مطبعهٔ عامره لیتوغرافیا طبعی ، ص ۳۹.

[۳] تاریخ نعیما ، ۱۲۸۳ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۶ ، ص ۵۳ ، ۶۲ ده تفصیلات واردر .

١٠١٩ ده ایرانه قارشی سفر آچلمغله عزیمت و بر محاربه قزاندقدن صوكره خصمنی طلب صلحه مجبور ایلەمش، ١٠٢٠ سنەسی جمادی الاولاسنك یكرمی بشنده دیاربكرده وفات ایتمكله[*] نعشی استانبوله نقل اولونەرق بایزیدجوارنده وزنەجیلرده كائن مدرسه وكتبخانەسنه متصل تربەیه دفن ایدلمشدر.

زرین اوغلی — سكتوار فتحنده، قلعەیی ٩٧٤ سنەسی محرمنك یكرمنجی گونندن صفرك یكرمی دردنجی جمعه ایرتسی كوننـه قدر مدافعـه ایدن «قونت زرینی میقلوش» ك [١] عائلەسندندر. اولیا چلبی سیاحتنامەسی ١٣١٥ طبعی، ج ٥، ص ٥٢٤ «زرین اوغلی ولایتی» وص ٥٢٩ «زرین اوغلنك اشكال واخلاقی» سرلوحەلی مبـاحث وفرانسزجه محیط كبیر، ج ٣١، ص ١٣٣١ ایله لاروسك لغت كبیری، ج ١٥، ص ١٥١٣ مطالعه ایدلسون.

[*] نعیما ١٢٨١ طبعی، ج ٢، ص ٨٨. ینه بوجلدده وص ٣٩، ٧٣ده پاشانك احوال واخلاقنه دائر معلومات اولدیغی كبی ص ٧٧ دەده حقنده اولان حسن توجه پادشاهی یی مبین بر بحث واردر.

[١] پچوی تاریخی، ١٢٨٣ مطبعهٔ عامره طبعی، ص ٤١٩ «زرنسقی مقلوش».

وسردار ابراهیم پاشانك معیتنده حسن خدمتی کورلمکله ۱۰۱۵ ده اردوی همایونه سرداراولمش، بعدالمصالحه [*] سنهٔ مذکوره شعبانك اوننده مقام صدارته ارتقا ایله مشدر. [۱] درسعادته عودتنی متعاقب آناطولی وعربستان جهتلرنده ظهور ایتمش اولان اشقیانك تنکیلی ایچون اورالره عزیمت، ۱۰۱۷ ده اوتوز بیك کشی ایله ظهور ایدن «قلندراوغلی» نك اوزرینه هجوم ایله بونی ده تدمیر ایتمش، [۲] ۱۰۱۸ ده ایران سفری بهانه سیله آناطولی یه عسکر سوق و کندوسی اسکدارده اقامت ایده رك مشاهیر اشقیادن دها برقاچنی دردست واعدامله استانبوله عودت [۳]،

[*] نعیما، ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱، ص ٤٥٤ «ذکر انعقاد صلح بانمچه» سرلوحه‌لی مبحث مطالعه ایدلسون.

[۱] نعیما ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱ ص ٤٥٢ و ٤٥٣.

[۲] نعیما ۱۲۸۱ طبعی، ج ۲، ص ۸ ده تفصیلات واردر.

کلدی برغازی دیدی تاریخن
صدی ابن قلندری سردار

تاریخدر.

[۳] نعیما ۱۲۸۱ طبعی، ج ۲، ص ٦۲، ٦٦، ٦٨ ده تفصیلات واردرکه مراد پاشا، نعیما - مذکور طبعی ج ۲، ص ۷۰ - ده کورلدیکی اوزره حضور سلطان احمدخانیده «پادشاهم بو اسکدار سفری اولسون» دیمکله وقایع مسروده بونامی آلمشدر.

مراد پاشا » دیمکله معروفدر [*] . خرواتی الاصلدر. اندرون همایونده بعد التربیه ۹٦٥ ده مصر والیسی محمود پاشایه کتخدا اولمش، ۹۷٥ ده امرای مصریه سلکنه التحاقله مشهور سنان پاشا معیتنده یمنك فتحنده بولونمش اولمغله ایکی سنه‌قدر یمن بکلربکیسی ، بعده بعض سنجاقلره بك واوچ دفعه دیاربکر بکلر بکیسی اولمشدر . ایران سفرنده قرهمان والیسی اولدیغی حالده اردوی همایونده بولونمقده ایکن اثنای حربده بینمش اولدیغی حیوانك سرکشلکی نتیجه سی اوله‌رق اسیر اولمش وقهقهه‌ده حبس ایدلمشدر [۱]. بعدالخلاص قبریس ، حلب، دیاربکر بکلر بکیسی اوله‌رق اکری حربنده وبالاخره صدر اعظم

[*] « قویوجی » تلقیبنه سبب اولمق اوزره نعیما ، اعدام ایتدیردیکی اشقیانك اجسادینی صورت مخصوصه‌ده آچدیردیغی قویولره القا ایتدیرمسنی یازییور. (لغات تاریخیه وجغرافیه) ده ایسه ۹۹۳ ده ایرانلیلر سردار عثمان پاشا اردوسنی بوزدقلری زمان مومی الیه‌دخی رفاقتنده فرقه‌قوماندانی ایدی. رجعت ایدرکن قویویه دوشمکله اسیر وقهقهه قلعه‌سنده حبس ایدیلوب بالاخره کوچ حال ایله قورتیله‌بیلدیکندن قیوجی لقبیله شهرت آلدی دهنیلییور. پچوی تاریخی، مطبوعی، ج۲ ، ص۱۰۱ ده مطالعه ایدلسون

[۱] تبیان نافع در ترجمهٔ برهان قاطع، مطبوعی « قهقهه ؛ طوس ولایتنده برموضع اسمیدر. سائرمحلده برقلعه‌در دیو بیان ایدرلر. »

وزیر ثانی اولمشدر. اون درت سنه ظرفنده میورقه [*] دخی داخل اولدیغی حالده بیوك ، كوچك ٦٧ آطه ضبط ایتمشدر . ٩٨٥ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنك اون‌ایكنجی كونی وفات ایده‌رك قاسم‌پاشاده آثار خیریه‌سندن اولان مصنع جامع شریفده‌كی تربه‌سنه دفن اولونمشدر [۱] . وفاتنه « علوی » نام‌شاعر ،

هر كس صفاسور ركن بزم جهانده علوی
چكمش اجل‌دولیسن ناكه پیاله‌پاشا.

تاریخنی سویله‌مشدر .

دیاربكر بكلر بكیسی مراد پاشا -- « قویوجی

[*] مایورقه ، آق دكیزك قسم غربیسنده اسپانیانك‌ساحل شرقیسی قارشیسنده واقع واسپانیایه‌تابع « باله‌آر » آطه‌لرینك اك بیوكیدر .

تاریخ عثمانی‌انجمنی مجموعه‌سی سنه ۲ ، ص ٩٦٦ده مطالعه ایدلسون .

[۱] حدیقة‌الجوامع ، مطبوعی، ج۲، ص۲۵ ایله خریطهٔ قپودانان دریای ص ۳۰ وتاریخ عطا ، مطبوعی ، ج ۲ ، ص ۱۹۸ده مطالعه ایدلسون .

وقوماندانلری استئسار وجربه‌یی استردادایده‌رك استانبوله عودت ایتمش وسلطان سلیمان خان قانونی طرفندن فوق العاده بر صورتده استقبال بیورلمشـدر . ۹٦۹ ذی‌الحجه‌سنده کندوسـنه سـلطان سـلیم خان ثانینك کریمه‌سی « کوهر ملوك سلطان » تزویج ایدلمش ، ۹۷٤ ده وزیر ثالث ، ۷۹ ده

وجنویز واسـپانیا قپودانلری لیمـانك بوغازین آلورلر وذخیره وصویی توکندکده حرب وقتالسزجه آلورز دیو آنجق لیمان بوغازین محکم بکارلر . طورغودچه‌بك کورسه‌که اول‌لیمانه متصل بردیه آردنده کمی کچمك قابل دکل اما بر بتـاقلو صـولو بوغاز شکلی بر یر وار ، همان اوچ درت‌کمینك فورسه‌سین‌اوشوروب قازدیرر. « اذا اراداللّه شیأً هیأ اسـبابه » فحواسـنجه مراد اوزره بر بوغازآچیلور ؛ ویرنده اسکی پوسکی برقاچ چادیرلرین آلیقویوب‌کیجه ایچنده قادرغه‌لر ایله چیقوب چقار . مکرمزبور چیغاله قپودان‌جنویزه مژده خبرلرین کوندرمشکه طورغودچه‌یی برقپانه قویدم ، طوتدم . بعض بکزاده‌لری برکی دونادوب طورغودچه‌نك مصیبتن کوره‌لم دیوب کلورکن طورغودچه‌نك اوغورینه راستکلورلر. وجمله‌سینی کمیسیله بیله آلورلر .»

تاریخ عثمانی انجمنی‌مجموعه‌سـنده ـ سنه ۱ ص ۲۰و۸۵ ـ مندرج « ایکنجی جربه‌حربی‌اوزرینه وثیقه‌لر » سرلوحه‌لی‌مقاله‌ده مطـالعه اولونسون .

طوپلانوب طرابلسه هجوم ایلیه‌جکلرینی خبر آلمغله اوزرلرینه واروب مذکور آطه اوکنده دکزك صوینی دشمن قانیله قرمزی اولونجه‌یه قدر دوکوشوب دشمنك سکسان قطعه سفینه‌سندن قرقنی باتیرمش وقرقنی‌ده ضبط و «دون آلواره» ایله دیکر بر چوق مشهور قپودان

بر کورفز تحصل ایتمشدر. ۹۵۷ تاریخنده وعصر سلطان سلیمان خان‌قانونیده ـ منتشاده سرار اولوز ناحیه‌سی کویلیلرندن‌ولینك اوغلی اولوب قپودان دریا مرحوم بارباروس خیرالدین پاشا معیتنده علم‌دریایی اوکرنمش اولان ـ طورغود پاشا طرفندن مالطه شووالیه‌لرندن ضبط ایدلشدی. صوکره‌اسپانیوللر آلمش ایسه‌ده ، بالاده کورلدیکی اوزره ، پیاله پاشا طرفندن استرداد اولونمشدر. پاشانك معاصرینندن اولان شاعر « بری‌چلبی» نك برمنظومه‌سی واردرکه ابیات آتیه‌یی محتویدر :

بن بوغفلتده‌ایکن کوشه‌ایردی‌بوندا
دیدیلر آچ کوزیکی ایله تضرعله دعا
ایدوب اسپانیا دونماسنی یربر یغما
قلعهٔ جربه‌یی فتح ایتدی پیاله پاشا

معجم‌البلدان ، ۱۳۲٤ مصرطبعی ، ج ۳ ، ص۷۳ ده باقلسون.
طورغود پاشانك ترجمهٔ حالی ایچون‌بچویی تاریخی،مطبوعی، ج ۱،ص ۳٤٦ ده مطالعه ایدلسون. ص ۳٤۷ « اوائل حالنده سکسن پاره کمی ایله جربه جزیره‌سنده « قطره » لیماننده کمیلرینی یاغلرکن یوز اللی پاره کمی‌ایله قپودان چیغاله ووندیك قپودانی

پچویلی سنان چاوش ، قوجه سنان چاوش — بوذات حقنده پچوی تاریخنده ـ ۱۲۸۳ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۲ ، ص ۲۳۵ ـ « پچویلی قوجه سنان پاشا مرحومك سنان چاوشی » ونعیما تاریخنده ـ ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱ ،ص ۲۴۳ ـ « سرحدّك معتمد آدملرندن پچویلی قوجه سنان چاوش » ده نیلیور .

پیاله پاشا — عن اصل مجاردر . ۹۳۲ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنك یکرمنجی کونی وقوع بولان مهاج میدان محاربه‌سنده [*] کوچك برچوجق اولدیغی حالده بولونوب اندرون همایونده بعدالتربیه قپوجی باشیلقله طشره چیقوب ۹۶۱ ده کلیبولی سنجاغی ایله قپودان اولمش ، ۹۶۷ ده سیجیلیا ، ناپولی واسپانیا دونماسنك جربه [۱] آطه‌سنده

[*] پچوی تاریخی ، ۱۲۸۳ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱ ، ص ۸٦ .

[۱] جربه آطه‌سی ، اسم قدیمی « منینکس » اولوب تونسك قسم جنوبیسنك ساحلی قربنده وهمنامی اولان کورفزك ایچنده‌در. شرقدن غربه وشمالدن جنوبه طول اعظمی ۳۸ کیلو متره‌در . قسم جنوبیسنك ایکی اوجی ساحلك اوراده تشکیل ایتدیکی ایکی برونه زیاده‌سیله قریب اولمغله آطه ایله ساحل آره‌سنده قپالی

اولونمش ۱۰۲۸ ده اوشاغی طرفندن شهید ایدلمشدر [*] .

بوسنه آلای بکی خسرو بك — سلطان بایزید خان ثانینك کریمه‌زاده‌سی اولمغله « سلطان زاده » دەنیر . پدری فرهاد بکدر [۱] . ۹۲۴ ده بوسنه، ۹۲۷ ده اشقودره، بعده سمندره ، ۹۳۲ ده ثانیاً بوسنه بکی اوله‌رق بر آرالق معزول اولمش ایسه‌ده آز مدتده ثالثاً بوسنه بکی اوله‌رق ۹۵۰ تاریخندن صوکره وفات ایتمشدر .

[*] تاریخ نعیما ۱۲۸۱ طبعی ج ۲، ص ۱٤۸ ایله ۱۵۲ ده مطالعه ایدلسون . نتائج الوقوعات ، برنجی طبعی ، ج ۲ ، ص ۳ : « دفتردار مشهور اتمکجی زاده احمد پاشا مشرف فوت اولدقده اوقافنی تنظیم ایلدکدن صکره یوز یوك آقچه‌که عصرمز حسابنه کوره تقریباً قرق بیك لیرای عثمانی ایدر، افراز ودائما اوزی نهرندن چیقوب قره‌دکز ساحللرینی غارت ایدن قزاق اشقیاسنك دفع مضرتلری ضمننده اوزی قلعه‌سنك بناسنه صرف اولنمنی وصیت ایلدیکندن قلعهٔ مرقومه بنا و بندر وآقکرمان ویوجاق سنجاقلری الحاقیله اوزی ایالتی تشکیل اولنه‌رق اسکندر پاشای غازی‌یه توجیه » .

[۱] پچوی تاریخی، مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۸۸ « بوسنه سنجاغنك بکی خسرو بك سلطان بایزید مرحومك قزی اوغلی اولمغله باباسی قوللرندن وکندو آدملرندن خیلی بهادر آدمه‌مالك ». دەنیلیور. تاج التواریخ ، ۱۲۸۰ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۲ ، ص ۵۱ ایله عاشق پاشازاده تاریخی ، ۱۳۳۲ مطبعهٔ عامره طبعی ، ص ۲۱۷ ده فرهاد بك حقنده معلومات واردر .

اسکندر کتخدا — « اسکندر پاشا » تریاقی
حسن پاشا کتخداسیدر [*] . قنیژه‌ده پاشانك معیتنده
بولونه‌رق غیرت وشجاعتی کورلمش ، صوکره بعض الویه‌یه
وباخصوص ۱۰۲۱ ده قنیژه‌یه متصرف اولدقدن صوکره
۲۲ ده بوسنه والیسی ، ۲٤ ده انفصالله ارکری متصرفی ،
۲۵ ده ثانیاً بوسنه والیسی اوله‌رق اشقیایی استیصال
ایله‌مش ووزیر اولمشدر . بعده اوزی والیلکنه تعیین

ورق ۱٦۰ ـ ده‌ده مندرجدر . شاعر نابی نظم ایله‌مشدر. بو
منظومه نابی دیوانك استانبول طبعنده سهواً قسم فارسیسی
میاننه ادراج اولونمشدر . ینه نعیمانك ۱۲۸۱ طبعی، ج ۲ ،
ص ۱٤۵ و ۱۷۰ مطالعه ایدلسون. ص ۱۷۱ ده « استیلاء
غمومدن زیاده خسته اولیجق یوز یوك آقچه درکیسه ایدوب
آستانه‌ده‌دفترداریحیی قپانه ـ عبدالکریم پاشادر، ج ۲، ص ۳۵۵
مطالعه‌ایدلسون ـ تسلیم خزینه‌ایتدیکه بوآقچه ایله اوزی‌قلعه‌سی
مرمات‌وقارشوسنده‌قبل‌بوروناوزرینه برقلعه یاپیله » ده‌نیلییور.
اوزی قلعه‌سنك انشاسی حقنده ج ۲ ، ص ۳۹۸ ده تفصیلات
واردر .

[*] پچوی‌تاریخی، مطبوعی، ج ۲ ،ص ۲۳۸ « اسکندر
پاشا مرحوم اول حینده حسن پاشانك کتخداسی اولمغله امداد
طلبنه کلمش‌ایدی . »

کورلدیکی اوزره تمامی « ماتم سردار دین » اولوب ۱۰۱۰ سنه‌سنی احتوا ایدرکه ابراهیم پاشانك وفاتنه تاریخ بودر .

اتمکجی احمد پاشا «اتمکجی‌زاده» ــ جزیه‌دار، مقاطعه‌جی، محصل، دفتردار اولوب ۱۰۰۷ ده ساطورجی محمدپاشانك سردارلقدن عزلنده انفصال ایله حبس ایدلمش [*] وبرمدت صوکره دفتردار وکیلی واوائل عصر سلطان احمد خان اولده باش دفتردار، ۱۰۲۱ ده روم‌ایلی ،بعده حلب والیسی، ۲٤ ده قائممقام صدرعالی اولوب بعدالانفصال ۱۰۲٦ ده صدارت وبالاخره قائممقاملغی توجیهنده کندوسنك عدم تعییننددن ناشی تکدرله خسته‌لنوب ۱۰۲۸ سنه‌سی اوائلنده وفات ایتمشدر [۱] .

---

[*] پچوی تاریخی مطبوعی، ج ۲،ص ۲۲٤ ونعیما تاریخی- روضة الحسین فی خلاصة اخبار الخافقین ـ ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱، ص ۱۱۵ مطالعه ایدلسون

[۱] تاریخ نعیما ۱۲۸۱ طبعی، ج۲ ، ص ۷۱ده مندرج « ذکرماجرای اتمکجی‌زاده احمدپاشا وصدراعظم مرادپاشا » سرلوحه‌لی مبحثده پاشانك سپاهیلك زمانه‌نه عائد برفقره‌واردرکه فذلکهٔ کاتب چلبی ـ نور عثمانیه کتبخانه‌سی ، نومرو ۳۱۵۲

مرغ روحی عالم علوی‌یه پرواز ایلیوب
مرقد اولدی جسمنه تربهٔ جنت نشان [*]
هاتف غیبی دیدی تاریخ اتمامن آنك
« اولدی صحن عدن ابراهیم پاشایه مکان »

بومصراعی کاتب چلبی مرحومده فذلکه [۱] ـ وقعه نویس اسعد افندی کتبخانه‌سی ، نومرو ۲۱۶۸ ، نور عثمانیه کتبخانه‌سی نومرو ۳۱۵۲ و ۳۱۵۳ ، مطبوعی ج ۱ ، ص ۱۴۷ ـ ده ابراهیم پاشانك تاریخ وفاتی مشعر **اولمق** اوزره قید ایدییور .

« ماتم سردار » تاریخنه کلنجه : بوترکیب عندالحساب ۹۴۶ سنه‌سنی ارائه ایتمکده اولوب بوده نقصاندر . فذلکه‌ده [۲]

---

[*] « مرقد **اولدی** جسمنه بوتربهٔ جنت نشان » .

[۱] کاتب چلبی ـ مصطفی افندی ، حاجی خلیفه ـ نك بواثری ۱۰۰۰ **دن** ۱۰۶۵ سنه‌سنه قدر اولان وقایعی حاوی مفصل تاریخ عثمانیدر . مؤلفك یازمش اولدیغی مقدمه ، مطبوعنده مندرج دکلدر . مشارالیهك « فذلکهٔ اقوال الاخیار فی علم التاریخ والاخبار » نامیله برده تاریخ عمومیسی اولوب کندی خطیله اولان مسوده‌سی موجوددر .

[۲] وقعه نویس اسعدافندی کتبخانه‌سی **نومرو** ۲۱۶۸ ، نورعثمانیه کتبخانه‌سی نومرو ۳۱۵۲ و ۳۱۵۳ یازمه نسخه‌لریله مطبوعی ، ج ۱ ، ص ۱۴۷ [تاریخ وفاتی شعرا بوکونه ادا ایلدیلر : تاریخ « ماتم سرداردین » ، دیکر « اولدی صحن عدن ابراهیم پاشایه مکان »] .

نعیما ، تاریخدن بحث ایدیور ایسه‌ده صاحبنی سویلمیور .)
ده‌نیلمش ایسه‌ده نعیمانك ارائه ایتدیکی هر ایکی تاریخ
نقصاندر . برنجینك تمامی ،

اولدی صحن عدن ابراهیم پاشایه مکان .

صورتنده اولوب ۱۰۱۲ تاریخنی تضمّن ایدرکه
بوده پاشانك بر اوغلی وبر کریمه‌سیله مدفون اولدیغی
تربه‌نك ، وفاتندن ایکی سنه صوکره انشا واتمام اولوندیغنی
کوستر . بومصراعی محتوی اولان کتابه شهزاده جامع
شریفی حظیره‌سنك شهزاده شاهراهنه اولان پنجره‌لرندن
تربه‌نك اشغال ایله‌دیکی قسملر اوزرنده محکوك ونعیمانك ،
« شهزاده جامعی حرمنده رهکذاره ناظر تربه‌سنده دفن
اولندی » عباره‌سیله صحائف الاخبارك – ۱۲۸۵ مطبعهٔ
عامره طبعی ، ج ۳ ، ص ٦١٦ – « شهزاده جامع شریفنده
بنا ایتدوکی تربه‌سنده دفن اولدی » افاده‌سنی تصحیح
ایتمکده اولوب بروجه آتیدر :

صدر اعظم سرور غازی وسردار کزین
یعنی ابراهیم پاشا آصف قدس آشیان
ایلیوب ملك بقا سیرینه عزم سفر [*]
ایلدی الله ایچون راه غزاده بذل جان

[*] « ایلیوب ملك بقا سیرانه عزم سفر » .

اثنـاده ۱۰۱۰ سنه‌سی محرمنڭ طقوزنجی کونی ارتحـال
ایده‌رك بیرام بك جامعی حرمنـده بانیٔ جامعك تربه‌سـنه
موقتاً دفن ایدیلمش و بعده جنـازه‌سی استـانبوله نقل ایله
شهزاده جامعی حرمنـده رهکـذاره ناظر بر محلّه دفن
اولونمش واوزرینه درونی کاشیلرله مزیّن بر تربه انشـا
ایدیلمشدر. [*]

نعیما، تاریخنده ـ نور عثمانیـه کتبخـانه‌سی نومرو
۳۱۶۰ و ۳۱۶۱ یازمه نسخه‌لریله ۱۱۴۷ طبعی، ج ۱،
ص ۱۳۱ و ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۱، ص ۲۵۱ـ
ابراهیم پاشـانك تاریخ وفاتی ۱۰۱۰ سـنه‌سی محرمنك
طقوزنجی کونی اولمق اوزره بعد القید « شـعرای عصر
تاریخ وفاتی بو وجهله ادا ایتمشـیدی، تاریخ « اولدی
صحن عدن پاشـایه مکان » ، تاریخ دیکر « ماتم سردار »
دیبورومتن اثرـ ۱۲۹۰ طبعی، ص ۳۸ و ۱۳۰۳ طبعی،
ص ۴۱ ـ ده (تاریخ وفاتی « ماتم سردار » در ؛ فائضی‌نك
روایتنه کوره تاریخ تریاقی حسن پاشـا مرحومك ایمش ؛

[*] پچوی تاریخی ، ۱۲۸۳ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۲،
ص ۲۲۴ و ۲۲۹ ایله تاریخ نعیما ، ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره
طبعی ، ج ۱ ، ص ۲۱۸ وتاریخ عطا ، مطبوعی ، ج ۲ ،
ص ۴۱ ده مطالعه ایدلسون .

فهرست رجال

ابراهیم پاشا — عن اصل بوسنه‌لیدر. اندرون همایوندن تفیضله سلاحدار شهریاری، ۹۸۷ ده یکیچری آغاسی، ۹۸۹ده روم‌ایلی بگلربگی [؟] میرمیران، ۹۹۰ده وزیر، ۹۹۱ده مصر والیسی، ۹۹۲ده داماد شهریاری[*]، ۹۹۵ده قپودان دریا[۱]، ۹۹۶ده وزیر ثالث[۲] وصوکره وزیر ثانی وصدر اعظم قائممقامی، ۱۰۰٤ ده صدراعظم اولدی. ۱۰۰٥ ده اکری فتحنی متعاقب معزول اولدیسه‌ده قرق‌بش کون مرورنده واثنای عودتده خرمنلی موقعنده ثانیاً صدر اعظم اوله‌رق ۱۰۰٦ ده منفصل، ۱۰۰۷ جمادی الآخره‌سنك طقوزنده ثالثاً صدراعظم، درت آی صوکره سردار اکرم اولمش[۳] وقنیژه‌یی بعدالفتح باغرادده بولوندیغی

[*] سلطان مرادخان ثالثك کریمه‌سی «عائشه سلطان» ی تزوج ایله‌مشدر.

[۱] خریطهٔ قپودانان دریای، مطبوعی، ص ٤ ۳ مطالعه اولونسون.

[۲] قبه نشین اولان وزرا میاننده.

[۳] تقویم التواریخ، ۱۱٤٦ طبعی ص ۱۲۹ ده کوریلن «اولدی سرداروزیراکرم» تاریخی ۱۰۰۰ سنه‌سنی کوسترمکده‌در.

عـــلاوه

(قنيژه) محاصره‌سنك وقايعنامهٔ عسكريمزده و (قنيژه) رساله‌سنك‌ده تاريخ ادبياتمزده موقع مخصوصى واردر . بو رساله‌نك شـو تمثيل رابع واخيرينى موضوعنك اهميتيله متناسب بر مكمليتله وجوده كتيرمك ايسـتديكمزدن ديكر حاشـيه وعلاوه‌لردن بشقه ، مورخ مدقق عالى بك افندى طرفندن واقفانه تنظيم اولنان فهرست ايله ، اسامىٔ خاصه واصطلاحات قديمه‌يه متفرع ايضـاحات ومعلومات مفيده‌يى جامع مقـاله‌يى مع الشـكران ذيل ايدييورز .

دراوه وطونه نهرلریله بلغراده نقل اولندی [*]، پادشاه «صدر اعظمك قنیژه محافظلری حقنده‌كی توجیهاتنی قبول ایتدكدن باشقه غایت ملتفتانه برخط همایون ارسال ایلدی. اشبو خط، بر آلتون لوحه‌یه قونلمش، لوحه‌یه برده آلتون زنجیر ربط ایدلمش ایدی. قنیژه‌ده‌كی یكیچری آغاسنك ـ مقدما بو قلعه‌نك فاتحی ابراهیم پاشایه عائد بولنمش وقلعه اناختاریله آلتون لوحه اوكا ربط ایدلمش اولان زنجیر، بوغازنده اولدیغی حالده ـ اقشام، صباح قاپیلری آچوب قاپامسی امر اولنمش ایدی [۱]. بو امتیاز غریبك دولت عثمانیه تاریخنده باشقه مثالی یوقدر.

[*] نعیمانك روایتنه كوره بو طوپلردن اوچنی آرشیدوق فردیناندوس برقلعه‌یی رهن ویره‌رك آلمش اولدیغندن طوپی صاحبلرینك دعواسی اوزرینه پاپا قلعه‌نك اونلره ویرلسنه حكم ایتمش، وبو حكمك اجراسی ناقابل اولدیغی ایچون آره‌لرینه فتنه دوشمشدر. ص ۲۹۸ (مترجم)

[۱] نعیما ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۲ ص ۲۹۰ «دردولتدن مقدما آدم كلدكده حكم و خط همایون كتوروب سردار سابق ابراهیم پاشا تعیین ایلدیكی قلعه مفتاحنه طاقلن زنجیرك یاننه برقات آلتون زنجیر دخی طاقیلوب معاً بر آلتون لوح كه اوزرنده طغرالی امر صورتی یازلشیدی. یكیچری آغاسی هر كیم اولورسه اول آلتون زنجیرلی لوحی بوینه آصوب دعا وثنا ایله قلعه قپوسنی آچه وقپایه دیو فرمان اولنمش وسلطان محمد خانك خط همایونی سنكله محاصره‌ده اولان غازیلره اوقیوب آكلاده‌سین دیو حسن پاشای نامداره كوندرمشلر ایدی.» عالی

بکه کوستندیل و عمربکه پچوی سنجاغنی تفویض ایتدی . رئیس الکتّاب مهتدی الیاس افندی[*]، قنیژه نك استحلاصنه دائر پادشاهه بر عریضه قلمه آلدی. طوپلر سیکته وا اورادن ده

شادکام اولوب ذکر اولنان ویرکولری مقرر قلدی . وشنلکلر اولوب حسن پاشایه وزارت خاصلری احسان ایتدی. اوچ خلعت فاخره ومرصع شمشیر واوچ مزین آت کوندردی. سرداردخی کذلك رعایتلر ایدوب کندو کتخداسی مصطفی کتخدایی پچویه کوندردی . تا که قنیژه یه مستوفی ذخیره تدارك ایلیه . »

عالی

[*] الیاس مدحی بك « مدحی چلبی » دیمکله معروفدر . سپاه زمره سندن ایکن دیوان همایون کتابنه التحاق ایله مش و قنیژه فاتحی ابراهیم پاشا ، تذکره جیلکده بعدالاستخدام رئیس الکتاب اولمشدر . ۱۰۱۱ سنه سی شعبانده بلغرادده حمای محرقه دن وفات ایتمشدر. حقنده عزمی زاده حالتی ،

رئیس اهل دل بیندی بوکون کشتیٔ تابوته
عدم دریاسنه صالدی اسوب باد فنا محکم
بقایوق کرچه کیم بیك ییل ده اولسه زندکانیده
عجب مشکلدر اما مرك هنکام جوانیده

دیمشدر . تاریخ نعیما ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی، ج ۱ ، ص ۲۱۵ ایله سفینة الرؤسا : حلیقة الرؤسا ۱۲۶۹ مطبعهٔ عامره لیتوغرافیا طبعی ، ص ۲۶ ده مطالعه ایدلسون . عالی

جسدلری صویه آتلدی . بیوك قاپینك صولنده‌کی قله اوزرینه آتلمش اون سکز بیك وصاغنده‌کی قله اوزرینه آتلمش یگرمی بیك واردوگاهده صاقلانمش اللی بیك گولله بولندی [*]. بو آره‌لق صدراعظم، قیش ابتداسنده آچیلان شو سفردن دولایی اردوده ظهور ایدن کفت و گویی تسکین ایچون سیکه‌تدن شیقلوشه توجه ایتمشدی . شیقلوشده قانیژه مدافع شجاعتپرورینی کمال احترام ایله ، علائم شادمانی ایله قبول ایلدی .

اوچ طوغلو پاشالق (وزارت رتبه‌سی) توجیه ایله اوچ خلعت وقیمتلی اگراورلمش اوچ آت ویردی [۱] . موصلی

[*] قلعه‌نك جانب شرقیسنده اولان سکتوار قپوسنك ایکی طرفنده‌کی قله‌لره حین محاصره‌ده کاتب وامین تعیین اولنوب « قپو یمیننده اولان قله‌یه اون سکز بیك گولله ویسارنده‌کی قله‌یه یگرمی بیك وبوندن ماعدا سائر دیوارلره اوتوز بیك دانه اوریلوب باقی طوپ دانه‌لری متریسده قالدی . جمله‌سی طقسان التی بیك دانه‌در . » دیه خبرویردیلر . نعیما ، ص ۲۹۰ (مترجم)

[۱] نعیما ، ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱، ص ۲۸۹ : « حسن پاشا شقلوشه گلوب سرداره ملاقی اولدی . کلی رعایتلر ایدوب جمله عرضلری مع زیادة مقبوله گچدی . مصلی بکه کوستندیل سنجاغی وعمر آغایه پچوی سنجاغی امرلری یازیلوب بیله قپانان غازیلره بشر آقچه ترقی ودیرلك ویریلوب حسن پاشا اسکندر کتخدایی آستانه‌یه گوندردی . پادشاه اسلام بوغزای اکبردن

وارایدی [*] . قلعه‌نك خلاصندن دولابی قالیچه اوزرنده بردعای شکران اوقودقدن صوکره تختی قلیج ضربه‌سیله ایکی‌یه بوله‌رك اوزرینه‌اوتوردی. اوندن صوکره بکلره، آغالره تخت اطرافنده‌کی اون‌ایکی صندالیه‌یه اوتورملرینی امر ایده‌رك قلعه‌نك مدافعه‌سنده کوسترمش اولدقلری ثبات ومتانتدن دولایی کندیلرینی تبریك ایلدی. صدر اعظم ایچون آلیقویدیغی آرشیدوقك تختی مستثنی اولمق اوزره اوستریا اردوسنده‌کی اشیانك یغماسی ایچون عسکره رخصت ویردی [۱] . دشمن طرفندن استحکاملرده قرق یدی طوپ براقلمش ایدی. اون درت بیك توفك، اوقدر کولنك وکوره‌ك، کموش اوانی، اون بیك چادر، ترامپه‌لر، داوللر، چاکلر، آرابه‌لر، هر درلو بیه‌جك اشیا غالبلرك النه دوشدی . التی بیك اسیر خندقلرده اعدام ایدیله‌رك

[*] نعیما ، حسن پاشانك اون‌سکز بیك باش‌تأدیه ایتدیکنی وآرشیدوقك تختی مجوهرات ایله مزین بولندیغنی یازار. بوایکی افاده‌نك ایکیسی‌ده مبالغه‌لیدر .

[۱] نعیمانك روایتی بویله دکلدر . کیجه دشمن اردوسنده کلن عسکر ، کرك آرشیدوق فردیناندوسك اوتاغندن، کرك دیکر چادرلردن برشی آلمایوب تقسیم سرداره انتظارایتمشلردر. حسن پاشا ، اوتاغی بتون اشیاسیله اول کلن یدی نفره بخش ایلدی . نعیما ، ص ۲۸۶ (مترجم)

آرشیدوقك مجارلری پك فنا بر حاله اوغراده جغنی سویلیکده ایدی . عمر آغا ، ایستدیکی زمان آغلا یه بیلمك ایچون دائما یاننده صوغان صویله ایصلادلمش بر منديل بولندیرردی. دیگر طرفدن تریاکی حسن پاشا قره‌ بچه واسطه‌سیله صدر اعظمه ایصال ایلدیکی مکتوبلرده حقیقت حالی و همان امداد گوندرمسنی اشعار ایلیوردی. صدر اعظم، عسکرك متداخل مخصصاتنی ویردکدن صوكره قانیژه‌یه توجه ایده‌رك واردونك قیل و قالنه باقمیه‌رق سیکه‌ته قدر ایلریله‌دی. صدر اعظمك تقربی ودها زیاده قارایله مترافق بر برودت انجمادی آرشیدوقی همان عودته اقناع ایلدی . رجعت اوقدر قاریشیق وقوع بولدی که بتون طوپلر واشیانك قسم کلیسی ترك اولندی. [۱۸ تشرین ثانی ۱۶۰۱] . بو حال گوریلنجه عمر آغا قلعه‌دن چیقه‌رق استحکاملرده بولدیغی دشمنی قلیجدن گچیردی . حسن پاشا ، کندیسنه گتیریلن باشلری تأدیه ایتمك اوزره آلتون و کموش دولو بر کیسه ایله سیکه‌ت قاپیسنده بولونیوردی . موصلی بك وعمر بك [*] قاچانلری قوغا-لیورلردی. حسن پاشا آرشیدوقك چادرینه گیتدی که بورادە بر تخت، قرمزی قطیفه‌لی اون ایکی صندالیه، قیمتدار بر قالیچه

[*] عمر آغا اوله‌جق .

گنجك دشمنه یاکلش معلومات ویرمك اوزره فراری سکلنده گیتمش اولدقلری مندرج ایدی . بوخدعه‌نك منتج موفقیت اولمسی طبیعی ایدی . اسیر ، ایمپراطور اردوسنه عودتنده النده‌کی مکتوبی تسلیم ایتدیگندن حسن پاشا بونلرك باشلرینك‌ده مزراغه صاپلانه‌رق پاشالرك باشلری یاننه قونلدیغنی کورمك محظوظیتنه نائل اولدی . برباشقه دفعه دخی قلعه‌دن گیجه یاریسی بر آوازهٔ مسرت ایشیدلدی . محاصرلرك کمال تعجبنی موجب اولمق اوزره شنلك طوپی آتلدی . دشمنك النه گویا صدراعظمه یازلمش برمکتوب دوشدی‌که حسن پاشا ، بونده گوندریلن امداد ومهماتك وصولنی خبر ویریبوردی [*]. کندیسنی قویویردیکی اسیرلر واسطه‌سیله آرشیدوقه دوست اولمق اوزره عرض ایتمش اولان عمر آغا ، مجارلرك آوستریالیلره قارشی تصوّر ایتمکده اولدقلری جنایتلری خبرویرمکده ، وخرستیان اسیرلره‌ده

[*] ینه نعیماده کورلدیکی اوزره حسن پاشا مرحوم بومکتوبی ارباب قلمدن اولان قنیژه دفترداری شعبان افندی‌یه یازدیره‌رق مهرایوب براطلس کیسه‌یه قویدقدن صوکره قره عمرآغادن لسان آشنا برآدم طلب ایتمش وموی‌الیه « ساموسقو عثمان » ی توصیه ایتمکله آکا توديع ایله‌مشدر . منن‌اثر ص ۹۰ مطالعه اولونسون . عالی

واحوال دشمنی تجسسده قوللاندیغی « قره‌پنچه » دن فعالانه معاونت گوردی. حسن پاشا ، اسیرلری ، باشلری کسلمگه محکوم ایدوب‌ده گویا اعدام ایدلمك امریله قره عمره تسلیم ایتدیکی زمان قره عمر ، کندی حیاتنی تهلکه‌یه قویدیغنی سویلیه‌رك بونلری عفو ایدر ، وقلعه‌نك احوالی حقنده یا کاش معلومات ایله آوستریا اردوسنه گوندرردی .

بر گون حسن پاشا ، خدمه‌سندن بولنان مجاردن مهتدی کنعان وخندان نامنده ایکی گنجك دشمن طرفه گچدیگنی خبر آلمسیله ایمپراطور اردوسندن الڭ صوڭ اسیر ایدلمش اولانلره ، گوندرمش اولدیغی ایکی آدمك آوستریا اردوسنه‌واصل اولوب‌اولمامش اولدقلرینی برچوق‌اشخاص یاننده صوردی ، بونلردن برینی‌ده صدراعظمه برمکتوب ایصال‌ایتمك شرطیله عفو ایتدی [*] . بومکتوبده‌ایسه ایکی

[*] نعیما تاریخی ، ۱۲۸۱ مطبعهٔ عامره طبعی ، ج ۱ ص ۲۷٦ ده کورلدیکی اوزره حسن پاشا مرحوم ، یازمش اولدیغی بومکتوبی بالتختیم براطلس کیسه‌یه قویوب‌اوزرینه مشمع بعده مشین‌دیکوب برعباقالچین اچنه قویدقدن‌صوکره قره‌پنچه‌یی دعوتله « بومکتوبی دشمنك‌اردوکاهنه براقه‌سن اوله‌که بولنوب سردارلرینه ایلته‌لر » دیمش وموم‌الیه‌ده اوغرین‌قپودن چیقوب مکتوبی‌مناسب بر یرده چاموره‌بولاشدیروب براقش، کندوسی سکتواره کیتمشدر .
عالی

آلمق اوزره صدر اعظمك اردوگاهندن چیقوب کیرکن دشمن اردوگاهندن چیقان بر سوری صاقصانغانك قلعه‌یه توجه ایتمش اولدیغی حالده بغتةً ظهور ایدن بر طاقم قارتاللر طرفندن طاغیدلمش اولدیغنی گوردیگنی وبونی مسلمانلرك گاوورلره غلبه‌سی ایچون یا کلمز بر علامت صایمامق ممکن اوله‌میه‌جغنی علاوه ایتدی . حسن پاشا، حیل حربیه‌جه معیتنده « بشلی اغاسی » بولنان قره‌عمردن

صورتده بزقلعه‌یه اونلر ایچون قاپانمدق؛ پادشاه صاغ اولسون، برادنی قولنه بویورمش اولسه اوده اونلرکبی اولور. بزم بورایه قاپانوب ثابت‌قدم‌اولمامز، دین‌اسلام‌اوغورینه وحق یولنه‌در . اما قلعه‌نك ان‌شاءالله تعالی‌النمیه‌جغنه برقاچ دلیلم واردر: بری بودرکه ابراهیم‌پاشا بوقدر کون دوکوب آلامانجه « اگرحق تعالی فتحی میسرایدرسه‌مدینهٔ منوره‌یه‌وقف‌اولسون! » دیدی ؛ بعده فتحی میسراولدی. مرجودرکه سلطان‌انبیایه‌وقف‌اولان دشمنه‌دوشمز. برده‌دشمن ربیع‌الاولك‌اون‌ایکنجی کیجه‌سی‌کلوب محاصره‌ایتدی. سرورانبیانك عالمه رحمت‌ایچون کلدیکی کیجه‌حرمتنه محصوراولان امتی دخی رحمتندن بهره یاب اوله‌جقدر . بردلیل‌ده شودرکه هر اقشام کلبانك محمدی‌چکوب « الله ! الله ! » دیدیکمز وقت‌دشمن قرق‌ایکی پاره طوپی بردن آتارکه « قلعه‌ده نه‌چوق آدم قاپانمشدر» دینلمسون !. ص ۲٦۷ . متنده بوندن‌صوکره‌اوقونه‌جق اولان قوشلر فقره‌سنی نعیما المامشدر . (مترجم)

قوشلرفقره‌سی‌نعیما تاریخی ۱۲۸۱ طبعی، ج ۱، ص ۲٥٤ ده « علامت عجیبه » سرلوحه‌سیله مندرجدر . عالی

حسن پاشا دییوردی که : ابراهیم پاشا ، قانیژه نك وارداتنی مدینهٔ مکرمه یه تخصیص ایتمدکجه بوراسنی آله مامشدر ؛ [حضرت] پیغمبر، روضهٔ مطهّره سنه عائد اولان برشهرك کفّار النه دوشمسنه اصلا مساعده ایتمیه جکدر . بونکله برابر دشمنلر محاصره یه ولادت پیغمبری کونی باشلامدیلرمی ؟ بو حال اونلرك موفقیتنی امکانسز براقمیه جقمی ؟ خرستیانلرك قورمش اولدقلری قرق ایکی طوپك تأثیرسز قالمسی وهمان هیچ برضرر ایراث ایده مه مسی صادق مسلمانلرك گیجه لری اعلا ایلدکلری « الله ! » صدالرندن باشقه برشیئه حمل اولنه بیلیرمی ؟ [*] نهایت کندیسی قانیژه قوماندانلغنی

[*] هامه‌ر ، بوصوك فقره‌یی یا کلش آکلامشدر . حسن پاشانك مقصدی « بز آقشاملری کلبانك چکدیکمز وقت دشمنك بتون طوپلرینه آتش ویره‌رك سسمزی باصدیرمغه چالشمسی بزدن قورقدیغنی کوستر » دیمك ایدی ؛ حسن پاشانك نطقنه دائر نعیمانك ویردیکی معلومات شودر : « ای غازیلر ! معلومکزدرکه دشمن سزی قایبردیغندن دولایی نصیحت ایتمز . (چونکه محمد کدخدا ایله منقرقوشنك باشنی قلعه یه قارشی دیکدکلری زمان حسن پاشانك عنادجی برآدم اولدیغندن بحث ایله اونك سوزینه اویموب تسلیمیت کوسترمسنی نصحیت ایتمشلر ایدی.) اوباشلره ، دشمنك یایغره سنه اهمیت ویرمیکز ! بونلرك کوستردکاری باشلر کرچکمیدر ، یالانمیدر؟ قره‌ پچه‌یی کوندره‌م، صحیح خبرینی کتیرر. صحیح اولدیغی

صدراعظم مؤخراً قانیژه‌یی محاصره‌دن قورتارمغه کیتدی. پادشاه، اردولرینك هزیمتی اثناسنده جناب حقدن استدعای مظفریت ایله اکتفا ایدردی.

آرشیدوق فردیناند اوتوز بیك کشی ایله [*] ایلول ابتداسنده قانیژه‌یی محاصره‌یه آلمش ایدی؛ بو قلعه‌نك باطاقلقلر ایچنده بولنمسی، تعرضی دوچار مشکلات ایلیوردی. محافظی تریاکی حسن پاشا، هم آثار شجاعتله، هم ده ماهرانه حیله‌لرله مالی اولان مدافعه‌سندن دولایی بو زمانك وقایعنامه‌لرنده سفرلك باش قوماندانی یمشجی حسن پاشادن زیاده شرف قازانمشدر. محاصره اوچ هفته دوام ایتدکدن صوکره ایدی که اوستونی بلغراد اوکنده تلف اولان بودین والیسیله محمد کدخدانك باشلری، محافظلرك جسارتنی قیرمق ایچون دشمن طرفندن قانیژه استحکاملری اوزرینه قونلدی. حسن پاشا سلاح آرقه‌داشلرینی طوپلایه‌رق، بو باشلرك ایکی پاشانك باشلری اولمادیغنه اونلری اقناع ایتمکه چالشدی، وموقعی مدافعه امرنده‌کی قرار قطعیسنه اونلری ده تشریك ایتدیردی.

[*] نعیما سکسان بیك کشی دیر. [استانبول طبعنده، ص ۲۵۵، آلتمش بیکدر. بودفعه‌ده اوروپانك هرطرفندن یاردیمجیلر کلدیکی نعیمادن اکلاشیلیر. هپ اهل صلیب محاربه‌سی!]

مقتول اولدی. منقرقوشی امداده شتاب ایتدیسه‌ده اوده اولدیریله‌رك محاربه غائب ایدلدی [*] . تشرین اولك اون آلتیسنده آوستریالیلر پالوتایه‌چکیلوب اورایه‌قوتلی استحکام ویردیلر . صدراعظم ، منحل اولان بودین بکلربکلکنی روم‌ایلی بکلربکی محمدپاشایه توجیه ایتدی . خرستیانلردن خراج تحصیلی مأموریتنده اولدیغی حالده صوك محاربه‌ده بولنمش اولان مورّخ پچوی پوزه‌غایه گوندرلدی [۱] .

---

[*] حسن بك زاده ، بومحاربه‌نك غائب ایدلمسنه سبب ، بودین والیسیله محمد کدخدا آره‌سنده منافرت اولدیغنی یازار ؛ لکن محاربه‌ده بلدات بولنان پچوی بوروایتی‌ردایدر . حسن‌بك‌زاده‌نك محمد کدخدا ایله آره‌لرنده منافرت اولدیغنی بیان ایلدیکی لالا محمد پاشادر .

[۱] پچوی بونی‌شویله حکایه ایدر : اول‌قیش بوعبدعاجز پوزغه خراجین آلوب [یعنی پوزغه خراجنك تحصیلنی درعهده ایدوب] بدوندن « خدمت ! » دیه چیقدم ، وسرداره بعض اخبارایله مکاتیب کوتوردم . لکن‌قار ، آدمك کوکسنه چیقاردی . من بعدقره‌دن کیدلمکه قابلیت اولمادی : صوکره « طونه‌نك بوزی اوزرندن کیدلمك ممکن » ملاحظه‌سیله کیتدك . هر کون‌یکرمیشر ، اوتوزرکره بارکیرلریمز آلتنده بوز قیریلیردی . وآتلریمز صویه دوشرلردی . بررمقدار بوزی قیره‌قیره یوزرلر ، وکیدرلردی . صوکره باشندن وآرقه‌سندن چکوب طشره‌چیقاردق . بوبلاکت ومصیبت ایله اون بش کونده پچوی‌یه کلدك . فلکدن نه‌لر چکدك ، نه‌لرکوردك !. ص ۲۳۹ . (مترجم)

اردوگاهی اولان سملینه واصل اولدی. بر بویوك دشمن اردوسنك رابده [یانیق قلعه] طوپلانمش، بودنی، یاخود اوستونی بلغرادی تهدید ایتمکده بولنمش اولدیغنه دائر آلنان خبر اوزرینه، حسن پاشا بودین اوزرینه یوریدی. بودین والیلکی مقدّمجه منقرقوشی محمد پاشایه ویرلمشیدی. سردارك بودینه وصولندن مقدم اوستونی بلغراد دشمن النه گچدی. اوچ هفته صوکره عثمانلی وایمپراطور اردولری وه‌لانچ کوانه یاقین اوستونی بلغراد حصارلری آلتنده محاربه‌یه کیریشدیلر. [*]. قاپوچین راهبلرندن بریندلی لوران ـ مقدّما فرانسیسکه‌ن راهبی قاپیسترانونك بلغراد مدافعه‌سنده ودومینیکه‌ن پاپاسی بارتولومه‌نك اشقودره‌ده یاپدیغی گبی ـ الندہ خاچ، خرستیان عسکرینی جنگه تشویق ایلدی. ایمپراطور اردوسی طبیعی مستحکم بر بوغازده اتخاذ موقع ایتمشیدی. ایلك گونلرده محمد کدخدا، صدراعظمك کندیسنه ترفیق ایلدیگی سکبان و سلحدار لرله اوستریا اردوسنه ضایعات ویردیردی. لکن ۱۵ ایلولده بودین والیسنه خبر ویرمکسزین دشمنه هجومنده کندیسی

[*] نعیما اوستونی بلغرادن ایکی میل مسافه‌ده (چرقه بوغازی) دیور. [استانبول مطبوعنده، ص ۲۵۷] ، « چوقه بوغازی » دینلمش ایسه‌ده‌ده غریبی هامه‌رك یازدیغی کبی اوللیدر. (مترجم)

ایلریله مش اولدیغی ایچون سفره چیقمق قابل اولهمیه جغنی عذر اتخاذ ایده رك [*] کندیسنه تودیع اولنمق ایستنیلن خدمت عسکریه شرفندن صرف نظر ایتمك ایستدی؛ لکن مفتی صنع الله افندینك اخطاراتی او زرینه پادشاه، صدر اعظمك همان حدوده عزیمتنی امر ایتدی. بونکله برابر حسن پاشا، مفتی یی عزل ایتدیرمدکجه، ودولتك النبیوك خدمتلرینی کندی طرفدارلرینه توزیع ایلمدکجه استانبولدن چیقمادی.

خواجه زاده محمد افندی مفتی، برنجی وزیر خلیل پاشا قائممقام، حافظ احمد پاشا اوچنجی وزیر تعیین اولندی؛ بغداد وبلغرادو ایالری دگیشدیرلدی؛ حمزه افندی اوقجی زاده نك یرینه نشانجی نصب ایدلدی. ۹ اغستوس ۱۶۰۱ (۹ صفر ۱۰۱۰) تاریخنده حسن پاشا، برطاقم متفرقه وچاوشلر معیتنده بولندیغی حالده کلیتلی عسکر ایله استانبولدن حرکت ایلدی [۱]. زیاده سرعت ایتمك ایچون هیچ بر یرده چادر قوردیرمیه رق، ٦ ایلول (۸ ربیع الاول) ده سلفنك

[*] حسن پاشا «بوسنه محمد پاشا سردار اولسون ده کله جك سنه تدارك تام ایله کیدلسین» دییور ایدی. (مترجم)

[۱] یومی بر آسپرو (آقچه) دن بیك آسپرو یه قدر معاش آلان بالجمله متفرقه وچاوشلر له سائره نك مجارستانه متوجهاً حرکت ایتملرینی اعلان ایلدی. [وندیك خلاصه سندن، تموز ۱۶۰۱]

شوائب اغراض ده موجوددر. هامّه ربیله (قنیژه) محاصره سنده کی خوارق بسالتی انکار ایتمیور. بوکا عائد صحیفه لری، عطابك افندی طرفندن علاوه اولنان حواشئ مفیده ایله برابر، عیناً نقل ایدییورز.

..... ۹ محرم ۱۰۱۰ – ۱۰ تموز ۱۶۰۱ تاریخنده ابراهیم پاشا وفات ایلدی. حیاتنك ختام بولمق اوزره اولدیغنی حس ایدنجه، اردونك قوماندانلغنی یگنی مرتضی پاشایه تودیع والمهم خصوصاتی تبلیغ ایتمش ایدی. نعشی استانبوله نقل ایدیله رك شهزاده جامعی حولیسنده یاپدیرمش اولدیغی تربه یه دفن ایدلمشدر. قائممقام یمشجی حسن پاشا صدارته ترفیع ایدلدی. و مجارستان اردوسی قوماندانلغنی مرتضی پاشادن آلمغه مأمور اولدی. همان مجارستانه گیتمك شرطیله ابراهیم پاشانك بتون اسباب سفری، آتلری، دوه لری، قاطیرلری حسن پاشایه ویرلمکله برابر، متوفانك زوجه سی اولان عائشه سلطان دخی وعداولندی [*]. حسن پاشا، موسم چوق

[*] « سردار سابقك خیمه وخرکاه وسائر اثواب واثقال والات سفر وجمال وبغالی هبه طریقیله کندویه ویریلوب حتی مخلفه سی عائشه سلطانی دخی نامزد قیلدیلر. نعیما : ص ۲۵۲ (مترجم)

ذیل

نامق کمال بك مرحومك (قنیژه) یه دائر اولان اثری بوقدردر. تصویر وقایعده غیرت دینیه وحمیت وطنیه سنك سوقیله التزام مبالغه ایتمش اولدیغنی، احتمال که، ظن ایدنلر بولنور. وقوعاتی بر کره ده اوستریالی هامه رك تاریخندن نقل ایله ارائه ایتمك ایستدك . هامه رك عثمانلی تاریخی که ادیب همتکار عطا بك افندینك مساعئ فاضلانه سیله لسانمزه ترجمه اولنه رق شمدی یه قدر سکز جلدی نشر اولنمشدر ــ وثائق عدیده یه استناد ایتمك جهتیله تاریخلرمزك اك مکملی عد اولنه بیلیر. بونکله برابر هامه ر بزه پك ده خیرخواه بر آدم اولمادیغندن اثرنده بعضاً مورخلك وجدانی شرمسار ایده بیله جك

اولان مزیّاتك كافه‌سنی جامع اولدیغندن و خصوصیله‌ و دمبدم کمالات و معرفتی ترقّیدار اولان مکاتب شاهانه‌ و اردوی همایونلرك تحصیل و تجربه‌ده حاصل ایتمکده اولدیغی ملکات راسخه جهتلریله شجاعت عثمانیه‌یه معلومات عسکریه ایله برقات دها قوّت کلدیکندن، (قنیژه) سردار و محافظلرندن ظهور ایدن خوارق عادات شمدیکی ضابطان و نفراتمزدن دخی ظهور ایده‌جکی و دائما ظهوره کلدیکی عسکرمزك حالنی بیلنلرجه امور بدیهیه‌دندر. هر نه‌قدر عسکر دکلسه‌ك ده او صنف عالیدن ظهور ایتمکده اولان بونجه ضابطانك نه‌قیمتده بر طاقم اصحاب کمال اولدقلرینی لایقیله تقدیر ایلدیکمزدن و سایهٔ معالیوایهٔ جناب پادشاهیده عسکرلکك هر جهتنجه ابدال بیورلمقده اولان اقدامات جلیله و ترتیبات نظام پرورانه آلایلرده دخی ضابطان یتشدیرمکده و نفراتك قابلیت مجاهدانه‌سنی بر سرعت فوق العاده ایله میدانه چیقارمقده، فوق المأمول، بر تأثیر بلیغ کوسترمکده اولمسنه نظراً خصائل جلیلهٔ عسکریه‌مزك کوندن کونه تأسّس و ترقّی ایده‌جکنده و اسلاف عظامدن شهرت جلادتلری و ولوله انداز جهان اولان قهرمانلرك حالنه هیچ بر وقت غبطه و تحسّرله باقدیرمیه‌جغنده شبهه یوقدر.

دیمشیدی . مرحومك شان سلطنته او درجه رعایتی واراید یکه تلطیفات دولتی کندی نفسندن بیله قصقانیردی. حاصلی بر زمانمزده اودرجه شجیع، اودرجه دقایق حربه واقف، اودرجه مدبّر، اودرجه کریم، اودرجه غیور، اودرجه حلیم، وبوقدر مکارم اخلاقیله برابر اودرجه متواضع برذات کورمدك . »

رأی عاجزانه مزه قالیرسه فائضی نك حسن پاشا مرحوم، حقنده اولان مدایحنه مع زیادةٍ شایسته در. خصوصیله غازیٔ مشارالیه شمدیکی کبی، فن حربك ترقیدار اولدیغی بر زمانده بولنمیه رق، استعمال ایتدیکی بونجه دقایق عسکریه ودسایس حربیه یی کندی تجاربندن استحصال ایتمش ایکن نائل اولدیغی مظفّریت جلیله یه دائر عالمك تواریخ عسکریه سنده الك شانلی بر نام براقان اعاظمدن معدود اولمق لازم کلیر .

مع مافیه بوخصائل علیای عسکریه یی ملتمزك مشهور اولان ذوات معدوده سنه منحصر ظن ایتمامیدر . چونکه افراد ملّت تابع اولدقلری دین مبین محمّدی اقتضاسنجه امر جهادده بذل مقدوری، سرمایهٔ سعادت دارین بیلدکلری کبی، طبعاً دخی شجاعت مفرطه واطاعت مشروعه وجفا-کشلك وسلاحشورلق وغیرت وثبات کبی، عسکرلکه لازم

همایونم اولمشدر. جمله کزی حق تعالی حضرتلرینه اصمرلدم.»

فائضی دیرکه :

«برکون پاشا مرحومه گیتدم. چهره سنده اودرجه ده علامت ملال وارایدی که قنیژه محاصره سنك الك مخاطره لی زمانلرنده بیله کندینی اوکونك اونده بری درجه سنده محزون کورمامش ایدم. بو حالنی نعوذ بالله تعالی درسعادتجه بر وقعه حدوثنه حمل ایتدم، سبب کدرینی صوردم. جوابنده،

— دها نه اوله جق ؟.. قنیژه ده ایتدیکمز جزئی بر خدمته مقابل بزه وزارت ویرمشلر. وخطّ همایون کوندرمشلر . حال بوکه قانونی سلطان سلیمان مرحوم، مقبل ابراهیم پاشایی تفویض تام ایله وکالت مطلقه سنه تعیین ایتدیکی زمان یدینه یالکز بر منشور اعطا ایتمشدی . پیاله پاشا مرحوم سلطان سلیم حضرتلرینك دامادی بولندیغی ومحاربات بحریه ده کافهٔ ملوك نصارانك دونانمالرینه غلبه ایتمك وساقز فتحنه نائل اولمق کبی برچوق موفقیتلری کورلدیکی حالده، کندینه وزارتی چوق کورمشلر ایدی. خلیفهٔ اسلامك خطّ همایونی قنیژه محاصره سی کبی خدمات جزئیه یه مکافات اولمغه باشلادی. ودولت علیه نك وزارتی بنم کبی قوجه مش فرتوتلره قالدی. بوکا تأسف ایتمیه یم ده نه یه آجیه یم !..

خدمت سدهٔ عليايه عرض اولنوب سعى بيدريغلك مشكور ونامك نيك نامان دفترى سلكنده مسطور اولمشدر. برخوردار اوله‌سك. سكا وزارت ويردم. وسنكله محصور اولان قوللرم كه مقتضاى ترتيب سلطنت ايله معنىٔ اوغللرمدر يوزلرى آغ اوله. ملحوظدن زياده چاليشوب جان وباشلرين دين اوغرينه وبزم يولمزده دريغ ايتمديلر. ومقدور بشر اولان سعى جميلى گتوروب راه حقده عظيم چالشمشلر. آب وآتش آراسنده گاه غريق وگاه حريق اولمقدن پرهيز ايلميوب برج وبدنده تعيين اولندقلرى محلدن آيرلمامشلر. وگاه نبرد گاهه[*] چيقان كفارى قاچيروب وجنكجيلرين قيروب يورويش ايلدكلرنده جيوش آهن پوشلرين گريزان واموال غنائمى ريزان ايلمشلر. بارك الله فيهم. بوندن بويله دخى سنك امرگه رام اولوب هرنه خدمت تكليف ايدرسه‌ڭ اداسنه دقت واهتمام اوزره اوله‌لر. سكا اطاعت وانقياد اوزره اولدقلرى بنم رضاى همايونمه سببدر. بو پندنامه‌مى غازى قوللرم محضرنده اوقويوب (اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم) معناى شريفنى آنلره بيلديره‌سين. سنكله محاصره‌ده اولان قوللريمه ويرديگك ويرگو جملهٔ مقبول

[*] محاربه ميدانى.

بلغراد، کبی قوجه بر قلعه‌نك استیلایه دوشمسی خبرلری استانبوله عکس ایتمکله گرك سرای همایون وگرك دیوان دولت بر ماتم شدید ایچنده ایکن، حسن پاشانك موفقیت جلیله‌سی بشارتی گلنجه ، اودرجه‌ده شوقی وسروری موجب اولمش ایدی‌که بیاغی پای تختده هرخانه بر عالم شهر- آیین حکمنه کیرمش ایدی .

عواطف سلطنت سنیه‌دن غازی مرحومه بو خدمتنه مکافاةً رتبهٔ وزارت توجیه اولندی . خط همایون ایله وزارت توجیهی قانون عثمانیجه معتاد دکل ایکن ، پاشانك قدرینی تبجیلاً ، انواع التفاتی حاوی برده خط گوندرلدی .

بوخط، تاریخ عثمانیده امثالی پك نادر گوریلان تلطیفنامه‌لردن اوله‌رق ، سرای همایونك درجهٔ ممنونیتنه دلالت ایلدیگی ایچون عینی زیرده نقل ایلدك :

« الحمدلله الذی فضلنا علی کثیر من عبادالمؤمنین وفوض الینا مقالید مصالح المسلمین . والسلام علی سیدالمرسلین. (امابعد) سنکه قنیژه بکلربکیسی اختیار قولم ومدبر وزیرم حسن پاشاسن بوسال فرخنده فالده رهنمون اقبال توفیق ذی‌الجلال امت محمده یاور اولوب ایلدیکك

غازی مرحوم ایشلرینی اکمالدن صکره (شقلویش)ده سردارایله ملاقات ایده‌رك هر نه عرض ایتدی ایسه قبول ایتدیردی . یالکز یمشجی حسن پاشا ،

— سنك گبی مجاهد بر ذاتك آرپه‌لغنی نصل باشقه‌سنه ویره‌لم ؟ ..

سوزیله پچوی سنجاغنی عمر آغایه توجیه ایتمك ایستمدی ، یرینه کوستندیل سنجاغنی تکلیف ایلدی . پاشا ایسه عنقا - مشربانه بر استغنا اظهار ایده‌رك ،

— بن پچوی‌یی عمر بنده‌گزه توجیه ایتدم . بکا آرپه‌لق لازم دگل . اگر عرضم رد اولنور ایسه منکسر اولورم . کوستندیل سنجاغی‌ده قنیژه غزاسنده خدمتی سبقت ایتمش بر بنده‌گزه ویرمك مراد دولتکز ایسه مصلی بك اویله بر احسانه لایق اولمشدر .

دیه‌رك طابنده اصرار ایلدیکندن پچوینك عمر آغاو کوستندیلك مصلی بکه توجیه امرلری یازلدی . وقنیژه‌ده محصور قالان سائر غازیلره بشر آقچه ترقی احسان اوله‌رق ، استحصال ایتدکلری غنیمت عظیمه‌نك اوزرینه بویله بر احسانه مظهریت ، غزات مجاهدینك مسرت و غیرتلرینی قات قات مزداد ایلدی . یمشجی حسن پاشانك انهزامی و راستونی

(بو روایتك نقلنده فائضی و نعیما و پچوی متفق الکلمه درلر .)

پچوینك عمر آغادن نقل ایتدیگنه گوره، ذکر اولنان فرقه دشمنی تعقیب ایدر ایکن اوته ده بریده بر یره جمع اولمش بر طاقم عسکر گوررلر ایدی، که کندیلرینه تعظیماً جمله سی بردن اوتوردقلری یردن قالقارلر، باشلرندن شابقه لرینی چیقاریرلر ایدی. عساکر اسلام ایسه مفطور اولدقلری مروت و مرحمت جلیله لری اقتضاسنجه، زبونکشلکه تنزل ایتمیه رك ، اومقوله عجزه یی حاللری اوزره ترك ایدر وایلروده دینج دشمن تحریسنه گیدرلر ایدی .

بو ملحمۀ کبراده غزات اسلامك فرداً بعد فرد نائل اولدقلری خزائن غنیمتدن ماعدا ، یالکز میری ایچون قرق ایکی پاره بیوك و بیکه یاقین کچوك طوپ و خمباره ایله بش شاهی ضربزن، یوز اون درت بیك تفنك، اون قدر کولنك، بر او قدر چاپا ، کوره ك، اللی قدر مکمل اوطاق، اون بیکدن زیاده عادی چادیر وحدسز حسابسز طبل وعلم وصندوق وعربه و قلعه ده بولنان اهالی یی وعسکری برسنه اداره ایده جك ذخیره ومهمات ضبط اولنمش ایدی. حسن پاشا مرحوم بتون اردو ایله ایکی آی گیجه گوندز چالیشه رق ذکر اولنان غنائمی قلعه یه آلمغه کوچ حال ایله موفق اوله بیلدی.

کندی چادرده اوتورر ایکن نائل اولدیغی غزای غرّاده الڭ بیوك معینی اولان قره عمر آغایه سقبت ایدن عهدی و جهله بجوی سنجاغنی توجیه ایله معیّتنه اوچ بیڭ کشی ویره رك بوزغون دشمنی تعقیبه مأمور ایتمشدی . بو فرقهٔ ممتازه گیتدیلر ؛ الڭ اوّل [پاولیت] گچیدنده دشمنڭ حدسز ، حسابسز یوك عربه لرینه راست گلدیلر، که جمله‌سی اموال وارزاق ایله مالامال ایدی . یوکده خفیف ، بهاده آغیر اولان اشیایی اغتنام ایتدیلر . البسه گبی، ارزاق گبی ، آغیر شیلره دونوب باقمغه بیله تنزل ایلمدیلر. بونی متعاقب صوبی گچه رك دشمن عسکرینڭ دوکوندیسنه هجوم ایتمگه باشلادیلر . هانگی فرقه یه تصادف ایتدیلر ایسه همان بایراقلرینی آتوب اوگلرندن قاچارلر ایدی . نفرات و آحاد ناس مقوله سندن ماعدا یالکز ضابطان و معتبراندن آلتی بیڭ دشمن تلف ایلدیلر. طوتدقلری اسیرلرڭ ایسه عددینی جناب حقدن بشقه کیمسه بیلمز ایدی.

طوتیلان اسیرلره سبب انهزام صورلدقجه، حسن پاشانڭ سرداره گوندردیکی کاغد أله گیردکدنصکره درونلرینه بر خوف مستولی اولدیغنی و گوزلرینه خیالات کبی یشیل باشلی ترکلر گورینه رك ، قلعه ده کی عسکر اوزرلرینه هجوم ایتدکجه آنلرڭ دخی برابر هجوم ایتدکلرینی سویلرلر ایدی .

ایکی رکعت نماز قیلدی . وحضّاره خطاباً ،

— بو بدرعجزمزله برابربویله برفتح مبینه مظهریتمز مجرّد جناب حقك عنایتی ورسول اکرم افندمزك معجزاتی برکتیدر . خلوص نیتله چالیشلور وسرداره — ولو بنم کبی بر عاجزاختیاره اولسون — انقیاد اولنور ایسه جناب حق اسلامدن نصرتی بروقت دریغ ایلمز .

سوزلریله آغلایه‌رق ، یاننده بولنان مجاهدلری تحریض وتطییب ایتدکدن صکره ، ایمپراطورك تختنه برقلیج اوردی ، گچدی ، اوزرینه اوطوردی . امرایی ده اطرافده‌کی اسکمله‌لره اقعاد ایله ، اك اوّل ایمپراطورك چادیرینه کیملرك گیردیکنی استفسار ایلدی . اوچ یکیچری ایله درت سر حدلی ایلرو گله‌رك ، بوخدمته کندیلرینك موفّق اولدقلرینی عرض ایتدیلر . پاشا مرحومك ایسه کرمی کرامتنه معادل اولدیغندن ،

— بوچادرده جبخانه‌دن ماعدا نه‌قدر اشیا وار ایسه سزکدر .

دیه‌رك اویدی مجاهدی برلاقردیسی ایله آن واحدده ، کندینی دائره‌سیله برابر صاتون آله بیله‌جك قدر ، ثروته مستغرق ایلدی .

بوصره‌ده اقشام تقرب ایتمکله پاشا مرحوم او گونکی وقعه‌یی دخی سرداره اعلام ایده‌رك ، نمازی ادا ایتدکدن صکره ینه قلعه‌یه عودت ایلدی .

عمر آغا وموصلی بك فرقه‌لری یاتسو وقتی اردوگاهه واردیلر . واطرافی ضبط ایده‌رك بیوك بیوك آتشلر احراقیله وصوللرینی قلعه‌یه اخبار ایلدیلر .

ایرتسی گون صباح اولنجه ، پاشای مجاهد نمازو قتی ، قهرمان واری سوار اوله‌رق ، کمال دبدبه وسطوتله اردوگاهه عزیمت ایتمش ایدی . غازیلر تبریك ایچون أل أوپدیلر . کندی دخی جمله‌سنه خیردعالر ایلدی . دیوانی صاودقدن صکره ایمپراطورك اوطاغنه عزیمتله ایچرو گیردی . گوردی که بری آلتون وبری گومشدن مصنوع ایکی قفس ایچنه بر تخت عالی قورلمش ، قفسلرك هر پارمقلغی اوزرنده بر مجوهر وار ایدی که هر بری بر مملکت خراجی دگر ایدی . تختك اطرافنه قرمزی قطیفه اورتولی اون ایکی صندالیه دیزلمش ایدی که هر برینك صاچاقلری اینجو وصرمه ایله أورلمش ایدی . تختك پیشگاهنده ، آلتی ذراع طولنده غایت مزیّن ومصنّع بریمك سفره‌سی وار ایدی .

پاشا مرحوم بو طنطنه‌یی گورنجه ، شکرانهٔ فتح اوله‌رق

طوپی بر آتشده ، گولله‌سنی تاچادیرك تپه‌سنه اوردردی .
گولله‌نك تأثیریله ایمپراطورك توابعندن خیلی آدم تلف اولمش
ایدی. بونك اوزرینه ایمپراطوری امراسی بر آته بندیردیلر .
— وایش ایشدن گچدی. عثمانلی کچیدطرفلرینی ضبط ایدر
ایسه بزه نجات ممکن دکلدر.
دیه‌رك فراره سوق ایلدیلر.

او، یوز بیکلرجه آدمدن مرکب اولان قوجه اردو
ایسه ، صحراده یولنی غائب ایتمش چایلاق آلایی کبی اوبك
اوبك اوته‌یه بری‌یه طاغلمش ایدی .

ایمپراطور یوز کشی ایله آنجق جانی خلاص ایده‌بیلدی .
اردوسنده بولنان طوپلر ، عموم جبخانه ، عموم ذخیره ،
خزینه‌سی، تخت و تاجی یرلو یرنده قالمش ایدی.

پاشای مجاهد، صلوة عصری ادا ایتدکدن صکره ،
عمر آغا ایله سرحد امراسندن مصلی بکی اوچ بیك کشی
ایله دشمن اردوکاهنی ضبطه کوندردی. واعدانك کوکنی
کسمدکجه چادیره گیرملك وغنیمت آلمقدن اجتناب اولنمسنی
قطعیاً امر و تنبیه ایلدی . بونلری متعاقب قنیژه جوارنده
بولنان یوللرك هر برینه ایکی بایراق عسکر تعیینیله آهسته
آهسته کیتملرینی ودشمندن کیمه راست کلیرلر ایسه قیرملرینی
و آرقه‌لرنده آدم براقمیوب ایلرویه گچیرملرینی توصیه ایتمش.

اسلام اوزرینه یاره‌لی قورد گبی برشدتلی هجوم دها گوستردی.

پاشای مجاهد بو هجومك آماراتنی کورنجه، گرك قلعه‌ده وگرك یاننده بولنان طوپلری دشمنك گله‌جگی طرفه حواله وغزات اسلامی برچوق مشوّق ومؤثر سوزلرله مجاهده‌یه تحریك ایده‌رك، مهاجملری بر متانت رستم‌پسندانه ایله قارشیلدی که دشمن عسکری اسلام اردوسی ایله چارپیشیر، چارپشمز، قیامه، اورمش طالغه گبی، پراکنده وپریشان اوله‌رق گیرویه رجعت ایتدی. عساکر اسلام ایسه همان تعقیبه مباشرتله قنیژه صحراسنی انسان لاشه‌سندن بر اولو مزارستانه بگزتدیلر. ینه نعیمانك روایتنجه، اوگون پاشا حضورینه گتیریلان کلّه‌لر اوتوز بیکدن متجاوز ایدی.

پاشا برطرفدن اسیر وکلّه گتیرن غزاته احسان ایدر وبرطرفدن ـ دشمنك کثرتندن احتیاطاً ـ کندی طرفندن امر گیتمدکجه، چادرلره گیرلمامسنی عسکره تنبیه ایچون اطرافه آدملر طاغیدر ایدی.

دشمن ایسه بو مغلوبیتیله چادرلرینه صوقیله‌رق، حیران حیران، برتدبیر تحرّیسیله مشغول ایکن، پاشا طوپچی باشی‌یی جلب ایله ایمپراطورك چادرینه گولله ایرشدیرلمسنی اکیداً تنبیه ایلدیگندن ، قره‌بچه همان قلعه‌یه عودتله شاهین

اوحالده پاشای مجاهد وقعه‌یی برعریضهٔ مخصوصه ایله سرداره بیلدیردکدن صکره ، قلعه‌ده یالکز آلتی یوز کشی ترك ایدرك ، عسکرك بقیه‌سنی یانته استصحاب ایتدی ، بالذّات دشمن متریسلری اوزرینه یوریدی. دها پاشا، متریسلره وارمه‌دن طوپجی باشی قره بچه‌قارشوسنه ورودایله دشمنك قرق بش بیوك طوپی ضبط اولندیغنی اخبار ایلمشدی .

فائضی مرحوم دیرکه :

«سکز یوز کشینك برقاچ متریسی باصمق واون سکز ، یکرمی بیك دشمن اعدام ایلمك وقرق بش طوپ ضبط ایتمك کبی مآثرعظیمه‌یه موفقیتی اصحاب گزین زمانلرندن بری مثلی گورلمامش برملحمهٔ کبرادرکه پاشانك برکت خلوص نیتیله ظهوره کلمشدر .

پاشا مرحومك هجومی اوزرینه همان اوگون متریسلرك کافه‌سی ضبط اولندی . ایمپراطورایسه سگتواردن سردار اردوسنك ظهورینه منتظرایدی. اطرافه گوندردیگی آدملر اوطرفدن گلیرگیدر کیمسه اولمدیغنی خبر ویرنجه حسن پاشانك دسایسنه آلدانوب‌ده متریسلری ترك ایتدیگنه بر ندامت شدیده ایله پشیمان اوله‌رق وعسکرینی یانته جمع ایله سواری وپیاده‌سنی درت قات اوزرینه ترتیب ایده‌رك ، عساکر

یاقلاشنجه قلعه‌دن ذاتاً مهیّا اولان طوپلری (الله‌الله !..) صداسیله دفعةً آتشلدیلر. دشمن اوزرلرینه یاغان گولله‌لرك تأثیریله هرج ومرج اولدیغی صره‌ده عمر آغا بزنجی متریسی باصه‌رق آنده موجود اولان طقوزیوز کشی‌یی، ایچلرندن برآدم قورتلامق شرطیله، دفعةً قیلیچدن گچردی. ومتریسده بولنان اون ایکی طوپ ایله آنلره کفایت ایده‌جك قدر جبخانه‌یی ضبط ایلدی. ایمپراطور ودشمن اردوسنك هیئت عمومیه‌سی، برطرفدن طوپلرك آتشنی وبرطرفدن عسکرك خارجه هجومنی گورنجه، چادرلرندن طشره چیقدیلر، سکتوار یولنده بر مناسب موقع طوتدیلر، عاقبت حاله انتظاره باشلادیلر. پاشا مرحوم بو اثر موفقیتی گورنجه خارجده بولنان غازیلرك امدادینه بش یوز یگیت دها گوندردی. گندی دخی صباح نمازینی قیله‌رق، سکتوار قپوسنك اوست طرفنده قرار ایله، کرك میری وگرك گندی خزینه‌لرنده نه قدر پاره موجود ایسه یاننه جاب ایده‌رك، اسیر وکالله گتیرنلره ایثار ایتمگه باشلادی. دشمنك شاشقینلغی وخارجده بولنان سکسز یوزدلاورك اقدامی بر درجه‌ده ایدی، که نعمانك قولنجه، پاشانك حضورینه یغیلان کالله‌لر تخمیناً اون سکز بیگه بالغ اولمش ایدی.

طاغیلان ـ مجارلر گوتورمش اولدقلرندن طوپلری نقل ایتمك ایچون حیوان تدارکیله اوغراشیر ایدی .

پاشـای غازی، طوتدیغی اسیرلردن بوحالی خبر آلنجه، غزات آراسـنده الڭ زیاده معتمدی اولان عمر آغانی اوچ یوز فدائی ایله دشمن اردوسنی باصمغه مأمور ایتدی.

فائضی دیرکه :

«مرحوم درویش مشرب بر ذات اوله‌رق، آدخار اموال هیـچ بر وقت رغبت ایتمدیکی کبی ، کرك کندیسنڭ وکرك معیتنده بولنانلرڭ خدماتنه مکافات ایستیه‌رك دولت علیه‌یه بار اولمغی دخی آداب عبودیته منافی عد ایلدیکندن و عمر آغایه حرکات فداکارانه‌سـنه مقابل وعد ایده‌جـك بر مال بوله‌مدیغنه ودولتـجه آنکچون بر مسـند استحصالنی اسـتدعایه دخی قییشـه‌مدیغندن ، کندی آرپه‌لغی اولان ودائره‌سنڭ تعیشی آنڭ حاصلاتنه متوقف بولنان پچوی سـنجاغنی مومی الیه خدمتنڭ بدلنده توجیه ایتدیرمگه عهد ایتدی .

عمر آغا، مأمور اولدیغی اوزره پاشـانڭ بایراغنی آلنه وتعیین اولنـان اوچ یوز یگیدی یانـه اله‌رق، دشـمن متریسـلرینه طوغری بر هجوم گوسـتردی . بونلر متریسه

تخلّف ایتسه بیله کندیسی دائره سی خلقیله قنیژه نك امدادینه گیده جکنه یمین ایلدی . عسکری چاره سز اتباع ایتدیلر .

سردار اردوسنك سگتواره یتشدیگی صره ده ایدی که قنیژه طرفلرنده برشدّتلی صوغوق ظهور ایلدی . و ــ اوچ آیدن بری هواده برپارچه بلوط گورلمامش ایکن ــ بردن بره سیل بلا گبی یاغمور یاغمغه باشلادی . همان او گون آقشام اولنجه برودت برقات دها تکثّر ایده رك یاغمور قاره تحوّل ایله ، اوچ گون ، اوچ گیجه آرقه سی کسلمدیگندن دسمن عسکری کوبکلرینه قدر قارا ایچنده قالمشلر ایدی . بونکله برابرینه غیرتی ألدن براقمدیلر . بالعکس ، مصیبتلری زیاده لشدکجه ، آنلرده اقدامی زیاده لشدیردیلر . آتشی بردرجه تزیید ایتمشلر ایدی که فانضینك قولنجه ، « گویا که کثرت برودتدن طوب آتشیله ایصنمق ایسترلر ایدی . »

بوصره ده سردارك دخی سگتواره گلدیگی آرالرنده شایع اولمغله ، و برودت گیتدکجه زیاده لشه رك أل ، آیاق ، طوتمقدن قالمغله ، عسکری طاقمی گروه گروه فراره یوز طوتدیلر . ایمپراطور برطرفدن فراریلری اعادیه چالشیر و برطرفدن دخی طوپ بارکیرلرینی ــ مقدّما ، باشانك تدبیری ایله

خیر دعالر ایلدی . وماتیوشله بالمذاکره سرداریتشـمه‌دن قلعه‌نك ضبطنه چاره اولمق اوزره یابدقلری خندقك کنارینه بر ایکی گون ایچنده اوتوز بش قدر طابیه انشا ایده‌رك قنیژه اوزرینه گیجه‌لی، کوندوزلی بش آلتی بیك گولله آتمغه باشلادیلر .

قلعه ایله اردو بودرلو مبارزات وتدابیر ایله استحصال غلبه‌یه چالشمقده اولسون ، بری طرفدن قره بچه اوتلکی مکتوبی دشمن اردوسنه براقدقدن صکره طوغریجه سکتواره گیدر. واوراده بولنان یکیچری اوطه‌باشیلرینی یانـنه آله‌رق، سردار اردوسنه عزیمتله یمشجی حسن پاشـانك حضورینه چیقار. قلعه‌نك حالی مکدر اولدیغنی وامداد اولنمدیغی صورتده قنیژه‌ٔ الدن گیتدکدن بشقه گرك مملکت وگرك اردوجه پك بیوك محذورلر توجه ایلیه‌جگنی بیان ایلر. بونك اوزرینه سردار اردوده بولنان امرایی حضورینه جلب ایله قنیژه‌یه امداد ایچون چاره تحری ایدرایکن جلالی بوزندیسی برطاقم حشرات ینه سفروقتی گچدیگندن وهوانك برودتی جهتیله عسکرسوقنك امکانسزلغندن بحث ایتمگه باشلانجه ، یمشجی حسن پاشانك نخوت جبلیه‌سی حرکت ایده‌رك عموم عسکر

اولدقلارندن طولایی گیتدکلرینه پك زیاده اظهار ملال ایلدی. بو حوادثه اینانمیه جق اولدی. تکرار تکرار اسیرلری استنطاق ایتدی. مجار چادرلرینك یغما اولندیغنی کندی گوزیله گوردکلرینی متعدد یمینلرله تأمین ایده رك سویلدیلر. پاشا اختیار ایتدیگی جعلی حدته.

— گتیردکلری قره خبره مکافاةً بونلری اعدام ایدیکز !..

دیه رك حریفلری جلاده تسلیم ایلدی.

قره عمر آغا برمعتاد اسیرلری جلاد الندن قورتاردی مجار سایسلرینك آراسندن کچیردی.

— ایمپراطوره بندن سلام ایدك !.. مجارلر اردودن طاغلدیلر ایسه ده بو جوارده درلر. حتی گوردیگکز عسکر آنلرله گلدی. مکتوبی گوتورن آدم قاچمش. البته کیفیتی سرداره خبر ویرر. ینه اسکندر کتخدانك و بلکه مجارلرك فرارینه بناءً، بالنفس سردارك گلمسی مقرردر. غافل بولنمسونلر.

سوزلریله اسیرلری فرار صورتنده صالیویردی.»

حریفلر اردولرینه گیده رك گوردکلرینی عرض ایتدیلر. ایمپراطورك تلاشی برقات دها مزداد اولدی، عمر آغایه

اطرافنه برخندق چويرمك لازم گله‌جگنه قرار ويررلر . وگويا بومكتوب آللرينه گچمامش اولسه حاللری پك مشكل اوله‌جغندن آيينلری اوزره پاپانك همّت روحانيه‌سنه بيوك بيوك تشكرلرله برابر مكتوبی طوتوب گتيرن سولتاته دخی پك زياده اكراملر ، التفاتلر ايدرلر .

بری طرفدن پاشای غازی وقعه‌نك تفصيلاتنی خبر آلنجه مكتوبك دشمنجه حاصل ايتديگی تأثيراتی اوگرنمك ايچون منتسب جديدی اولان عثمانی بر قاچ غازی ايله مأمور ايتدی . گيتديلر ، قلعه‌جوارنده ايكی اسير طوتديلر ، حضورينه گتيرديلر . پاشا بونلری «ايچكزده بزم چوق دوستمز واردر . حالكزدن تماميله خبردارم . اگر يالان سويلرسه‌كز سزه اشدّ عقوبتله جزا ايدرم.» مقدمه‌سيله استنطاقه باشلايه‌رق اردودن حوادث سؤال ايتدی . اسيرلر مكتوب قضيه‌سنی ، اردونك اطرافنه خندق چويرمك ايچون دلاّلندا ايلديگنی ومجارلرك چادير لرينی براقه‌رق اطرافه طاغلدقلرينی خبر ويرديلر . پاشا مجارلرك فرارينی ايشيدنجه سرورندن آغلامغه باشلادی . فقط درعقب طرزنی تحويل ايله دسيسه‌سنك تأثيراتندن بر دسيسه دها اختراع ايدرك ، مجارلرك گويا كنديله متفق

مكتوب جيبنده بولنديغندن چيكنني، بر معرفتله اوغراشديغنى سولتانه قاپديرر . كندى غايت چويك بردلى قانلى اولمغله، مازعه ميداننندن قاچار، سكتوار يولنه طوغرى كيدر . گيجه ايريشنجه، اورومانلر آراسندن ينه كلير، قلعه‌يه داخل اولور . گلوب‌ده بر تفصيل كيفيتى پاشايه بيان ايتديكى زمان مجلسنده حاضر ايدم. غازى مرحوم فوق‌الغايه ممنون اولدى . وبواثر مهارتننك ظهورندن صكره عثمانى، خواص منتسبيننندن عد ايده‌رك، بردها يانندن آيرمدى.

سولتات ايسه چيكنى قاپديغى گبى جيبنى قاريشديرر، مكتوبى بولور، كمال مسرتله ايمپراطوره گوتورور. ايمپراطور يانته ترجمان دعوت ايدر، مكتوبى آلنه‌ويرر. ترجمان ورقه‌يه بر كره گوز گزديرد كدن صكره بو مكتوبك حسن پاشا طرفندن سرداره گوندرلديكنى وايچنده پك مهم مواد اولديغى جهتله ميدانده اوقونمسى جائز اوله‌ميه‌جغنى ايمپراطوره بيان ايلديكندن چادرى خلوت ايدرلر، مكتوبى اوقورلر . مآلى ايمپراطوره فوق‌الغايه موجب دهشت اوله‌رق ماتيوشى ومحرم خاصى اولان وزراسنى دعوت ايدر، مذاكره‌يه باشلارلر . نهايت عمرآغا اسيرلرله هر نه گوندردى ايسه جمله‌سنك صحيح چيقديغنه وسردار گلمزدن اول اردونك

آغادن لسان بیلیر مناسب بر آدم ایستدی. سرحد غازیلرندن عثمان نامنده برینی عمر آغا توصیه ایتمکله، پاشا، عثمانی تنهاجه یاننه چاغردی. ألنه یوز آلتون ایله آلتی بیك آقچه‌لك بر تیمار احسان ایلدی. فرنك قیافتنه گیره‌رك دشمن اردوسنه گیتمسنی وتهیه ایتدیگی مکتوبی برمناسب یره براقمسنی توصیه ایتدی. آندن صكره عثمانی خلق ایچنده حضورینه جلب ایله،

— سنی سرداره گوندریورم، واصل اولنجه قلعه‌نك حالی مکدراولدیغنی سویله. دشمن بوراده قشلامق تدارکنده‌در. بش اون گونه قدر یتشمزلر ایسه حال مشکل اولور. اگر مکتوب صورار ایسه، دشمن ألنه گیرملك قورقوسندن ویره‌مدك. بوراسنی شفاها بیان ایت. شاید طوتیله‌جق اولورسه‌ك كندیگی آلتی بیك غروش قدر بدله كس. او پاره‌یی ویرر، سنی قوتاریرم.

دیه‌رك گوندردی.

فائضی دیركه:

« مگر عثمان مأمولك فوقنده غیرتلی برغازی ایمش. پاشادن آلدیغی امر اوزرینه همان او گون چیقار. مکتوبی بریرده براقمغه قناعت ایده‌مز. دشمن قره‌قوللرندن مخصوصاً گچمگه چالیشیر. برسولتاتله جعلی اوله‌رق منازعه‌یه طوتوشور.

اولمشدر . لطف بیورمشسگز . فقط احتیاجمز یوق ایدی . زیرا بر ییللق ذخیره وباروتمز موجوددر . عسکرمزده مقدار کفایه‌دن زیاده‌در . اصل نیازمز بودرکه : گله‌جك بازار گونی بزم اسکندر کتخدایه اون بشبیك قدر فدائی عسکر اعطاسیله ارسال بیوریگز . سحر وقتی بوطرفه ایرشسونلر . ذات دولتگز راحتسز اولمیگز . مجار بگلری اسکی دوستلریمزدر . کندیلریله اتفاق ایلدك . بازار گونی صباحلین بز ، ایچردن چیقاجغز ، آنلرده طیشاریدن چالیشه‌جقلر . اسکندر کتخدا دخی سگتوار طرفندن گلیر ایسه دشمنی برباد ایده‌جکمزه امیدوارز . اردولرینك اطرافنده خندق یوقدر . انشاءالله فرصت بزمدر . خیر دعادن فراموش بیورمیگز .

بوندن اقدام ایمپراطوری برفرصت دوشیره‌رك اعدام ایچون ایکی آدم گوندرمش ایدم . بیچاره‌لر أله گیرمشلر ، شهید اولمشلر . یرلرینه دیگر ایکی مناسب آدم تدارك ایتدم ، گوندردم . مأمولدرکه بونلر ایمپراطوره ظفر بولورلر . واویله خصم قویدن دولتمزی خلاص ایدرلر . باقی فرمان . . . . »

اوصره‌ده قره‌بچه سرداراردوسنده بولندیغندن پاشا، عمر

گلدیلر . منظره‌مزه ایکی باش دیکدیلر . [حسن پاشا !.. ایشـته جاسـوسلریکزك گـلّه‌سی . سرداره گوندردیگك مکتوب ده طوتلدی .] دیه مباهاته باشلادیلر . دشمنك بو غفلتنی گورنجه، قلعه‌ده بولنان سائر مجاهدلرله برابر بی اختیار گولشدك . و غیرتی تدبیرینه معادل وتك باشـنه براردویه مقابل اولان اویله بردستور کاردانك رفاقتنه دوشدیکمز ایچون جناب حقّه بیوك بیوك تشکّرلر وپاشامرحومه کمال خلوص ایله دعالر ایتدك .

پاشـای غازی هرکوچـك امّاره‌دن بر بیوك تدبیر چیقارمق وطوتدیغی دسایسی سرحدّ امکانه قدر گوتورمك شاننده اولان دهاةروزگاردن اولمغله ، مقدمکی مکتوب حیله‌سـندن حاصل اولان فائده‌یی تضعیف ایتمك عزمنه دوشه‌رك، سرداره بر دیگر مکتوب دها تحریر ایتدیردی . شو مألده که :

«سکتواره تشریف بیورلمش . قدومکز مبارك اولسون !.. بزه ارسـال اولنان آغالر ایله برابر ، اوچیوز اللی یکیچری ویوز بیك آلتون ویوز قنطـار باروت و سکسان قنطـار قورشـون ویوز قنطـار پکسماد پازار ایرتسی کیجه‌سی صـباحه یقین، دشمن گورمکسزین قلعه‌یه بالسّلامه داخل

خندان وكنعاندن نه خبر آلير ايسه‌م عرض ايدرم . باقى فرمان ... »

مكتوبى يديمين اجرا آتى حكمنده اولان مجاهد مشهور قره بچه‌يى جلب ايله دشمن اردوسنك كوزه كورينه‌جك بريرينه براقه‌سنى امر ايلر .

قلعه‌دن عمر آغانك قوبويرديكى اسيرلر ماجرايى ايمپراطوره نقل ايتدكلرى صره‌ده قره بچه‌نك دخى همان او كيجه تبديل قيافتله اردويه كيره‌رك ماتيوشك چادرى جوارينه براقديغى مكتوب معهود، ايمپراطور حضورينه كتيرلمكله، روايت واقعه ايله مآل مكتوب بربرينى تأييد ايدنجه، كوله‌لرك جاسوس اولدقلرينه دشمن عندنده هيچ شبهه قالماز . ايكيسنى دخى جلب ايدرلر .

— قلعه‌ده برآدم باروت ياپارمش، صحيحميدر ؟...

ديه صورارلر. چوجوقلر صحتنى اعتراف ايتمكله ايمپراطور،

— (يا ، سز قلعه‌ده باروت يوقدر.) ديمش ايديكز . نه ايچون كلديككز آكلاشلدى .

سوزيله ايكيسنى دخى اعدام ايتديرر .

فائضى ديركه :

« برصباح موسمى عمر آغا ايله برابر حصاردن دشمنك حالنى سير ايدركن متريسه طوغرى بر قاچ كشى

مجارلر دخی ترك عسكريله متفقدر. هر گیجه نوبتله قلعه‌نڭ امدادینه بیڭ کشی گوندرییورلر ..

دیه‌رك و بر معتاد أللرینه برازخاص اتمك ویره‌رك گویا خفیاً صالیویریر .

اسیرلر اردویه گیده طورسون ، پاشای مدبر سرداره شو مآلده برعریضه یازار:

« بعدالالقاب.... بوندن اقدم گوندردیگم معروضاتده عسكر وذخیره‌مزڭ كثرتنی وباروتمز برازآزالمش ایسه‌ده دشمندن قالان كبریت و گهرچله ایله آنڭ دخی اعمالنه چاره بولدیغمزی بیان ایتمشدم. مجارلرله اتفاق ایتدك . آنلرله خبرلشه‌رك تعیین اوله‌جق وقت مناسبده اردوی همایونڭ بوطرفه كلمسنه قرار ویرلدی. واسطهٔ مخابره اولمق ایچون كوچكدن بری اولادگبی بیوتدیگم خندان وكنعان بنده‌لرینی فراری صورتنده انجلرینه گوندردم . ایمپراطوره كندیلرینڭ بابالری دیننه عودت ایتدكلرینی ، قلعه‌ده ذخیره وعسكر اولمدیغنی ، حاصلی بگندیگی یالانی سویلیه‌جكلر ، ومجارلرڭ رأی وقرارینی طرف عاجزانه‌مه بیان ایلیه‌جكلردر . دشمنی ایناندرملرینه امیدوارم . همان ذات والای سردار اكرمیلری وقت مرهونده یتشمگه مهیا بولنگز!.. ایلروده

يوللو استنطاقه باشلادى . اسيرلر ، گيدن دلى قانليلرك ايمپراطور حضورينه چيقدقلرينى و قلعه‌ده براز عسكر واريسه ده ذخيره پك آز اولديغندن محاصره‌ده دوام اولنديغى حالده سهولتله فتح ميسر اوله‌جغنى سويله‌دكلرندن بحث ايتديلر . بونك اوزرينه پاشا ألي ايله اعداملرينى اشارت ايتدى . مگر دها اوّلجه قره عمر آغايه تعليمات مخصوصه ويرمش ايمش . مومى اليه اسيرلرى « بن أولديره‌يم !.. » ديه‌رك جلادك الندن آلير . مأمور اولديغى اوزره ،

— بن ده سزدنم . بوندن اوّل أله گيرن اسرايى دخى بن قورتارمش ايدم . سزى ده جلاد الندن قورتارمق ايچون آلدم . جنس وملتمه بارى بو قدرجق بر خدمتم سبقت ايتسون . پاشا كوله‌لرى مخصوص قاچيرددى . مرادى قلعه‌نك ذخيرسزلگنه و عسكرك آزلغنه ايمپراطورى اقناع ايدرك ، اردوگزى بوقيش بوراده آلى قومقدر . سردار ايله خبرلشديلر . هوالر بوزولديغى گبى ، آنلر سگتوار طرفندن هجوم ايده‌جك . پاشا قلعه‌دن چيقه‌جق ، سزى ايكى آتش آراسنده براقه‌جقلر . خبريكز اولسون !.. بو قلعه‌ده قوجه بر اردو ايله بر ييلق ذخيره ، مهمات موجوددر .

مجار کوله‌لرندن [خندان] و [کنعان] نامنده ایکی دلی قانلی بر گیجه قلعه‌دن فرار ایده‌رك، دشمن اردوسنه دخالت ایلدیلر. و مرتد اولدیلر. بو خبر، قلعه‌ده شایع اولنجه، شمدی‌یه قدر ایدیلان تدابیرك کافه‌سی ثمره‌سز قاله‌جغی و کوله‌لر قلعه‌نك حالنی تمامیله دشمنه خبر ویره‌جکلرندن اعدانك قلعه‌یی محاصره‌ده ثبات و اصراری قات قات زیاده‌لشه‌جگی وهله‌ٔ خاطرلری تخدیش ایتمکله هرکسه بر یأس تام مستولی اولمش ایدی. امرای عساکر برر، ایکیشر طوپلانه‌رق جمعیتله پاشای مجاهدك مجلسنه گیتدیلر، گوکللرینه دوشن خوف و تلاشی کمال سوز و گدازله بیان ایتدیلر. پاشای غازی، بر معتاد، ینه هیچ فتور گتورمکسزین یالکز،

— بن آنك چاره‌سنی بولورم.

وعد مختصری ایله دفع مجلس ایلدی.

مگر بر عاقبت کاره منتظر اولوب طورر ایکن، پاشا گچید طرفنه معتمدلرندن برقاچ کشی ارسال ایله ایکی اسیر طوتدیرمش. فقیر حاضر اولدیغم حالده اسیرلری جلب ایله،

— بزم طرفدن اردوکزه ایکی آدم گوندرلمش ایدی. نه اولدی؟.. نه سویلدیلر؟.. نه حالده‌درلر؟.. طوغریسنی بیان ایدرسه‌کز سزه زوال یوقدر.

موجود اولديغنى و بونلردن قلعه يه قيامته قدر كفايت ايده جك باروت ياپيله بيله جكنى خبر ويرمكله ، عسكر آره سنده باروت ياپمق بيلير آدم تحريسنه باشلانلدى . همان او كون بشنجى آغا بلوكنده بولنان يكيچريلردن (اوزون احمد) ميدانه چيقارق عجمى اوغلانى ايكن باروت دستكاهنده خدمت ايتديكى جهتله اوايشده ملكه سى اولديغنى وكبريت ايله كهرجله موجود اولنجه ، فنديق وياسكود آغاجندن كمور ياقيله رق ، آنكله باروت اعمال ايتمك قابل اوله جغنى خبر ويردى . قلعه نك اطرافى ايسه تماميله سكودلك ايدى . همان غازى مرحومك امرى اوزرينه اوزون احمد معيتنه لزومى قدر آدم تعيين اولندى . بونلر كوتوكدن هاوان پيدا ايتديلر ، كمور ياقديلر ، هركون قلعه يه لزومى اولان باروتى يتشديرمكه باشلاديلر .

فائضى ديركه :

« قنيژه محاصره سى صحيحاً مثلى كورلمامش برغريبهٔ روزكار ايدى . بز ،

بيرى كيدر ، برى كلير اولدى بلالرك !..

سرتنى آنده تماميله مشاهده ايلدك . باروت غائله سى هنوز برطرف اولمش ايدى كه پاشانك كيلارجيلك خدمتنده بولنان

گرمیٔ تام ایله دوکمکه باشلادیلر. حتّی کونده ایکی بیکدن
زیاده گولله آتارلرایدی. تعدّدضرباتلریله قلعه‌نڭ دیوارلری
علی‌العموم یرله برابر اوله‌رق شهرڭ اطرافنده طوپراق
ییغینلرندن بشقه استحکام دینلمکه صالح برشی قالمامش ایدی .
هله شهر ایچنده‌کی خانه‌لرڭ تمللرینه وارنجیه قدر کافّه‌سی
سوکلمش ایدی. غزات اسلام ینه ذرّه قدر فتور گتورمدیلر .
گوندوز آچیلان گدکاری گیجه‌لری سپد پارچه‌سی واثواب
یرتیغی ایله طولدیرمغه چالیشیرلر ایدی . دشمن بوحالی
حسّ ایده‌رك ، گیجه‌لری دخی آتشڭ آرقه‌سنی کسمامکه
باشلادی . ینه عساکر عثمانیه‌نڭ غیرتنه فتور گلمدی ؛
ینه هرکس گولله ، قورشون آراسندن سکه‌رك ، طوپراق
ییغینلرینی، ممکن اولدیغی قدر، رخنه‌دن بری طوتمغه ألدن
گلان اقدامی صرف ایدرلر، ایدی . خصمین آراسنده
بوکشاکش دوام ایتمکده ایکن قلعه‌نڭ باروتی توکنمك
درجه‌سنه گلمکله ، غازی حسن پاشا مرحومی نهایت
درجه‌ده تلاشه آلمش واوقدر مکانتیله برابر بوبابده‌راست
گلدکلری معتمدلرندن تدبیر استمکه باشلامش ایدی . قلعه
دزداری کیفیتی خبرآلنجه، مرحومڭ حضورینه گیده‌رك
جبخانه‌ده دشمن زماننده قالمه برخیلی کهرچله وکبریت

اولمسنه ذاهب اوله‌رق ، قیشین محاصره‌ده دوام ایتمگی وبو صورتله قنیژه‌نی آجلق سایه‌سنده استرداد ایلمگی قرارلشدیردیلر. حتی ایچلرندن بعض امرا ، قیش باصمه‌دن طوپلرك آلمانیا قلعه‌لرینه اعاده‌سنی تنسیب ایتمشلر ایکن ، مالطه حاکمی بولنان [دون ژوآن] بو رأیه معارضه ایله ،

— ذاتاً طوپلرمزله برابر ترك بزی آدم یرینه قومیور. اگر طوپلری گوندررایسه‌ك قلعه‌ده‌کی عسکر هر گون هجومه چیقه جغنده هیچ اشتباه اولمسون!.. ایش قاینجه طیاندقدن صکره نه‌قدر غلبه‌لك اولسه‌ق ینه عثمانلی عسکرینه مقاومت ایده‌میه جکمزی گچن‌کی هجومده پك آجی بر تجربه ایله برده‌ها آکلادق. هله سکتوارطرفنده بولنان سرداراردوسنك اوزرمزه گلمسکه نیتی یوقسه بیله ، طوپلری گوندردیگمزی ایشیتدکلری گبی محاربه‌یه جسارت ایده‌جکلری معلومدر. بز بر قلعه‌نك مستحفظلریله ، طوپلرمز موجوداولدیغی حالده ، اوغراشمغه مقتدر دگل ایکن ، قوجه بر اردویه طوپسز اوله‌رق نصل مقاومت ایده‌بیلیرز ؟.. بنم رأیمه قالیرایسه بالعکس ممکن اولدیغی قدر دها طوپ گتیرتملی ، محاصره‌یه اوصورتله وکمال شدتله دوام ایتملیدر .

دیمکله عمومك رأیی بونك اوزرینه قرار ایلدی . قلعه‌یی

اولدی. عاقبت یدی ساعت صکره قلعه نك هجوم ایله ضبطندن امیدی کسه رك، ایمپراطور وماتیوشك بولندقلری موقعدن ویریلان اشارت اوزرینه رجعت قهقریه ایله عودته باشلادیلر. مجاهدین اسلام، بوعودتی گورنجه، همان سپرلردن طشره اوغرایوب دشمنی متریسنه قدر تعقیب ایلدیلر. یالکز پاشا حضورینه گتیریلان کلّه لرك مقداری بیکدن زیاده ایدی. عدونك تلفاتی بوندن قیاس بیوریله بیلیر. »

بو مظفّریت جلیله عسکرك وجداننده بردرجه حسن تأثیر حاصل ایتمش ایدی که اوقدر جزئی بر فرقه، دشمنك یوز بیکلر جه اردوسنی هیچ حکمنده صایاراولدیلر. حتی کلّ یوم پاشای غازی یی هجومه رخصت طلبیله ازعاج ایدرلر ایدی. مرحوم ایسه وقت مرهونه انتظاراولنمسنی توصیه ایله برابر عسکره استمالتلر ویریر وموقعلرنده ثبات ایچون ترغیبات کافیه اجرا ایلر ایدی.

دشمن، اوغرادیغی انهزام شدید اوزرینه اقتضا ایدن تدابیری مشاوره ایچون ینه برمجلس عمومی عقد ایلدی. اثنای مذاکره ده قلعه دن کندیلرینی دفع ایدن سکز، طقوز بیك عسکر اسلامی وهمّاً سکسان، یوز بیك کشی یه ابلاغ ایلدیلر. اووهم اوزرینه قلعه ده اداره یه کافی ذخیره قالمامش

گرك ایمپراطورك وگرك ماتیوشك تشویقاتی ایله حریفلر، ینه غیرتی الدن براقمدیلر. وار قوتی بازویه ویره‌رك موجود اولان عسكرك كافه‌سیله قلعه‌یه برشدتلی هجوم دها گوستردیلر. عسكر اسلام دشمنك اویله امواج دریا صاییشنجه آلایلرله قلعه‌یه طوغری ییغلوب گلدیگنی گورنجه، بالطبع لرزه‌ناك اضطراب اولمغه باشلامشلر ایدی. هله همتلری واراولسون، بر طرفدن پاشای مجاهد و بر طرفدن قلعه‌ده بولنان یكیچریلرك ضابطی صفر آغا و بر طرفدن عمر آغا و بر طرفدن قلعه دزداری و بر طرفدن قره‌بچه، قلعه‌نك هجوم اوزرنده بولنان مواقعنی طولودیزگین طولاشه‌رق واندیشه و تردد حالنده بولنان افراد عساكره امر جهاده متعلق اولان فضائلی وشان شجاعت عثمانیه‌یی تكرار واخطار ایده‌رك هركسك ثبات وغیرتنی مع زیادة اعاده ایتدیلر.

فائضی دیركه:

« هجوم یدی ساعتدن زیاده امتداد ایتمشدی. ایچمزده غازی سلطان سلیمان مرحوم زمانندن قالمه بر طاقم اختیار (سردن گچدیلر) وارایدی كه هر بری یوزدن زیاده محاربه گوردكلری حالده بوشدتده بر ملحمهٔ كبرایه تصادف ایتمدكلرینی سویلرلرایدی. دشمن درت كره قلعه‌نك بارولرینه صاریلوب چیقدی. دزدنده‌ده بعنایة‌الله هزیمت فاحشه ایله بر شان

آق صقالنك اوزرینه اینجی دانه‌سی گبی یاشلر دوکه‌رك ، غزات موحدینك سلامته خیر دعالر ایلدی . هرکس آمین‌خوان اولدیلر . وبربرلرله وداعلاشه‌رق ، وجانلری تنده اولدقجه دشمندن یوز چویرمیه‌جکلرینه ویرلرندن آیرلمیه‌جقلرینه یمینلر ایده‌رك، متریسلرینه گیتدیلر .

وقتا که صباح ایرشدی ، دشمن آلایلری باشدن آیاغه تیموره مستغرق اولدقلری حالده صف صف هجومه باشلادیلر . معهود سردن گچدیلر کمینلرده[*] ایدی. اشارت هجوم اولنق اوزره الك اول، الك بیوك طوپلرینی آتشلدیلر. گولله‌سی قلعه‌دیوارندن آشه‌رق بریکیچری چورباجیسنك اوطه‌سنده قرار ایلدی . بونی متعاقب لشکرعدو ، درت طرفدن هجومی تشدید ایله گمیلری یوروتمکه باشلادیلر . گمیلر خندق جوارینه تقرب ایدنجه پاشای غازی امرایلدی، مقدما حاضرلنان بال‌یمز طوپلری آتشلدیلر . بعون الله تعالی بر ایکی کره آتش اولنور اولنماز گمیلرك جمله‌سی پاره پاره اولدی . ایچنده بولنان سردن گچدیلرك عمومی بردن صویه دوکیله‌رك آب وآتش آراسندن پك آزی جان قورتاره‌بیلدی .

بوحال دشمنجه بربیوك رخنهٔ ادبار اولدی ایسه‌ده

[*] یعنی پوصولرده .　　　س . ن

حال هرهانگیسی اولور ایسه اولسون ، بز بوراده سردار ایچون حرب ایتمیورز. الحمدلله مسلمانز. مقابلهمزه گلان دشمنله وظیفهٔ جهادی اجرا ایتمك ، اوزریمزه فرضدر. پادشاه قولی یز. ولی نعمتمز اولان خلیفهٔ اسلامك برقلعهسی دگل ، بر آوج طوپراغی ایچون جانمزی فدا ایدهرك ، یدیگمز أتمگی کندیمزه حلال ایتمك جملهمزه واجبدر. ملتمز سرحدك امنیتنی بزم همتمزدن بکلیور. ایکی قوم آراسنده آچیلان میدان مبارزهنك قرارینی بزم غیرتمز ویرهجك. اوچ آیدر آج قالدق ، یاصدق یرینه قلیجه یاصلاندق ، بوقدر اخوانمز گوزیمزك اوگنده شهید اولدی. ایچمزده یاره یمدك انسان قالمدی. گوللهلر ایچنده یوارلندق. بوقدر همتك ، بوقدر غیرتك نتیجهسنی بوگون گورهجکز. الحمدلله!.. جملهکز بیلیرسکز که دشمن قارشوسنده وفات ایدنلرمز شهید اولور ، صاغ قالانلرمز گرك دنیاده وگرك آخرتده نجات وسلامت بولور. بن آلمان دشمننك هجومنی بیلیرم. برکره یوزی دونرایسه مغلوب اولدیغی گوندر. یرلرگزده ثبات ایدك ، ایلك هجومدن ییلمایك!... آندن صکره بعون الله نصرت بزمدر.

بو مقدماتی متعاقب پاشای غازی أللرینی قالدیردی.

پاشامرحومی هرکیم اسیر ایده‌بیلیرسه یوز چفتلك تملیکنی وعد ایتدی .

قلعه‌نك اکثریری گولله ضربندن طوپراقله برابر اولمش ایدی . دشمن ایسه بر طرفدن قلعه قارشوسنه ، هربری قنیژه‌دن، بیوك، تمش قدرطابیه‌انشاایتدکدن بشقه، نهر اوزرینه دخی یکرمیدن‌زیاده کوپری قورمش ایدی . مقدّماترتیب ایتدیکی‌سفینه‌لری‌دخی‌اوگون نهره‌ایندیردی.

پاشای غازی‌دشمن اردوسنك حرکاتندن وسفینه‌لرك نهره نزولندن یورویش ترتیباتی مشاهده ایتمکله گمیلرك یناشه‌بیله‌جکی طرفلرده قلعه‌نك طولمبه‌لرینی کسدیردی . کسیلان یرلره پشرو ایله طولو بال‌یمز طوپلر قودیردی . وینه برعالی دیوان ترتیبیله عموم امرا ونفراتی حضورینه جلب‌ایدرك ـ فائضینك‌روایتنجه ـ شومقدّمات‌ایله تحریض مجاهدینه اقدام ایلدی :

ــ غازیلر ! دشمنك حرکاتندن هجوم امّاره‌لری گورنیور . ماتیوشك اردوسیله برابر بورایه گلیشنه باقیلورسه ، سردارمز یا آنلرك دیدیگی گی مغلوب اولمش ویاخود بنم ظنّم گی سفر موسمی گچدیگندن بوقلعه‌یی سزلك‌غیرتکزه‌امانت براقه‌رق مشتایه عودت‌ایلمش . حقیقت

ایلچی گوندرمکدن مرادی ایسه قلعه‌دن جوابه تصدّی اولندیغی صورتده عسکر اسلامك افکارینی ایشیدیله‌جك سوزلردن استدلال ایدی. قلعه‌دن یالکز قلیج گوستریلوب‌ده بشقه بر سر رشته ویرلمنجه، ماتیوش اظهار تهور ایدرك، ایرتسی گون هجوم ایله قلعه‌یی آلمغه وایچنده موجود اولان عساکری علی‌العموم قلیجدن گچرمکه بر بیوك مجلس مشورتده بیك درلو اصرارلرله قرار ویردیردی. بوقراراوزرینه قلعه‌دن آدم طوتمغه‌ینه پك زیاده اقدام ایتدیلر، ینه موفق اوله‌مدیلر. نهایت ماتیوش عسکرینك منتخبلرندن اوچ کشی تعیین ایتدی. بونلر قلعه قپوسنه گلدیلر، اظهار اسلام ایله کندیلرینی قلعه‌یه آلمق ایچون ادم ایستدیلر. کیفیّت حسن پاشا مرحومه خبر ویریلنجه، آدم طوتمغه گلدکلرینی ادراك ایله، اوزرلرینه طوپ آتلمسنی امر ایتمکله، برطوپده ایکیسی هلاك اولدی. وبری مجروحاً نجات بوله‌رق اردویه عودت ایلدی.

بو وقعه اوزرینه ماتیوش قلعه‌نك تسلمیندن واسیر آله‌بیلمك امیدندن بتون مأیوس اولمغله ایرتسی گون ایچون هجومی ترتیب ایله ایکی بیك سکز یوز سردن گچدی تحریر ایلدی. وبدنه چیقوب بایراق دیکنلره اون وحسن

— بز عاجز قالدق . بیورك، اداره‌یی سز یداقتدارکزه آلك . جمله‌مز امرکزه اطاعت ایدرز .

سوزیله کندینی الزام ایتدیلر. ماتیوش ایسه قنبره مجاهدلرینی سردار اردوسنده‌کی جلالی حشراتنه و تریاقی حسن پاشایی یمشجی حسن پاشایه قیاس ایلدیگندن قوماندانی مع الممنونیه قبول ایتدی . وحصاره قارشو ینه برایلچی گوندره‌رك ، «سردار سکتواره کتدی، یالکز بزه قارشو طوره‌مدی . سز بوجزؤیتکز ایله برابر ایکی اردویه نصل مقابله ایده‌بیلیرسکز؟.. ملوك نصارانك کافه‌سی بوراده موجوددر. سزه سلام ایدرلر . مرادکز پادشاهکزه خدمت ایسه بوقدر اولور. قیش گلدی ، سزه برطرفدن امداد احتمالی قالمدی . ایمپراطورك قلعه‌سنی تسلیم ایدیکز . صاغ سالم چیقار، گیدرسکز . برقیلکزه ضرر گلمز .» یوللو بعض تسویلات تبلیغ ایتدیردی ایسه‌ده قلعه‌دن ینه برمعتادقایج گوستردیلر. و ایلچی اسکی‌لقردیلرینی تکرار ه باشلاینجه حریفی سرحد غازیلری تفنکه طوتدیلر . اوده سوگه‌رك مقامنه عودت ایلدی . .

تاریخلرك روایتنه گوره ، ماتیوش ، حسن پاشانك اویله آیاق پاتردیسی ایله قلعه تسلیم ایتمیه‌جکنی بیلیردی .

چيقه گلهرك، آياغنك توزى ايله برعالى ديوان قورديردى . احـوال حربى مذاكره يه قيام ايلدى . هركسـدن اول كنديسى فتح كلام ايله عمومه خطاباً ،

— بنم عسكرم سزك نصفكز قدر يوق ايكن بر قوجه سردار اردوسنى بوزدم. استونى بلغراد [*] گبى تركك اك بيوك ، اك مهم قلعه‌لرندن برينى آلدم . سز بوقدر كثرت وشوكتله برابر شواوفاجق برپالانغه‌يى ضبط ايده‌مديكز . بو نه حالدر؟.. هيچ بوره گكزده مردلكدن اثر يوقميدر؟...

يوللو برطاقم تشنيعاته قالقشمقله ايمپراطور فرديناند ،

— بن بويله عسكر گورمدم. هرنه‌سويلرسه‌ك فارشودن قليچ گوسترلر . نه أولومدن قورقارلر ، نه اخافه‌دن متأثر اولورلر !...

ديه كمال حزن وغضبندن آغلامغه باشـلادى . ماتيوش ايمپراطورك بوتلاشنى ينه كنديسنك وعسكرينك رخاوتنه حمل ايله ،

— اوچ آى بوقدرجق برپالانغه‌ايله‌اوغراشيلرمى؟...

سوزينى برقاچ كره تكرارايدنجه، ايمپراطور معيتنده بولنان امرا ،

[*] تاريخلرمزده‌كى [استونى بلغراد] تعبيرى اسلاوجه [استارى] محرفى‌در. استارى ايسه‌قديم معناسنه‌در . ا . ت

تعهّد ایتمکله غازی طرفندن رخصت صادر اولدی. طوپجی یگیتی [بلبل طوپی] نامیله مشهور اولان طوپی نشان ایدرك برنجی آتشده باشلری صویه دوشوردی. فقیر ایسه پاشایه تقرّب ایله بو معامله‌سندن طولایی متعجّبانه یوزینه باقدم. مرحوم مرادمی برنظرده ادراك ایله قولاغمه طوغری یناشه‌رق، کیمسه‌نك ایشیده‌میه‌جگی صورتله،

— محمد پاشا مرحوم بر مجاهد ذات ایدی. قلعه‌یی تخلیص ایچون نم باشنه ایتدیکم سوء معامله‌یی عفو ایدر.

سوزیله سؤاله یر براقمدی. گلان ایلچیلر گوردکلری حالی اوزرینه سبّ وشتم ایدرك اردولرینه عودتله کیفیتی ایمپراطورلرینه بیان ایدنجه، ایمپراطور نهایت درجه‌ده غضبناك اوله‌رق، قلعه‌دن هرکیم برآدم طوته‌بیلیرسه اون پاره قریه تملیکنی وعد ایلدی. قوجه بر اردو بو وعد اوزرینه اللرندن گلان جدّ واقداءده قصور ایتمدیلر. فقط عنایت الهیه و پاشای غازینك حسن تدابیری سایه‌سنده انسان دگل، بر حیوان اخذینه بیله مقتدر اوله‌مدیلر.

وقعه‌نك ایرتسی گونی هرسك ماتیوشی [*] معیتنده بولنان یوز اللی بیك کشیلك بر اردو ایله قلعه جوارینه

[*] یعنی پرنس ماتیاش. ا. ت

سوزلرینی فال خیر اتخاذ ایتدیلر. بیاغی تبشیرات واقعه‌سی فعله چیقمش قدر ممنون و متسلی اولدیلر. پاشا بودیواندن صکره، بر دبدبهٔ قهرمانی ایله سوار اوله‌رق، قلعه سپرلرینه طوغری عزیمت ایلدی. فقیرده یاننده ایدم. باشلر متریسه پك قریب اولدیغندن، یارقدیمی اولان محمد پاشای شهیدك رأس مقطوعنی برنظرده بیله‌رك، گوزلری قان ایله، یاش ایله طولمغه باشلدی. فقط ینه درحال تجلدینی أله آلدی. گوزنده‌كی یاشی، قانی غائب ایدرك، عرفینك،

بحفظ گریه مشغولم اگر بینی درونم را،
زدل تا پردهٔ چشمم دوشاخ ارغوان بینی!..

خیالنه ماصدق اولدی. ودفعةً بر تدبیر اختراعیله،

— بو باشلرك آره‌سنده محمد پاشا یوق. قرق ییللق دوستمدر. نه‌قدر اوزاقدن گورسه‌م بیلیرم. اویالان اولنجه، محمد کتخدانك باشنه واردونك انهزامنه دائر اولان روایت دخی یالان اولمدیغی نه‌دن معلوم؟.. بونلر دشمن طرفندن بزی اغفال ایچون ایجاد اولنمش بر دسیسه‌در. باشلری گله ایله یرلرندن دوشرمك کیمك الندن گلیر؟. دینجه، بچویلی بهرام نامنده بر طوپچی بوامرك اجراسنی

دیگر بنده‌سی‌ دها اویله نیجه بر محمد پاشالر بولوب وزیر ایتدیرمکه مقتدردر. فقط بو قلعه ألدن گیدرایسه‌قرق محمد پاشانڭ قانی‌دوکلسه برده‌ا استرداد اولنه‌ماز. بونکله برابر قلعه‌نڭ دشمن ألنه دوشمیه‌جگنه ایکی دلیلم وار . بری شودرکه: دشمن محاصره‌یه ربیع‌الاوّلڭ اون ایکنجی، مولدنبی، کیجه‌سی باشلادی . سلطان انبیا عالمه رحمت گوندرلمشدر . مأمول ایدرم که جناب حق، علیه‌الصّلواة افندمزڭ لیلهٔ ولادتنه حرمةً بوقلعه‌یی شرّ اعدادن محافظه ایدر . ایکنجیسی شودرکه : هرکیجه آقشام اذانی قلعه برجلرنده (الله الله) دیه‌رڭ گلبانڭ چکلدکجه، دشمن سسکزی باصدیرمق ایچون موجود اولان طوپلرینی بردن آتشلیور، بو صورتله اسم اعظم الهی‌یی تحقیرایدییور. امید وارم‌که غیرة‌الله ظهور ایدر، دشمن قلعه‌یی آله‌مدقدن بشقه بتون بتون مضمحل اولور. انشاالله طوپلرینی‌ده گوتوره‌مز. سز گلان ایلچیلره هیچ برجواب ویرمیگز . همان قلیج گوستریگز!... بزه آنلرله آشنالق لازم دگل. همان آرامزی سیف آییرسون !...

پاشانڭ بوسوزده‌دخی کرامتی ظهورایدرڭ سویلدکلری عیناً فعله گلمشدر . عسکر ایسه سوابقنه نظراً غازی مرحوم حقنده فوق‌العاده برحسن ظنه ذاهب اولدقلرندن،

اهالی و عسکر بو خبرلرڭ استماعندن نهایت درجه‌لرده مکدر اوله‌رق، همان طوپدن پاشا غازی‌یه مراجعت ایتدیلر. ووقعه‌یی نقل ایله،

— تدبیر سنڭ، اراده یینه سنڭدر!..

دیدیلر.

قائضی دیرکه:

«مرحوم، یینه خمیرمایه‌سی اولان متانت فوق العاده جهتیله بو پاتردیدن دخی قطعیاً فتور گتورمدی. غازیلری اطرافنه جمع ایتدی، شو مقدماتی سرد ایلدی:

— معلوممکزدرکه دشمن بو سوزلری سزه آجیدیغندن سویلر. خصمڭ یایغاره‌سنه نه‌دن اعتماد ایده‌جکز؟... گلن باشلر گرچکدن محمد پاشا و محمد کتخدانڭ اولوب اولمدیغنی دها بیلمیورز. ایسترسه‌ڭ قره‌بچه‌یی گوندرر، تحقیق ایده بیلیرز. فقط فرض ایده‌لم که صحیح اولمش، بز بورایه محمد پاشا ویا محمد کتخدا ایچون قپانمدق. دینمزه، دولتمزه خدمت ایچون بو قدر محاصره مشقتلرینی چکدك. آنلر شهید اولدی ایسه الله دینمزه، دولتمزه زوال ویرمسون!... ایکی بنده‌سی گیتدی ایسه پادشاهمز صاغ اولسون!... محمد پاشایه بودین ایالتنی بن استحصال ایتمشدم. پادشاهمزڭ بر

آینك ایرتسی گونی قلعه پیشگاهنه مکالمه بایراغیله ایلچیلر گوندردی .

سفیرلر گلدیلر . سردارك مغلوبیتنی اخبار ایله پاشا وکتخدای شهیدك باشلرینی میدانه دیکدیلر . وعسکره خطاب ایدرك ،

— ایشته سردارکز بوزولدی . گلك ، ایمپراطورك قلعه‌سنی تسلیم ایدك ! صکره امان بوله‌مزسکز . حسن پاشا کیفنه تابع عنادجی برآدمدر . هپکزی قردیرمق ایستر . سزآگا اویمایکز ! جانکزك ، مالکزك محافظه‌سنه باقکز !.. ذاتاً اردومزك کثرتنی گورییورسکز . اوجانبده بولنان عسکرمزده بوطرفه کلیرسه بزه نصل مقاومت ایده بیلیرسکز ؟ . اگر ایناتمازسه‌کز محمد پاشا ایله محمد کتخدایی بیلنلردن بری چیقسون ، باشلری معاینه ایلسون !..

یوللو برطاقم ترّهات سویلدیلر .

کمال بك کبی خصلت تدقیقی حائز برذاتکده بوکبی الفاظ اجنبیه‌یی اولدیغی وجهله قبول وابقاایتمسی وایضاح واصلاحنه همت ایتامسی در .

بزه قالورسه بو هرسك ماتیوشی دکل ، (ارتس هرزوغ ماتیاش) درکه آلمانجه (ارتس هرزوغ) پرنس دیمکدر . بزم (هرسك) لفظی دخی (هرزوغ) محرفیدر . (ماتیاش) ایسه مجار پرنسلرندن ، ایکیسی ده بهادرلکله مشهور ، برر ذاتدر .

ابوالضیا توفیق

اعطا ایلدکلدن صکره ، گویا خفیاً ، بر قایقله اردولرینه ارسال ایلدی .

حریفلر او حال ایله موقعلرینه کیتدیلر . پاشانك لطائف‌الحیلندن حاصل ایتدکلری معلوماتی حقیقت حال اولمق اوزره ایمپراطوره بیان ایتدیلر . ایمپراطور ذاتاً قلعه‌نك استخلاصندن قطع امید ایتمش ایکن بو تفصیلات جدیده ایله بر قاتدها متألم اولمش و بیاغی محاصره‌دن ال چکمکه قرار ویرمش ایدی .

فقط او اثناده سردار یمشجی حسن پاشا استونی بلغراد قلعه‌سی آلتنده غایت فاحش بر صورتده بوزلمش و بودین والیسی محمد پاشا ایله مشاهیر امرادن کتخدا محمد آغا اوراده‌لق شهید اولمش اولملریله بو خبر انهزام مشارالیهمانك رأس مقطوعلریله برابر هرسك ماتیوشی [*] طرفندن وارد اولدیغندن ، بر تجربهٔ اخیره دها اجرا ایتمك نیتیله معهود شهر-

[*] هرسك ماتیوشی تعبیری مثلا (هرسك برندی) کبی بر معنی افهام ایدییور . حال بوکه وقتیله بزده یازی یازانلر ایشیتدکلری اجنبی بر کلمه‌نك اصلنی تحقیق ایتمکه غالبا لزوم کورمدکلرندندرکه بر صورتله قولاقلرینه واصل اولان اجنبی اسملرینك اولا طرز تلفظنی تبدیل وثانیاً معناسنی تغییر ایتدکلرندن اسکی کتابلرمزده کوریلان اسملرك اکثری بیاغی معما حکمنی آلیور . اصل غریبی

وبش يوز قدر مجار اسيرلرينك بولندقلرى محلدن گچيردى.
و كنديلرينه ،

— ايشته بونلر مجاردر. نوبتله ايچلرندن هر گيجه بيك قدر فدائى قلعه نك امدادينه گليرلر. مجارلره امنيت ايتميگز. بنده سزدنم . كوچك ايكن اسير اولمشدم . واقعا شمدى پاشـا يانندە معتبرلردنم . حكممده بيك قدر آدم وار . بوقدرده دولت وثروته نائل اولدم . بونلرى فدا ايدوب قارشويه گچه‌مم .فقط ملتمى، وطنمى هيـچ بر وقت اونوتمدم. نه وقت قلعه آلنور ايسه، بنده ايمپراطورك بر قولى اولورم. فقط قلعه نك آلنمسى گوجدر. ايچگزده سزك غالب اولديغگزى استمز آدملر وار . قلعه نك ايسه ذخيره وباروتى بر ييللقدن ومحافظلرى اوتوز بيكدن زياده‌در. مگر بورادە قالوب بوز اوزرنده قيشلايه‌رق ، وايچگزده‌كى دشمنلرى تپه‌ليه‌رك ، برايش گوره‌بيله‌سگز . پاشامز شمدى سزك اعدامگزى امر ايتمشيدى . بن مانع اولدم . آلديغم امرى اجرا ايتمك بر درلو غيرتمه ألويرمدى . ايشـته سزى آزاد ايدييورم . گورديگگزى سويليگز . بنم خيرخواهلغمى ضابطلريگزه بيلديريگز .

يوللو بر چوق شيلر سويلەدكدن وألارينه براز بياض أتمك

— نه‌دندرکه شمدی یه قدر طوتدیغمز اسیرلر ایچنده مجار وخروات طائفه‌سندن کیمسه‌یی گوره‌میورم؟.. بوقسه اردوگزده آنلردن عسکر یوقمیدر؟...

یوللو برسؤال ایراد ایتمکله، اسیرلر،

— ایچمزده مجار وخروات وارایسه‌ده، ترکله‌متّفق اولدقلرندن احترازاولندیغیچون، آنلری قلعه جوارینه اوغراتمازلر.

جوابنی ویردیلر. پاشـای مدبّر، ینـه گویا کتم مرام مسلکنی اختیارایله‌اسیرلره خطاباً، مجاروخروات عسکرینك مقدارینی استفسار ایتمکله، اسیرلر،

— خرواتدن بشقه یالکز اوتوز بیك مجار واردر. خروات ایسه مجاردن کثرتلیدر.

دیدیلر.

بوسؤال وجوابدن صکره اسیرلری قره‌عمر آغایه تسلیم متعاقب ایده‌رك اعدام اولنملرینه أیله اشارت ایلدی. فقط بوتنبیهی قره‌عمر آغایی تنهاجه حضورینه جلب ایله، برمدت نزدنده آلیقومشدی.

عمر آغا حضورندن چیقنجه، اسیرلری وقلعه‌دزدارینی یاننه آله‌رق ابتدا بونلری قلعه‌ده‌اولان یوزاللی قدرخروات

حصـول مقصددن مأیوس اولمغه باشلادیلر . وفقط ینه اقدامدن گیروطورمق ناموسلرینه طوقندیغندن ، برتدبیره دهاسلوك ایتدیلر . اوده شوکه : قلعه جوارنده بولنان نهرلرك اوزرنده چام آغاجندن گمیلر ترتیبیله اوزرلرینه میشـه‌دن و میشه‌نك اوزرینه ــ تفنك وخمباره کارایتاملك ایچون ــ گوندن قاپلامه‌لر اوردیلر ، هر برینه‌ده یوز نفر عسکر ادخال ایلدیلر . سفینه ترتیباتی ختام بولدیغی گیجه اردولرنده بر بیوك شنلك اجرا ایتمشلر ایدی . بری طرفدن ایسه پاشا مرحوم گمیلرك ترتیباتنی وشنلگك اصلنی اوگرنمك مراقنه‌دوشه‌رك ، قلعه آلتنه منتخبی اولان غازیلردن برپوصو ترتیب ایله ایکی اسیر أله کچیردی . بونلردن برینی حضورینه جلب ایله شنلکك سببنی استفسار ایلدی . (گمیلرك صورت ترتیبنی ایسه‌اسیرلر طوتله‌دن اوّل جاسوسلر معرفتیله خبر آلمشدی .) استنطاق ایتدیگی اسیر اجرا اولنان شهر آیین دشمنك استونی بلغراد قلعه‌سنه استیلا ایتمسندن نشئت ایلدیگنی خبر ویردی . دیگری ده آیریجه استنطاق اولننجه ، اولکنك قولنی تصدیق ایلدی .

پاشا مرحوم استدیگی معلوماتی استحصالدن صکره تصوّر ایتدیگی تدبیری اجرا ایچون اسیرلرك ایکیسنی بردن حضورینه جلب ایله ،

— هپمزك جانمز، باشمز بو يوله فدادر .

ديديلر . گلبانك چكلدی ، دعا اولندی ، هر كس قلعه‌ده مأمور اولديغی طرفه خلوص نيّت وكمال غيرتله عزيمت ايلدی.»

عسكر اسلام بو حاللرله اشتغال ايده‌طورسون ؛ بری طرفدن دشمن مقدّما ياپديغی كوپرينك احراقندن فوق الغايه متأثر اوله‌رق ، ثبات مصرّانه‌سنی اعلاناً آندن دها منتظم بر كوپری انشا ايتديرمشيدی. فقط آنی‌ده پاشای مجاهدك تدابير خارق العاده‌سندن قورتاره‌مدی .

مشار اليه كوپرينك دوبه‌لری ختام بولديغی گيجه شجاعت ومهارتنه اعتماد ايتديگی مجاهدلرك اڭ گزيده‌لرندن برقاچنی تعيين ايلدی. گيتديلر، هرنه ياپديلر ايسه ياپديلر، كوپری‌يه چنگال ايلشديرديلر ، ايكی اوجنی چكديلر ، قلعه‌يه ربط ايتديلر .

كوپری اوزرنده بولنان عسكر بو حالی حس ايدنجه كنديلرينی صويه آتوب غرق اولمقدن بشقه سيف عثمانيدن نجاته برطريق بوله‌مديلر.

دشمن اردوسی ايسه، قلعه‌نك بويله انساندن ظهورينه اينانميه‌جق درجه‌ده مهارت وغيرتله مدافعه اولنديغنی وكندولرينك هردرلو تدبيرلری نتيجه‌سز قالديغنی گورنجه،

آق صقاللك اوزرينه اينجى دانه‌سى گبى ياشلر دوكه‌رك ، غزات موحدينك سلامته خير دعالر ايلدى . هركس آمين‌خوان اولديلر . وبربرلرله وداعلاشه‌رق ، وجانلرى تنده اولدقجه دشمندن يوز چويرميه‌جكلرينه ويرلرندن آيرلميه‌جقلرينه يمينلر ايده‌رك ، متريسلرينه گيتديلر .

وقتا كه صباح ايرشدى ، دشمن آلايلرى باشدن آياغه تيموره مستغرق اولدقلرى حالده صف صف هجومه باشلاديلر . معهود سردن گچديلر كمينلرده [*] ايدى . اشارت هجوم اولنلق اوزره الك اول ، الك بيوك طوپلرينى آتشلديلر . گولله‌سى قلعه‌ديوارندن آشه‌رق بريكيچرى چورباجيسنك اوطه‌سنده قرار ايلدى . بونى متعاقب لشكرعدو ، درت طرفدن هجومى تشديد ايله گميلرى يوروتمكه باشلاديلر . گميلر خندق جوارينه تقرب ايدنجه پاشاى غازى امر ايلدى ، مقدما حاضرلنان بال‌يمز طوپلرى آتشلديلر . بعون الله تعالى بر ايكى كرّه آتش اولنور اولنماز گميلرك جمله‌سى پاره پاره اولدى . ايچنده بولنان سردن گچديلرك عمومى بردن صويه دوكيله‌رك آب و آتش آراسندن يك آزى جان قورتاره‌بيلدى .

بو حال دشمنجه بربيوك رخنهٔ ادبار اولدى ايسه‌ده

[*] يعنى پوصولرده . س . ن

حال هرهانگیسی اولور ایسه اولسون ، بز بوراده سردار ایچون حرب ایتمیورز. الحمدلله مسلمانز . مقابله‌مزه گلان دشمنله وظیفهٔ جهادی اجرا ایتمك ، اوزریمزه فرضدر . پادشاه قولی یز. ولی نعمتمز اولان خلیفهٔ اسلامك بر قلعه‌سی دگل ، بر آوج طوپراغی ایچون جانمزی فدا ایده‌رك ، یدیگمز أتمگی کندیمزه حلال ایتمك جمله‌مزه واجبدر. ملّتمز سرحدّك امنیتنی بزم همّتمزدن بکلیور. ایکی قوم آراسنده آچیلان میدان مبارزه‌نك قرارینی بزم غیرتمز ویره‌جك. اوچ آیدر آچ قالدق ، یاصدق یرینه قلیجه یاصلاندق ، بوقدر اخوانمز گوزیمزك اوگنده شهید اولدی. ایچمزده یاره یمدك انسان قالمدی . گولله‌لرایچنده یوارلندق . بوقدر همّتك ، بوقدر غیرتك نتیجه‌سنی بوگون گوره‌جکنز. الحمدلله!... جمله‌کز بیلیرسکز که دشمن قارشوسنده وفات ایدنلرمز شهیداولور، صاغ قالانلرمز گرك دنیاده و گرك آخرتده نجات وسلامت بولور . بن آلمان دشمننك هجومنی بیلیرم . بر کرّه یوزی دونر ایسه مغلوب اولدیغی گوندر. یرلرکزده ثبات ایدك ، ایلك هجومدن ییلمایك !... آندن صکره بعون الله نصرت بزمدر .

بو مقدماتی متعاقب پاشای غازی آلاری قالدیردی .

پاشام رحومی هر کیم اسیر ایده بیلیرسه یوز چفتلك تملیکنی وعد ایتدی .

قلعه‌نك اکثریری گولله ضربندن طوپراقله برابر اولمش ایدی . دشمن ایسه بر طرفدن قلعه قارشوسنه ، هر بری قنیژه‌دن ، بیوك ، یتمش قدر طابیه انشا ایتدکدن بشقه ، نهر اوزرینه دخی یکرمیدن زیاده کوپری قورمش ایدی . مقدّماً ترتیب ایتدیکی سفینه‌لری دخی اوگون نهره ایندیردی .

پاشای غازی دشمن اردوسنك حرکاتندن وسفینه‌لرك نهره نزولندن یورویش ترتیباتی مشاهده ایتمکله گمیلرك یناشه بیله‌جکی طرفلرده قلعه‌نك طولمبه‌لرینی کسدیردی . کسیلان یرلره پشرو ایله طولو بالیمز طوپلر قودیردی . وینه بر عالی دیوان ترتیبیله عموم امرا ونفراتی حضورینه جلب ایدرك ـ فائضینك روایتنجه ـ شو مقدّمات ایله تحریض مجاهدینه اقدام ایلدی :

ــ غازیلر ! دشمنك حرکاتندن هجوم امّاره‌لری گورنیور . ماتیوشك اردوسیله برابر بورایه گلیشنه باقیلورسه ، سردارمز یا آنلرك دیدیگی گی مغلوب اولمش ویاخود بنم ظنّم گی سفر موسمی گچدیگندن بوقلعه‌یی سزك غیرتگزه امانت براقه‌رق مشتایه عودت ایلمش . حقیقت

ایلچی گوندرمکدن مرادی ایسه قلعه‌دن جوابه تصدّی اولندیغی صورتده عسکر اسلامك افکارینی ایشیدیله‌جك سوزلردن استدلال ایدی. قلعه‌دن یالکز قلیج گوستریلوب ده بشقه برسر رشته ویرلمنجه، ماتیوش اظهار تهور ایدرك، ایرتسی گون هجوم ایله قلعه‌یی آلمغه وایچنده موجود اولان عساکری علی العموم قلیجدن گچرمکه بربیوك مجلس مشورتده بیك درلو اصرارلرله قرار ویردیردی. بوقرار اوزرینه قلعه‌دن آدم طوتمغه‌ینه پك زیاده اقدام ایتدیلر، ینه موفق اوله‌مدیلر. نهایت ماتیوش عسکرینك منتخبلرندن اوچ کشی تعیین ایتدی. بونلر قلعه قپوسنه گلدیلر، اظهار اسلام ایله کندیلرینی قلعه‌یه آلمق ایچون ادم ایستدیلر. کیفیّت حسن پاشا مرحومه خبرویرلنجه، آدم طوتمغه گلدکلرینی ادراك ایله، اوزولرینه طوپ آتلمسنی امر ایتمکله، برطوپده ایکیسی هلاك اولدی. وبری مجروحاً نجات بوله‌رق اردویه عودت ایلدی.

بو وقعه اوزرینه ماتیوش قلعه‌نك تسلمیندن واسیر آله‌بیلمك امیدندن بتون مأیوس اولمغله ایرتسی گون ایچون هجومنی ترتیب ایله ایکی بیك سکزیوز سردن گچدی تحریر ایلدی. وبدنه چیقوب یاراق دیکنلره اون وحسن

— بز عاجز قالدق . بیورك، اداره‌یی سز یداقتدار کزه آلك . جمله‌مز امر کزه اطاعت ایدرز .

سوزیله کندینی الزام ایتدیلر. ماتیوش ایسه قیرۀ مجاهدلرینی سردار اردوسنده‌کی جلالی حشراتنه و تریاقی حسن پاشایی یمشجی حسن پاشایه قیاس ایلدیگندن قوماندانی مع الممنونیه قبول ایتدی . وحصاره قارشو ینه بر ایلچی گوندره‌رك، «سردار سکتواره کتدی، یالکز بزه قارشو طوره‌مدی . سز بوجزؤیتکز ایله برابر ایکی اردویه نصل مقابله ایده‌بیلیرسکز؟.. ملوك نصارانك کافه‌سی بوراده موجوددر . سزه سلام ایدرلر . مرادکز پادشاهکزه خدمت ایسه بو قدر اولور. قیش گلدی ، سزه بر طرفدن امداد احتمالی قالمدی . ایمپراطورك قلعه‌سنی تسلیم ایدیکز . صاغ سالم چیقار، گیدرسکز. بر قیلکزه ضرر گلمز .» یوللو بعض تسویلات تبلیغ ایتدیردی ایسه‌ده قلعه‌دن ینه بر معتاد قاپیج گوستردیلر. و ایلچی اسکی لقردیلرینی تکرار ه باشلانجه حریفی سرحد غازیلری تفنکه طوتدیلر . اوده سوگه‌رك مقامنه عودت ایلدی . .

تاریخلرك روایتنه گوره ، ماتیوش ، حسن پاشانك اویله آیاق پاتردیسی ایله قلعه تسلیم ایتمیه‌جکنی بیلیردی .

چیقه گلەرك، آیاغنك توزی ایله برعالی دیوان قوردیردی . احـوال حربی مذاکره یه قیام ایلدی . هرکسـدن اول کندیسی فتح کلام ایله عمومه خطاباً ،

— بنم عسکرم سزك نصفکز قدر یوق ایکن برقوجه سردار اردوسنی بوزدم. استونی بلغراد [*] گبی ترکك اك بیوك ، اك مهم قلعه‌لرندن برینی آلدم . سز بوقدر کثرت وشوکتله برابر شواوفاجق برپالانغه‌یی ضبط ایده‌مدیکز . بونه حالدر؟.. هیچ یوره‌گکزده مردلکدن اثر یوقمیدر؟...

یوللو برطاقم تشنیعاته قالقشمقله ایمپراطور فردیناند ،

— بن بویله عسکر گورمدم. هرنه سویلرسه‌ك فارشودن قلیج گوسترولر . نه اولومدن قورقارلر ، نه اخافه‌دن متأثر اولورلر !...

دیه کمال حزن وغضبندن آغلامغه باشـلادی . ماتیوش ایمپراطورك بوتلاشنی ینه کندینك وعسکرینك رخاوتنه حمل ایله ،

— اوچ آی بوقدرجق برپالانغه ایله اوغراشیلرمی؟...

سوزینی برقاچ کرّه تکرار ایدنجه، ایمپراطور معیتنده بولنان امرا ،

---

[*] تاریخلرمزده کی [استونی بلغراد] تعبیری اسلاوجه [استاری] محرفیدر. استاری ایسه قدیم معناسنه‌در . ا . ت

تعهّد ایتمکله غازی طرفندن رخصت صادر اولدی. طوپجی یگیتی [بلبل طوپی] نامیله مشهور اولان طوپی نشان ایدرك برنجی آتشده باشلری صویه دوشوردی. فقیر ایسه پاشایه تقرّب ایله بو معامله‌سندن طولایی متعجبانه یوزینه باقدم. مرحوم مرادمی برنظرده ادراك ایله قولاغمه طوغری یناشه‌رق، کیمسه‌نك ایشیده‌میه‌جگی صورتله،

— محمد پاشا مرحوم بر مجاهد ذات ایدی. قلعه‌یی تخلیص ایچون بنم باشنه ایتدیگم سوء معامله‌یی عفو ایدر.

سوزیله سؤاله بر براقدی. گلان ایلچیلر گوردکلری حالی اوزرینه سبّ وشتم ایدرك اردولرینه عودتله کیفیتی ایمپراطورلرینه بیان ایدنجه، ایمپراطور نهایت درجه‌ده غضبناك اوله‌رق، قلعه‌دن هرکیم بر آدم طوته‌بیلیرسه اون پاره قریه تملیکنی وعد ایلدی. قوجه بر اردو بو وعد اوزرینه أللرندن گلان جدّ واقداءده قصور ایتمدیلر. فقط عنایت الهیه و پاشای غازینك حسن تدابیری سایه‌سنده انسان دگل، بر حیوان اخذینه بیله مقتدر اوله‌مدیلر.

وقعه‌نك ایرتسی گونی هرسك ماتیوشی [*] معیتنده بولنان یوز اللی بیك کشیلك بر اردو ایله قلعه جوارینه

[*] یعنی پرنس ماتیاش. ا. ت

سوزلرینی فال خیر اتخاذ ایتدیلر. بیاغی تبشیرات **واقعه**سی فعله چیقمش قدر ممنون **و**متسلّی اولدیلر. پاشا بودیواندن صکره، بر دبدبهٔ قهرمانی ایله سوار اوله‌رق، قلعه سپرلرینه طوغری عزیمت ایلدی. فقیرده یاننده ایدم. باشلر متریسه‌یه پك قریب اولدیغندن، یارقدیمی اولان محمد پاشای شهیدڭ رأس مقطوعنی برنظرده بیله‌رك، گوزلری قان ایله، یاش ایله طولمغه باشلدی. فقط ینه درحال تجلّدینی أله آلدی. گوزنده‌کی یاشی، قانی غائب ایدرك، عرفینك،

بحفظ گریه مشغولم اگر بینی درونم را،
زدل تا پردهٔ چشمم دو شاخ ارغوان بینی!..

خیالنه ماصدق اولدی. ودفعةً بر تدبیر اختراعیله،

— بو باشلرڭ آره‌سنده محمد پاشا یوق. قرق ییللق دوستمدر. نه‌قدر اوزاقدن گورسه‌م بیلیرم. اویالان اولنجه، محمد کتخدانڭ باشنه واردونڭ انهزامنه دائر اولان روایت دخی یالان اولمدیغی نه‌دن معلوم؟.. بونلر دشمن طرفندن بزی اغفال ایچون ایجاد اولنمش بر دسیسه‌در. باشلری گلّه ایله یرلرندن دوشرمك کیمسك الندن گلیر؟. دیمجه، بچویلی بهرام نامنده بر طوپجی بو امرڭ اجراسنی

دیگر بنده‌سی دها اویله نیجه بر محمد پاشالر بولوب وزیر ایتدیرمکه مقتدردر. فقط بو قلعه ألدن گیدر ایسه قرق محمد پاشانك قانی دوكلسه بردها استرداد اولنه‌ماز. بونکله برابر قلعه‌نك دشمن ألنه دوشمیه‌جگنه ایکی دلیلم وار. بری شودرکه: دشمن محاصره‌یه ربیع الاوّلك اون ایکنجی، مولد نبی کیجه‌سی باشلادی. سلطان انبیا عالمه رحمت گوندرلمشدر. مأمول ایدرم که جناب حق، علیه الصّلواة افندمزك لیلهٔ ولادتنه حرمةً بو قلعه‌یی شرّ اعدادن محافظه ایدر. ایکنجیسی شودرکه: هر کیجه آقشام اذانی قلعه برجلرنده (الله الله) دیه‌رك گلبانك چکلدکجه، دشمن سسکزی باصدیرمق ایچون موجود اولان طوپلرینی بردن آتشلیور، بو صورتله اسم اعظم الهی‌یی تحقیر ایدییور. امید وارم که غیرة الله ظهور ایدر، دشمن قلعه‌یی آله‌مدقدن بشقه بتون بتون مضمحل اولور. انشاالله طوپلرینی ده گوتوره‌مز. سز گلان ایلچیلره هیچ بر جواب ویرمیکز. همان قلیچ گوستریکز!... بزه آنلرله آشنالق لازم دگل. همان آرامزی سیف آییرسون!...

پاشانك بو سوزده‌ده‌خی کرامتی ظهور ایدرك سویلدکلری عیناً فعله گلمشدر. عسکر ایسه سوابقنه نظراً غازی مرحوم حقنده فوق العاده بر حسن ظنه ذاهب اولدقلرندن،

اهالی وعسکر بو خبرلرك استماعندن نهایت درجه‌لرده مکدر اوله‌رق ، همان طوپدن پاشا غازی‌یه مراجعت ایتدیلر . ووقعه‌یی نقل ایله ،

— تدبیر سنك ، اراده ینه سنکدر !..

دیدیلر .

فائضی دیرکه :

«مرحوم ، ینه خمیرمایه‌سی اولان متانت فوق العاده جهتیله بو پاتردیدن دخی قطعیاً فتور گتورمدی . غازیلری اطرافنه جمع ایتدی ، شو مقدماتی سرد ایلدی :

— معلومکزدرکه دشمن بو سوزلری سزه آجیدیغندن سویلمز . خصمك یایغاره‌سنه نه‌دن اعتماد ایده‌جکز ؟... گلن باشلر گرچکدن محمد پاشا و محمد کتخدانك اولوب اولمدیغنی دها بیلمیورز . ایسترسه‌ك قره‌بچه‌یی گوندرر ، تحقیق ایده‌بیلیرز . فقط فرض ایده‌لم که صحیح اولمش ، بزبورایه محمد پاشا ویا محمد کتخدا ایچون قپانمدق . دینمزه ، دولتمزه خدمت ایچون بو قدر محاصره مشقتلرینی چکدك . آنلر شهید اولدی ایسه الله دینمزه ، دولتمزه زوال ویرمسون !... ایکی بنده‌سی گیتدی ایسه پادشاهمز صاغ اولسون !... محمد پاشایه بودین ایالتنی بن استحصال ایتمشدم . پادشاهمزك بر

آیینك ایرتسی کونی قلعه پیشگاهنه مکالمه بایراغیله ایلچیلر گوندردی .

سفیرلر گلدیلر . سردارك مغلوبیتنی اخبار ایله پاشا وکتخدای شهیدك باشلرینی میدانه دیکدیلر . وعسکره خطاب ایدرك ،

— ایشته سردارکز بوزولدی . گلك ، ایمپراطورك قلعه‌سنی تسلیم ایدك ! صکره امان بوله‌مزسکز . حسن پاشا کیفنه تابع عنادجی برآدمدر . هپکزی قردیرمق ایستر . سزآکا اویمایکز ! جانکزك ، مالکزك محافظه‌سنه باقکز !.. ذاتاً اردومزك کثرتنی گوریورسکز . اوجانبده بولنان عسکرمزده بوطرفه کلیرسه بزه نصل مقاومت ایده بیلیرسکز ؟ . اگر اینانمازسه‌کز محمد پاشا ایله محمد کتخدایی بیلنلردن بری چیقسون ، باشلری معاینه ایلسون !..

یوللو برطاقم ترّهات سویلدیلر .

کمال بك کبی خصلت تدقیقی حائز برذاتك‌ده بوکبی الفاظ اجنبیه‌یی اولدیغی وجهله قبول وابقاایتمسی وایضاح واصلاحنه همت ایتامسی‌در .

بزه قالورسه بو هرسك ماتیوشی دکل ، (ارتس هرزوغ ماتیاش) درکه آلمانجه (ارتس هرزوغ) پرنس دیمکدر . بزم (هرسك) لفظی‌دخی (هرزوغ) محرفیدر . (ماتیاش) ایسه مجار پرنسلرندن ، ایکیسی‌ده بهادرلکله مشهور ، برذاتدر .

ابوالضیا توفیق

اعطا ایلدکدن صکره ، گویا خفیاً ، بر قایقله اردولرینه ارسال ایلدی .

حریفلر او حال ایله موقعلرینه کیتدیلر . پاشانك لطائف‌الحیلندن حاصل ایتدکلری معلوماتی حقیقت حال اولمق اوزره ایمپراطوره بیان ایتدیلر . ایمپراطور ذاتاً قلعه‌نك استخلاصندن قطع امید ایتمش ایکن بو تفصیلات جدیده ایله بر قاتدها متألم اولمش و بیانی محاصره‌دن أل چکمکه قرار ویرمش ایدی .

فقط او اثناده سردار یمشجی حسن پاشا استونی بلغراد قلعه‌سی آلتنده غایت فاحش بر صورتده بوزلمش و بودین والیسی محمد پاشا ایله مشاهیر امرادن کتخدا محمد آغا اوآره‌لق شهید اولمش اولملریله بو خبر انهزام مشارالیهمانك رأس مقطوعلریله برابر هرسك ماتیوشی [*] طرفندن وارد اولدیغندن ، بر تجربهٔ اخیره دها اجرا ایتمك نیتیله معهود شهر-

[*] هرسك ماتیوشی تعبیری مثلا (هرسك پرنسی) کبی بر معنی افهام ایدییور . حال بوکه وقتیله بزده یازی یازانلر ایشیتدکلری اجنبی بر کلمه‌نك اصلنی تحقیق ایتمکه غالبا لزوم کورمدکلرندندرکه بر صورتله قولاقلرینه واصل اولان اجنبی اسملرینك اولا طرز تلفظنی تبدیل وثانیاً معناسنی تغییر ایتدکلرندن اسکی کتابلرمزده کوریلان اسملرك اکثری بیانی معما حکمنی آلیور . اصل غریبی

وبش یوز قدر مجار اسیرلرینك بولندقلری محلدن گچیردی. وکندیلرینه ،

— ایشته بونلر مجاردر. نوبتلهایچلرندن هر گیجه بیك قدر فدائی قلعه‌نك امدادینه گلیرلر. مجارلره امنیت ایتمیکز. بنده سزدنم. کوچك ایکن اسیر اولمشدم. واقعا شمدی پاشـا یاننده معتبرلردنم. حکممده بیك قدر آدم وار. بوقدرده دولت وثروته نائل اولدم. بونلری فدا ایدوب قارشویه گچه‌مم. فقط ملتمی، وطنمی هیچ برووقت اونوتمدم. نه‌وقت قلعه آلنور ایسه، بنده ایمپراطورك برقولی اولورم. فقط قلعه‌نك آلنمسی گوجدر. ایچکزده سزك غالب اولدیغکزی استمز آدملر وار. قلعه‌نك ایسه ذخیره وباروتی برییللقدن ومحافظلری اوتوز بیکدن زیاده‌در. مگر بوراده قالوب بوز اوزرنده قیشلایه‌رق، وایچکزده‌کی دشمنلری تپه‌لیه‌رك، برایش گوره‌بیله‌سکز. پاشامز شمدی سزك اعدامکزی امرایتمشیدی. بن مانع اولدم. آلدیغم امری اجرا ایتمك بردرلو غیرتمه ألویرمدی. ایشـته سزی آزاد ایدییورم. گوردیگکزی سویلیکز. بنم خیرخواهلغمی ضابطلریکزه بیلدیریکز.

یوللو بر چوق شیلر سویلدکدن وألارینه براز بیاض أتمك

— نه دندر که شمدی یه قدر طوتدیغمز اسیرلر ایچنده مجار وخروات طائفه سندن کیمسه یی گوره میورم؟.. یوقسه اردوگزده آنلردن عسکر یوقمیدر؟ ...

یوللو برسؤال ایراد ایتمکله ، اسیرلر،

— ایچمزده مجار وخروات وارایسه ده، ترکله متفق اولدقلرندن احترازاولندیغیچون، آنلری قلعه جوارینه اوغراتمازلر .

جوابنی ویردیلر . پاشای مدبّر، ینه گویا کتم مرام مسلکنی اختیارایله اسیرلره خطاباً، مجاروخروات عسکرینك مقدارینی استفسار ایتمکله، اسیرلر،

— خرواتدن بشقه یالکز اوتوز بیك مجار واردر . خروات ایسه مجاردن کثرتلیدر.

دیدیلر .

بوسؤال وجوابدن صکره اسیرلری قره عمر آغایه تسلیم متعاقب ایده رك اعدام اولنملرینه ألیله اشارت ایلدی. فقط بوتنبیهی قره عمر آغانی تنهاجه حضورینه جلب ایله، برمدت نزدنده آلیقومشدی .

عمر آغا حضورندن چیقنجه، اسیرلری وقلعه دزدارینی یاننه آله رق ابتدا بونلری قلعه ده اولان یوزاللی قدرخروات

حصـول مقصددن مأیوس اولمغه باشلادیلر . وفقط ینه اقدامدن گیروطورمق ناموسلرینه طوقندیغندن ، بر تدبیره دهاسلوك ایتدیلر . او ده شو که : قلعه جوارنده بولنان نهرلرك اوزرنده چام آغاجندن گمیلر ترتیبیله اوزرلرینه میشـه‌دن و میشه‌نك اوزرینه ـ تفنك وخمباره کارا یتمامك ایچون ـ گوندن قاپلامه‌لر اوردیلر ، هر برینه‌ده یوز نفر عسکر ادخال ایلدیلر . سفینه ترتیباتی ختام بولدیغی گیجه اردولرنده بر بیوك شنلك اجرا ایتمشلر ایدی . بری طرفدن ایسه پاشا مرحوم گمیلرك ترتیباتنی وشنلگك اصلنی اوگرنمك مراقنه‌دوشه‌رك ، قلعه آلتنه منتخبی اولان غازیلردن بر پوصو ترتیب ایله ایکی اسیر أله‌گچیردی . بونلردن برینی حضورینه جلب ایله شنلگك سببنی استفسار ایلدی . (گمیلرك صورت ترتیبنی ایسه اسیرلر طوتلمه‌دن اوّل جاسوسلر معرفتیله خبر آلمشدی .) استنطاق ایتدیگی اسیر اجرا اولنان شهرآیین دشمنك استونی بلغراد قلعه‌سنه استیلا ایتمسندن نشئت ایلدیگنی خبر ویردی . دیگری ده آیریجه استنطاق اولننجه ، اولکـنك قولنی تصدیق ایلدی .

پاشا مرحوم استدیگی معلوماتی استحصالدن صکره تصوّر ایتدیگی تدبیری اجرا ایچون اسیرلرك ایکیسنی بردن حضورینه جلب ایله ،

— هپمزك جانمز، باشمز بو یوله فدادر .

دیدیلر . گللبانك چكلدی ، دعا اولندی ، هر كس قلعه‌ده مأمور اولدیغی طرفه خلوص نیّت و كمال غیرتله عزیمت ایلدی .»

عسكر اسلام بو حاللرله اشتغال ایده طورسون ؛ بری طرفدن دشمن مقدّما یاپدیغی كوپرینك احراقندن فوق‌الغایه متأثر اوله‌رق ، ثبات مصرّانه‌سنی اعلاناً آندن دها منتظم بر كوپری انشا ایتدیرمشیدی . فقط آنی‌ده پاشای مجاهدك تدابیر خارق‌العاده‌سندن قورتاره‌مدی .

مشارالیه كوپرینك دوبه‌لری ختام بولدیغی گیجه شجاعت و مهارتنه اعتماد ایتدیگی مجاهدلرك اك گزیده‌لرندن برقاچنی تعیین ایلدی . گیتدیلر ، هرنه یاپدیلر ایسه یاپدیلر ، كوپری‌یه چنگال ایلشدیردیلر ، ایكی اوجنی چكدیلر ، قلعه‌یه ربط ایتدیلر .

كوپری اوزرنده بولنان عسكر بو حالی حس ایدنجه كندیلرینی صویه آتوب غرق اولمقدن بشقه سیف عثمانیدن نجاته بر طریق بوله‌مدیلر .

دشمن اردوسی ایسه، قلعه‌نك بویله انساندن ظهورینه ایناتمیه‌جق درجه‌ده مهارت و غیرتله مدافعه اولندیغنی و كندولرینك هر درلو تدبیرلری نتیجه‌سز قالدیغنی گورنجه ،

— اوغلم!... پيغمبر آدينه سن يمين ويرسه‌ك سكا سويلرم.
سن مسلمانسك . فقط پيغمبرمك دينی اعزاز ايچون ، دينی
انكار ايدنلرك بكا آنك ناميله يمين ويرمك حدّی دكلدر .
شمدی شورايه برمجار كلسه‌ده سكا « محمّد حقيچون ألنده‌كی
تفنكی طولو اولديغی حالده بكا وير » ديمش اولسه‌ويرېرميسك!..

دينجه نفر ،

— البتّه ويررم .

ديو جواب ويرر . پاشای غازی ،

— سن تفنكی ويرمش اولسه‌ك ، يالكز سنك جانك
مخاطره‌ده قاله‌جق ، اويله ايكن يينه پيغمبر آخر زمان
نامنه ويردكلری يمينه اعتبار ايتميورسك . بن « قلعه‌ده طوپ
واردر . » ديسم خلافت اسلاميه‌نك شانی بوزيله‌جق .
شو گورديگك وبش وقت ايچنده عبادت ايتديگك اولو
جامعك مناره‌سی ييقيله‌جق‌ده اوزرينه برخاچ طاقيله‌جق .
شمدی يمينه اعتبار ايده‌يم‌مي ؟... نه‌ديرسك ؟...

دينجه نفر ، كه صوقوللی حسن نامنده‌در ،

— بنم بولاقردمده ايتديكم گناهك شهادتدن بشقه
هيچ برشی‌ايله عفوی قابل اوله‌مز ، ألمده‌كی تفنكی بشقه
برقولنه وير!... ديو پاشايه تسليم ايده‌رك كنديني دال قلنج

دخی قطعیاً منع ایدر. یالکز غزات اسلام قلعه‌نك مترسلرنده تفنك ایله دشمنه مقابله ایدرلر. بوجهتله دشمن قوتنه اعتماد ایده‌رك قلعه‌نك طوپ آلتنه صوقیلور. وزرین اوغلنك رأیی اوزره،

— دین محمد حقیچون باری بزه بر طوپ آتك. حیله کارلق ایله ایش بتمز.

یوللی اسلام عسکرینك آغزندن لقردی قپاجق بر طاقم دسائسه باشلارلر. پاشا مرحوم یکیچری نفری قیافنده اولدیغی حالده دشمنك مواجههٔ خطابنده اولان مترسه یتشور، ویردکلردی یمینه مقابل، ذاتاً سرحدده یتشمش اولمق جهتیله تحصیل ایتمش اولدیغی، مجار لسانیله،

— اگر طوپمز اولسه‌سزی اولدرمه‌دن می قورقاجغز؟.. فقط بویله جزیره یرده آدم اوتورمز. بز مسافر حکمنده‌یز. سردارمز نه‌وقت امر ویررسه چیقوب گیده‌جکز. بز سزه سلاحسز مقابله‌یه‌ده مقتدرز.

یوللو جواب ویرر.

اوصره‌ده عساکر اسلامیه‌نه سویلنمکه باشلار. بر طوپجی نفری،

— بزم پاشا، پیغمبر نامنه‌ویریلان یمینه‌ده یالان سویلیور.

دیر. پاشا مرحوم طوغریجه نفرك یانه گیدر،

چالشمقله اوغراشمق یاقشماز . ایشته عسکرەده ذخیره کلدی . لکن ینه طوپ آتلمیەجق .

یوللو چهرەسنی اکشیدوب ،

— یوق اکر مرادیکز بکا اعتمادسزلق ایسه ایچکزدن برینی سردارایدك!.. بن معیتندەنفرکبی غوغا ایتمکی،اوغرنده یکرمی یدی یارەیدیکم، دین محمّد حقیچون بولندیغم مسنددن بیك قات مرجّح بیلیرم .

دینجه عساکر اسلام ینه اعتذار ونهایت درجەده شوق وسرور ایله آغلاشەرق ،

— سنك هرامرك الهامدر، سویلدیککی یاپارز. ممنوع اولدیغمز شیئی تحقیق ایله اوغراشدیغمز یالکز سکاتشکر ایتمکه اولان خواهشمزدندر .

دیرلر ، یانندن آیریلیرلر .

بوصرەده دشمن قلعەنك حالنی خبر آلمق اوزره آدم طوتمق ایچون بش بیك کشی سوق ایدر. ربیع الاولك {سنه ۱۰۱۰ سکزنجی جمعه کونی قوشلق وقتی قلعەنك بر قپوسنده کوندریلان دشمن عسکری ظهور ایتمکه باشلار. پاشا مرحوم عادتا کرامتله ، کلن عسکرك آدم طوتمغه کلدیکنی کشف ایدەرك طوپ آتمق شویله طورسون،قلعەدن سواری چیقمەسنی

بکلر دخی کلورلر . دشمنی قارشوده کورنجه درحال قلعه‌یه قوشه‌رق ،

— بز دشمن ایله متارکه‌ده ایدك . آره‌ده جنك یوق . بوکلان عسکر نه‌مقوله عسکردر ؟...

دیو سؤال ایدرلر . پاشای غازی ، درایتی شجاعتنه معادل و کندی بالطبع لطیفه‌یه مائل اولدیغندن ،

— الحمدلله طوپمز وار ؛ سزده کلوب یتشدیکنز . حریفلر مسافرلکه کلمشلر . (کولله‌دن کنایه) بر قارپوز ضیافتی چکرز . براز صیحاق کلور . خوشلرینه کیتمزسه کیفلری بیلور . مسافر اومدیغنی یمز ، بولدیغنی یر .

جوابیله دشمنك نقض عهدینی ایما ایدر . عسکر طوپ آتامق امرینك حکمنی دشمنی اغفال ایله اصمارلدیغی ذخیره و عسکرك قلعه‌یه دخولی مسئله‌سی اولدیغنه اعتقاد ایله حضورینه تشکره کیدرلر . پاشا مرحوم ،

— کبر نه‌قدر فنا بر شی ایسه جناب حقك نعمتنه تشکرده اوقدر ممدوحدر . آنك ایچون کبر اوله‌رق دکل ، تشکراً سویلرم ، بنم رأیمی سز کشفه مقتدر دکلسکز . مقتدر اولسه‌کزده مسلمان غازیلرینه ، منع اولندیغی شیئی تحقیقه

گیدرلر ، سببنی سؤال ایدرلر . غازی مرحوم جوابنده ،

— اوغللرم!... بز سرحدده یز. ایچمزده گرك اسیر، گرك یرلی بو قدر کافر وار. آنلرك قولاقلرینی طیقه مدیکز یا!.. سزه سویلیه جکم لقردی یی ایشتمزلرمی؟... ایشیدرلر ایسه دشمنه خبر ویرمزلرمی؟ دشمن تدابیرمزی خبر آلورسه بزموفق اوله بیلورمی یز ؟.. هیچکز غوغا گورمش غازیلرسکز . برکرّه دوشونك !.. ینه ایسترسه کز تدبیرمی سویلرم . پادشاه قوللرینی کورگبی یدەوك غوغایه گوتورمك مزاجمه مخالفدر . اوّلدن بری بیلورسکز .

دیر . عسا کرده بوکا مقابل ،

— پاشابدر!... اکر رأیکز بزم گیدوب کندیمزی دشمنه تسلیم ایتمکلکمز طرفنده اولسه آکاده قائل اولورز . سن اللّهك دشمن اوزرینه چکلمش برقلیجیسك. کفّاره نه قدر شدّتك وارایسه اسلامەده رحمك اوقدردر. دمنکی سؤالمزده خطا ایتدك . شمدی یه قدر بیك قصورمزی عفو ایتدیگك گبی بونی ده البتّه عفو ایدرسك.

دیرلر ، شوقلرندن ، سرورلرندن آغلاشەرق مأمور اولدقلری سپرلره گیدرلر .

بوصرەده پاشا مرحومك مقدّماقلعه یه دعوت ایتدیگی

مرحومك قلعه‌یه گتیردیكی ذخیره عربه‌لرینی گوررلر. ذاتاً قلعه‌ده بولنان عسكرك آزلغنی بیلدكلری ایچون ،

— ترك بزم قلعه‌یه هجوممزی خبر آلمش. یالكز او آوازه ایله قاچیور!... قلعه‌یی ویرمیه‌جك حسن پاشا بویكیت می ایدی؟...سنی ترك ییلدیرمش،یاخود عته گتورمشسك!...

یوللو سوزله زرین اوغلنی استهزایه آلدیلر. زرین اوغلی ایسه ،

— پك اعلا ! ترك قلعه‌دن چیقسون . هیسنی قیرك ، بن‌ده برابر أولدرك .

دیو سكوت ایدر . پاشا ایسه امرای دشمنك بوغفلتندن تمامیله استفاده ایدرك ذخیره‌یی ایچرویه آلیر، اسباب محاصره‌یی تدارك ایدر ، دشمنك هجومنه منتظر اولور . بو تدابیر آراسنده طوپجی باشی‌یه كندی طرفندن امر اولمدقجه طوپ آتلمامسی ایچون قطعیاً امر ویریر .

عساكر اسلام بوامری اشیدنجه غیرتلرینه طوقونور،

— نه‌دیمك ! دشمن گلسون‌ده طوپ آتلمسون ؟ دشمنك گله‌سنه قورشونله‌می مقاومت ایده‌جگز ؟...

یوللو سویلنمكه باشلادیلر . فقط پاشانك غیرتنه ، شجاعتنه ، دیانتنه فوق‌الغایه اعتمادلری اولدیغندن یاننه

— اگر بوسنه عساکر اسلام اوزریکزه گلمزده قنیژه‌یی آله‌بیلورسه‌کز پك بیوك موفقیتدر . اگر ترك عسکری اوزریکزه گلورسه حال پك مشکل اولور . چونکه ایش قلیجه طیانمدن ترك بوغازینی غوغادن چویرمز . ایش قلیجه بندیکی تقدیرده ایسه بزم عجزمز معلومدر . اسلامده « برمسلمان بشقه ملتدن اون ایکی کشی‌یه بدلدر . » اعتقادی وارایکن بوقدر تجاربمده اون ایکی عسکرمی بر مسلمانك ألندن قورتارمغه امکان بوله‌مدم . بوندن بشقه اسلام عسکری اوزریمزه گلمسه‌ده قلعه‌یه قپانان [*] بر سحرباز تلکیدر . اوتوز بش سنه‌دنبری سرحد خلقنك گوکلنی کاسه یرینه قویدی، آنکله هیمزه قان یوتدردی . حسن حالنه اعتمادایتدیگمز رهبانمزه جن‌دعوت‌ایتدیردك، ینه حیله‌سنه‌قارشو طوره‌جق تدبیراوگرنه‌مدك . حسن پاشا ادمه قلعه ویرمز . استرسه‌کز بیورك محاصره‌یه گیده‌لم ! اوزمان رأیمك طوغری‌اولدیغنی کوزیکزله گوروب تصدیق ایدرسکز .

دیدیکی مشهوردر .

هرنه‌دن ایسه امرای دشمن زرین اوغلنك رأینی دیکلمیوب ده‌او قدرغلبه لکله قلعه جوارینه کلنجه، الڭاوّل پاشا

[*] یعنی تریاقی حسن پاشا .　　　　س . ن

قنیژه ـ نجاغنی استحصال ایله غزا ایدتنه کیتمش، قلعه‌یه قپانمش ایدی .

اطرافه تعیین ایتدیکی جاسوسلر ، دشمنك قنیژه‌یه گلمك اوزره بولندیغنی کندیسنه خبر ویردیلر . مشارالیه بوسرّی کیمسه‌یه افشا ایتمدی . یالکز اداره‌سنده بولنان امرایه ، طوپلایه‌بیلدکلری قدر ذخیره وعسکرله دشمن ملکنه تجاوز ایچون قلعه‌یه گلملرینه دائر امرلر کوندردی .

جاسوسلرڭ خبری وجه ایله نمچه ومجار اردولری فرانسه وایتالیادن امدادلرینه گلن عسکرله بالاتفاق ایمپراطورلری وقراللری ریاستیله قنیژه‌نك محاصره‌سنه گلدیلر . قلعه‌ده بولنوب ده دشمنك درت یوز بیکدن متجاوز عسکرینه مقاومت ایدن عساکر اسلامك مقداری ایسه طقوز بیك کشیدن عبارت ایدی .

پاشای غازی « الحرب خدعة » حدیث شریفنك کماله گرچکدن واقف اولنلردن بولندیغندن ، نائل ظفر اولمق ایچون اقتضا ایدن دسائسك هیچ برنده قصور ایتمدی . حتی [زرین اوغلی] که امرای دشمن بیننده اهالئ اسلامك محاربه‌لرینه زیاده وقوف ایله معروفدر ، ایمپراطورڭ مجلس مشاوره‌سنده رأی صوریلنجه ،

هله جناب حق ـ بنم کبی عاجزلرك دکل ـ آنك کبی غازیلرك مناجات و نیـازی برکتیله اسـلام اردوسنی یمشجینك شآمت قدومندن طولانی قورقدیغمز درجه‌لرده مخاطره‌یه اوغراتمدی . »

دشمن ایسه قنیژه مغلوبیتمدن صکره برطرفدن عساکر اسلام یتشمدن قوه موجوده‌سیله [استمونی بلغراد]ی دفعةً باصه‌رق ضبط ایتدیکی کبی ، برطرفدن دخی کرك مجارستان وکرك آلمانیا خلقنی نفیر عام ایده‌رك و فرانسه وایتالیادن استمداد ایلیه‌رك، درت یوز بیکدن متجاوز عسکر، قرق ایکی بیوك و برقاچ یوز کوچوك طوپ ایله قنیژه‌نك استردادینه عزیمت ایلدی .

برکت ویرسونکه دها ابراهیم پاشا مرحوم صاغ ایکن غازی حسن پاشا، مشاهیر مجاهدیندن منغیر قوشی محمد افندی‌یی بودینده ترك ایله اردویه کله‌رك دشمنك سفر زمانی کلنجه، بأی حال قنیژه‌یه هجوم ایتمك ایستیه‌جکنی دلائل عقلیه وتجارب عسکریه ایله سرداره افهام ایتمش و بودین ایالتی کبی حسرة ـ الوزرا اولان برمنصب جلیلی منغیر قوشی محمد افندی‌یه توجیه ایتدیره‌رك کندیسی ـ ملحقاتی برقاچ پلانغه‌دن عبارت اولان ومحصولی براوفاق سپاهینك دائره‌سنی اداره‌یه کفایت ایتمین ـ

باشلادیلر . واوزرلرینه یمشجینك مسلّط اولمسنی پاشای غازی حقنده اولان سوء ظنلرینه بر مجازات الهیه بیلەرك توبه وانابت وطرف شریعتدن مأمور اولدقلری اوزره امر اولوالامره اطاعتدن بشقه چاره بولەمدیلر .

حتی فائضی مرحوم دیرکه :

«بن سردار مرحومدن بك چوق عنایت والتفات کوردیکم ایچون احیا کیجەلری محلّ ارتحالنه کیدرك برجزء قرآن کریم اوقومغی شکرگذارلق ووفاکارلق وظائفندن عدایدرایدم. ینه برجمعه کیجەسی معتادم اوزره کیتدم ؛ کوردمکه تام راحت دوشه‌کنك بولندیغی محلده غایت اختیار بریکیچری یاتیور، وآغلایەرق ،

— بن یمشجی‌یی چوجقلغندن برو بیلیرم ، اویله بر خبیثی نیچون اسلام اوزرینه مسلّط ایتدك؟.. سن غازی، حلیم، مروّتلی بروزیرایدك! عسکرده اولان جاهللرك کستاخلغنه کوجنوب ده هیمزه بوقدر شدتلی جزا ایتمك شاننکه یاقیشورمی؟ حضورنده بولندیغك جناب ربّ العالمین حرمتنه قیمه !.. دیەرك استمداد ایدەیور . حالندن مبارك برغازی اولدیغنی تفرّس ایلدم ، یاننه واردم . برابرجه برسورهٔ فتح اوقودق .

تاریخ وفاتی « ماتم سردار » [*] در .

فائضی‌نك روایتنه گوره، تاریخ، تریاقی حسن پاشا مرحومك ایمش .

نعیما، تاریخدن بحث ایدیورایسه‌ده صاحبنی‌سویلمیور .

پاشا مرحومك وفاتی اوزرینه صدارت وسردارلق استانبولده قائممقام اولان [یمشجی حسن پاشا] یه توجیه اولندی. مشارالیه آلدیغی امر پادشاهی‌یه اتباعا استانبولده یالکز یگرمی بوقدر گون اوتوردقدن صکره بلغراده شتاب ایلدی .

فقط پاشا، ابراهیم پاشا مرحومك برقیانه دکر طاقمدن اولمدیغندن استانبولدن چیقمدن اول شیخ‌الاسلام صنع‌الله افندی کبی عزیز ومبارك بر ذاتی مقام مشیختدن عزل ایتدیرمك ومنصب دولتی کندی طالقاوقلرینه حصرایتمك یولنده برچوق سیآته قالقشدیغی اردوده شایع اولدیغندن، ابراهیم پاشا مرحومك افعالندن اشتباه حالنده بولنان عساکر ماتمنی طوتمغه و وفات ایتدیکی محلی زیارت ایتمکه

[*] کرك بو ترکیبك، کرك بوقاریده‌کی ایکی مصراعك تاریخ اولدیغنی مؤلف مرحوم سویلیورسه‌ده وقعه‌نك سنهٔ تحدثنه توافق ایتمیور. بونکله برابر عیناً ابقا اولندی .

س . ن

ادّعا واستدعاسی وفائضی نك افادهسنجه « بوفقیرك الحاح وتمنّاسی اوزرینه » بچوی سنجاغنه متصرّف اولمق اوزره قنیژه محافظلغی عهدهسنه توجیه اولندی. حتّی ابراهیم پاشا مرحوم ـ اوزمانك عادتی اوزره حضورنده توجیه خلعتنی گیدیررکن ـ عنان اختیارینی طوته میه رق ،

— پاشاباباجغم !... بن مقام صدارتده بولنه جغم ده سنك گبی انسانلر بویله ایصسز بر یرك محافظه سیچون جان می ویره جك ؟...

سوزیله بوینه صاریلدی . برچوق آغلادی . حتی پاشایی ـ لاقردی سویلکه قتدارسزلغندن ـ أليله اشارت ایدرك گوندردی .

حیفا که بواثناده سردار عظیم الشان ابراهیم پاشا مرحومك وجودنده حمّای محرقه اثرلری ظهوره باشلامغله برادرزاده سی مرتضی پاشایی ـ که صکره لری دولت علیه یه پك بیوك خدمت ایدن اعاظمدندر ـ یانه دعوتله امور موکوله سنه متعلّق اولان ایشلری وصیّت ایلدی . وبیك اون تاریخی محرمنك طقوزنجی گونی قبل العصر ارتحال ایتدی . [رحمة الله علیه رحمةً واسعه] [*]

[*] عربلر (رحمه الله رحمةً واسعه) صورتنده استعمال ایدرلر . س . ن

تریاقی غازی حسن پاشـا مرحوم ایسـه ـ مأمور اولدیغی اوزره ـ بودینك اسباب محافظه‌سنی اکمال ایدنجه‌وخصوصیله قنیژه‌نك فتح اولندیغی ایشدنجه ـ ینه اعاظم اسلامدن ـ دفتردار [منغیر قوشی محمد افندی] یی بودین قلعه‌سنك محـافظلغنه براقه‌رق سردار اکرم مرحوم ایله ملاقاته شتاب ایلدی . و ـ او زمانلر حکمنجه (بودین) محصولدار بر ایالت و قنیژه طوپی اوچ ، درت کویه مالك برسنجاق بولندیغی وخصوصیله سرحد اوزرنده بولنان قلعه محافظلغنده ، فائضی مرحومك افاده‌سنه کوره ، شهادتله‌اللّهه تسلیم امانت ویاخود مصادره ایله اموال خبیثه‌دن تبرئ ذمتدن بشقه برفائده اولمدیغی حالده ، بودین ایالتنك دفتردار مرحومه وقنیژه محافظلغنك کندوسنه توجیه اولنمسنی مصرانه واسترحام کارانه طلب ایلدی .

حتی ، فائضی مرحومك تعبیرنجه ، « غازی بی مثال » صدراعظمك نیازمندانه دامان اقبالنی امتثال ایتدکده محبوب صاحب جمالندن تمنای وصال ایدر برعاشق آشفته حال ظن اولنور درجه‌ده اوقلعه‌نك محافظه‌سنه مشتاق ایدی .

سردار مرحوم ایسـه کندینك ذاتاً بودین محافظلغنه کوندرلدیکی عسکرجه بشقه مضارّه حمل اولندیغی بالتجربه بیلدیکندن پاشایی قنیژه‌ده براقمق ایستمدی . نهایت کندینك

قلعه‌نك فتحنه عالی مرحوم ،

فتح اولوب قلعه بوزلدی طابور

وادبادن بر دیگری ،

قنیژه قلعه‌سن آلدی سردار .

مصراعلرینی تاریخ دوشورمشلردر .

نعیمانك روایتنه گوره ، قلعه قرق اوچ گون محاصره اولندقدنصکره ، صیچان یوللرینك یاریسی آنجق یاپیله بیلمش ایمش . صیچان یولی یاپیله‌میان یرلر ایسه بتون بتون بتاق ایمش. بونکله برابر اردویه قحطده مستولی اولمش. براوقه طوز ـ اوزمانلر حکمنجه طقوز درهم عثمانی خالص گومشدن عبارت اولان ـ برغروشه ایمش !... غزات اسلام اگری غوغاسندن بشقه هیچ برمحاربه‌ده بوقدر شدت ومشقت چکمامشلر ایمش . عساکر عثمانیه ایسه اووقتلر حکمنجه قاسم گوننه قدر محاربه ایده گلدکلرندن وقاسمك ایکنجی گونی یرلرینه عودت ایتمگی استیذان ایتمك قانونلری اقتضاسندن بولندیغندن، گیرویه عودت ایچون عادتا عصیانه قیام ایتمشلر ایمش .

بونکله برابر قلعه‌یی فتح ایتمشلر . دشمنك اوزمانلر حکمنجه (طابور) دیدکلری قوجه براردوسنی ده بوزمشلر !..

دیه‌رك سنان چاوشی رهن ایتمکه موافقت گوستردی . واو ساعتده دشمن طرفندن گلن سفیرلر حضورنده ـ جبخانه وطوپلر پادشاهك اولمق اوزره ـ محصورلرك اموال سائره‌سنه یمین ایله امان ویره‌رك قلعه‌یی فتح ایلدی . »

غریبدرکه سردارك بو مظفریتی دخی محرومیت غنایم جهتیله عسکرجه قیل وقالی موجب اولمشدی . شو قدر وارکه سرداره عمومك امنیتی گوندن گونه تزاید ایتمکده اولدیغندن ، قلعه‌دن دشمن طاووغنی ، قازینی چیقاردیغی وطوتدیغی موقع ، اسلام اردوسنك یانی باشنده اولدیغی حالده عسکر ، حتی یمك ایچون بر شیئه محتاج اولدقلری وقت دخی کفارایچنه گیدر ، واستدیگی اشیایی پاره‌سیله آلوردی . معهود لوندات بیله بو طرز غریبلرینك سببنی سؤال ایدنلره ،

ـ نه یاپه‌لم ؟... غازی سردار بویله امر ایتدی !.. دیرلر ایدی .

هرنه‌حال ایسه ، قلعه فتح اولندی . محمد کتخدا طوبجی باشی وعربه‌جی باشیله برابر ـ قانون سلیمانی اوزره ـ قلعه‌یه کیره‌رك ، اللی بر بیوك طوپ ویگرمی بش ضربزن ضبط ایتدیلر .

مشهور نازیلرندن بچولی قوجه سنان چاوش مرحومی قلعه تسلیم اولننجه‌یه قدر رهن استدیلر. سردار، دشمنك نقض عهدده مجرّب اولان عادتی دوشـونه‌رك، رهن ویرمگه موافقت ایتمدی.

فائضی مرحوم دیرکه:

« سنان چاوش وقعه‌یی ایشتمش. بن مجلسده موجود ایکن سردارك حضـورینه بر حال ایله گلدی که سـبحان القادر!... چهره‌سـنه باقانه کورلرده‌مش آرسـلان ظن اولنوردی. همان او گوزلری قان ایچنده، صقالی، بیغی بر برینه قارشمش، أنرنده‌کی قیللرك هر بری بر اوق کسلمش، قیافت غریبه‌سیله سردار مرحومك أتکنه صاریله‌رق، «پاشا! یارین اللهك حضورنده‌ده بویله أتککه صاریله‌جغم. سندن دعوا ایده‌جکم، سـکا بر قلعـه ویریبورلرده بنم گبی بر آیاغی چوقورده بر اختیاری رهن ایتمکه قیصقانیورسـك؟... اللهدن قورقمز، پیغمبردن اوتانمزمیسك؟... » دیه بر شدتلی خطاب ایلدی که یالکز سردار مرحوم دگل، مجلسـنده حاضر بولنانلر عموماً دهشتدن آغلامغه باشلادق. سردار ایسه درحال، مشرب متواضعانه‌سی اقتضاسـنجه،

« حقك واربابا جغم!.. اقتضا ایدرسه بن ده رهن اوله‌رق گیدرم. یوری، حق معینمز اولسون!.. »

ورودلرینـك یگرمی برنجی گونی ، کیجه یاریسی فراره باشلادیلر .

سردار مرحوم ایســه فوق‌الغایه احتیاطلی بر ذات اولدیغندن تعقیب ایچون کیمسه‌یه اذن ویرمدی. یالکز دشــمنك دوکوندیســیله براز اســلحه و مال غنیمت أله کچه‌بیلدی .

عسـکر بوندن طولانی سردارمرحومه بر قات دها کوسـدیلر . حتّی-فائضی‌نك قولی ونعیمانك تأییدنجه - سردارمرحومك براقدیغی مواقع حربیه‌دن بر بر چکیلوب استدکلری یره کتمکه باشلادیلر .

شو قدر وارکه‌بعنایةالله تعالی،دشمن «طابورینك»[*] انهزامی وبالاده بیان اولنان اسـلام اسیرینك جبخانه‌یی یاقمقده کوستردیگی قهرمانلق واقدامی جهتیـله محصورلره بتون بتون ییلغینلق گله‌رك - حالا شهرتی کرهٔ زمینك هرطرفنده دهشت افزا اولان - سـیف عثمانی‌یه طعمه اولمامق قورقوسیله ، قلعه‌نك‌امان‌ایله تسلیمنه‌امراسی‌بیننده قرار ویرلدی .

دشمنك ایلچیلری اردویه چیقدیلر. سرحدّ اسلامك

[*] یعنی ، اردوسنك .

طوپجیلر بش ضربزن ایله قانبورنه (یعنی قلمبور) گتوردیلر، سردار اوگنده برقاچ کرّه انداخت ایلدیلر. دشمن، طوپلردن وخصوصیله غازی ابراهیم پاشا مرحومك مهارتندن خوف ایتدکلری ایچون چادرلره عودت ایلدی.

ایرتسی گون عساکر اسلام ینه دشمن اوزرینه هجوم ایتدیلر، غلبه‌یه‌ده موفق اولدیلر. فقط سبب غلبه، فاتحی مرحومك،

هر بری بررستم صاحب قران،
تیغی یالین، کندی قوچاق پهلوان !..

بیتیله وصف ایتدیگی ایکی یوز قدر تاتار ایله، یتمش، سکسان قدر یکیچرینك ــ سرداردن وضابطلرندن امر آلمقسزین ــ برغیرت فوق‌العاده ایله دشمنك ذخیره‌سنی کسمکه عزیمت وهمتلری ایدی.

دشمن، عسکرك بوغیرتی وبوغیرت اوزرینه قلعه‌یه ذخیره وباروت ایله امدادك استحاله‌یه دوشدیگنی گورنجه ــ بالاده بیان اولندیغی اوزره، برقاچ کره سرداراردوسنه غالب گلمش ایکن مرحوم ابراهیم پاشانك مهارتندن بیلغینلقلری جهتیله ــ قلعه‌یی قورتارمقدن امیدی کسدیلر.

(دولت علیه نك اسكی فن حربی اقتضاسنجه امضاو یا مهریله سردار طرفندن بیورلدی گلمینجه هیچ بر عسكر ضابطی بولندیغی یردن حركت ایتمز ایمش .)

بیورلدیلرینك مآلی، مترس هجومنی ترك ایله كندی یاننه گلمه‌دن عبارت ایدی. چونكه معیتنده بولنان عساكر، دائره‌سی خاقیله برابر، طوپی برقاچ بیك كشیدن عبارت اوله‌رق، اوزرینه گرك قلعه‌دن، گرك یوصولردن هجوم ایدن عسكر ایسه یوز بیك كشی‌یه یقین ایدی .

بوغوغا آره‌سنده بیورلدیلرك دردنجی‌ده عبدالرحمن گوتوردی. وهر برینی گوتورنجه‌یه‌قدر بریرندن ویكیچری كتخداسی محمد آغانك بیورلدیسنی گوتوركن ایكی یرندن یارەلنمش ایدی .

سردارك امداده دعوت ایتدیكی عسكر عموماً فرمانه اجابت ایتدیلر . دشمن ایسه تفنك ایله هپسنه قارشو مقابله ایلدی .

حتی محمد كتخدانك یدی آتی اورلدی !... یكیچریلر نهایت درجه‌ده اقدام ایتدیلر. باشلرنده ضابط اولمدیغندن ـ نعمانك قولنجه ـ قرق ، اللی نفردن زیاده‌سی چادرلرندن باش گوسترمدیلر .

« برادرزادەم او محاربەدە موجود ایدی . بن، تریاقی حسن پاشانڭ حوملڭ یاننده بولندیغمدن برابر گلدم . فقط برادرزادەمه نفسمدن زیاده اعتمادم واردر. ـ جناب حقڭ بیك براسمنه یمین ایدرم که یالان سویلمز ـ بوندن صڭره روایت ایتدیکم سوزلر آندندر. ایچنده یالان ظهور ایدرسه گناهی بوینه . کندیله بحث ایتدم ، اوده گناهی قبول ایتدی .

حاصلی سردارا کرم یالڭز عبدالرحمنی استصحاب ایله یڭیچریلری اوراده براقدی . ـ نعمانڭ قولی وفائضینڭ تأییدنجه ـ « یاننده اولان اوچدرت یوز سپاه وسلحدار ایله » دشمنه هجوم ایلدی . ایرشدیگی گبی دشمن تفنکیله ایچ اوغلانلرندن ـ که اسکی تعبیر اوزره پاشانڭ کندی توابعی دیمکدر ـ وسپاه وسلحداردن برچوغنی شهید ایتدیلر .

اوصرده یکیچری آغاسی ـ که معیت سردارده ایدی ـ مگر الندن قلنجی دوشورمش، فریاد ایدرك حضور سرداره گلدی ،

ــ حالمز نەیه وارەجق ؟ اهل اسلام پایمال اولیور. دیه آغلادی ، یلواردی . سردار آڭا باقدی . روم ایلی واناطولی بگلر بگیلرینه ویڭیچری کتخداسی محمد اغایه وطوپجی باشی یه گلوب کندینه ملحق اولمق ایچون درت بیورلدی گوندردی.

ـــ ذاتاً بوشناق سك. مسلمان میسك، دكلمیسك؟ عندمزده مجهولدر . بو بر آووج عسكر بوقدر دشمنك قارشوسنه گتوریلورمی؟ استرسه‌ك گیتده سن غوغا ایت . بز پادشاه قوللری یز، مرتد اسیری دكلز !..

دیه آغزینه گلان هذیانی ایدر. سردار ابراهیم پاشا مرحوم بوقدر ادبسزجه معامله‌یه جواباً ،

ـــ اوغلم !.. سن گرچكدن مسلمان بر چوجوغه بكزه‌ییورسك. بن بویله بر آووج عسكری بوقدر دشمنك قارشوسنه گتوردیگم اللهك نصرتنه واسلامك غیرتنه اعتقادمدن ایدی. اشته اعدایه قارشو گیدییورم. آرقه‌مدن گل . مسلمانمی‌یم ، مرتدمی‌یم ؟. اوزمان آكلارسین !..

دیه‌رك دائره‌سی طاقمی ویاننده بولنان بر قاچ یوز سپاه وسلحدار ایله دشمن آلایلرینه قارشو گیتمكه باشلار .

عبدالرحمن ایسه موسوس بر دلی‌قانلی اولدیغندن ، پاشا بوسوزلری سویلرایكن ،

ـــ گلیورم ! شمدی غوغاده طوغریلق میدانه چیقار.

دیه‌رك وپاشا آته بیننجه ألنی آتنك صاغریسنه قویه‌رق میدان محاربه‌ده بر دقیقه یانندن آیرلماز .

فائضی مرحوم دیرکه :

نیتّنی تفرّس ایله اسلامك هر وقت اعتماد گاهی اولان یکیچری غازیلرینی استصحاب ایدرك و سائر عسکری ینه متّرس هجومنده براقه‌رق دشمن اردوسنی قارشولمغه شتاب ایدر .

برابر گوتوره‌بیلدیگی یکیچریلر اون بیك وقلعه‌یه ذخیره گتورن دشمن ایسه قرق بیك کشیدن عبارت اوله‌رق قلعه‌ده بولنان محصورلر ـ که آلتمش بیك آدمه بالغ اولدیغنی بالاده بیان ایتمش ایدك ـ ذخیره گتورنلره امداد ایچون قلعه‌دن طشره چیقدقلرندن، یکیچریلر بوغلبه‌لگی گورنجه فراره یوز طوتدیلر . وگروه گروه سردارك اوگندن مغلوباً گچمگه باشلادیلر . سردار مرحوم هرگچن فرقه‌نك اوگنه طورر و ،

— بهی یولداشلر!.. نیچون بویله ایدیورسکز؟ سز بکا ایکی ساعت معین اولك . اگر غالب گلمز ایسه‌م وجودیمی پاره‌لیك . شمدی‌یه‌قدر آزمی سردار پاره‌لدیکز؟... کلك، ایتمیك! صرف ایتدیگکز امکلری هبا ایدرسکز .

دیه گوردی . بردرلو مفید اولمدی .

سردار نهایتکی فرقه‌یه بو یولده نصیحتلر ایتدیگی صره‌ده ایدی که ایچلرندن عبدالرّحمن نامنده بر نفر اوزرینه هجوم ایدرك ،

بوقرار اوزرینه ایرتسی گون عموم اردوی همایونله هجومه آغاز ایدرلر. دشمنڭ اردوسی بولنان محل جوارنده مگر براورمان وارمش، اورایه برقاچ بیڭ پیاده قویمشلر. صڭره اسلامڭ طلیعه‌سنی گورر گورمز آنلر تفنك آتمغه باشلار. و آنلرڭ تفنك سسنی ایشدیرایشتمز معهود (لوندان) ولونداتی متعاقب دخی ـ اهل عرض ضابطدن محروم اولان ـ یڭیچری فراره باشلارلر . بوفرار اثناسنده عسکری هزیمتدن منع ایچون ـ برطرفدن امر آلمدقلری حالده یالڭز سائقهٔ غیرتله محلّ محاربه‌یه قوشان ـ برچوق غازیلر شهید اولور .

گرچکدن عسکر اولانلر اسلامڭ هزیمتنی گورنجه سردار اکرمڭ اطرافنه اجتماع ایدرك آلدقلری امر وجهله طوغریدن طوغری‌یه دشمنڭ مترسلری اوزرینه هجوم ایتمکه باشلارلر .

آنلر بر فرقه ایله محاربه‌یه مشغول ایکن دشمن بوفرصتی غنیمت بیله‌رك قلعه‌یه ذخیره و باروت گتورمك فکرینه دوشر. و بوصولرده نه‌قدر عسکری وارسه جمله‌سنی جمع ایله بونیتّنڭ اجراسنه عزیمت ایلر .

ابراهیم پاشا مرحوم دشمنڭ قلعه اوزرینه هجومندن

امرایی هجومه دعوت ایلدی . پاشالر ، بکلر واهل عرض ضابطلر ایسه هجومه بیك جان ایله حاضر ایدیلر . سردار اکرم مرحومك سوزلرینه « اکر امر ایدرسه کز بز شمدی گیدوب اولمگه مهیایز . فقط عسکره امنیت یوق . سزدن اوّل سردار اولانلر نظام عالمی بوزدیلر . بو [لوندان] نفراتنی باشمزه مسلّط ایتدیلر . فرمانکزه مخالفت، امر اولی‌الامره مغایرت دیمك اوله‌جغندن، بزجه محالدر. فقط آندن قورقارز که بو عسکرله هجوم ایدرسه‌ك‌ده مغلوب اولورز . مغلوبیتمز ایسه دشمنك افتخارینه سبب اولور . صکره بردها اردویی طوپلایه‌میز . ینه سز بیلورسکز !... » دیدکلری صره‌ده یکیچری ضابطلرندن اوتوز، اوتوز ایکی یاشنده برآدم ــ که فائضی مرحوم‌دخی نامنی بیلوب‌ده ابقاسنــه خدمت ایده‌مدیگنه کتابنده پك بیوك تأسفلر ایدر ــ همان ایاغه قالقه‌رق ،

ــ دولتلی !بشقه برچاره‌مز یوق ، نصل اولسه مغلوب اوله‌جق دگلمی‌یز ؟.. بر کرّه غوغایه چیقارز . دشمنی اولدیرمکدن عاجز ایسه‌ك دین اوغرینه اولمکدن‌ده عاجز دگلزیا !...

دیه‌رك امرانك هجومه قرار ویرمه‌سنه سبب اولور .

فائضی‌نك روایتنه گوره، او گون زیاده‌سیله دومانلی ایمش . دشمن عساکر اسلامك ـ خصوصیله شهرت شجاعتلری نیجه بیك غلغلهٔ مظفریتله آوروپانك قولاغنی طولدیرمش اولان یکیچرینك ـ فرارینی واورمانلردن متصل تفنك آتیلوب طوردیغنی گورنجه واردونك اوکنده بولنان باتاغی تصور ایدنجه عودتی ابراهیم پاشانك دسیسه‌سنه واورماندن آتیلان تفنكلری اورالرده پوصویه قویدیغی عسکرك دومان مناسبتیله ـ خیالات گورمش گبی ـ دشمنی یقین ظن ایتمش اولملرینه حمل ایلدكلرندن او گون دخی فراریلری تعقیبه جسارت ایده‌مدیلر .

ینه فائضی‌نك روایتنه گوره، اواقشام ابراهیم پاشا مرحوم عموم امرایی حضورینه جلب ایدرك،

— غازی گرایك، « كندی كندیمزدن اوتانه‌لم !.. » سوزینی اونوتمیه‌لم . نه‌قدر حرب ایتدكسه دائما دشمن هجوم ایدییور، بز مغلوب اولیورز . ینه دشمن عسكرمزی تعقیبه جسارت ایده‌میور . هیچ غیرتمز یوقمی ؟... بر كره‌ده بز هجوم ایتسه‌ك نه اولور ؟..

یوللو ـ اوزمانه قدر دولت علیه‌ده هیچ بر صدر اعظم لساندن ایشیدلمامش ـ بر طاقم محرق سوزلرله نیازمندانه

دشمن ، پیاده‌یی اوکه وسواری‌یی آرقه‌یه آلوب ده
یوریده‌جك قدر سقیم بر طرزده [*] هجوم ایلدیکی دعساکر
اسلام ، ابراهیم پاشانك سایهٔ مهارتنده غایت محفوظ بر
موقعده بولندیغی حالده ، محاربه باشلار باشلاماز ، ابتدا
پاشالر معیّتنده بولنان معهود دلوندان نفراتی فراره یوزطوتدیلر .
وآنی متعاقب یکیچریلر دخی ، اوردونك تشوّشندنمیدر ؟
سرداره کوسکوندکلرندنمیدر ؟ یوقسه باشلرنده کندیلرینه
مناسب ضابط بولنه‌مدیغندنمیدر ؟ هرنه‌دن ایسه ، فرار
ایتدیلر .

(نعیماده « میدانده آنجق بایراق صاحبلری واهل
عرض ضابطلر قالمشدی . » دینلمش اولمسنه نظراً یکیچریلرك
مغلوبیتی اهل عرض ضابطك قلّتندن اولمق ، سائر احتماللردن
زیاده عقله یقین کورینور .)

هر نه حال ایسه میدانده قالان بایراق صاحبلری (اوزمانك
اصطلاحنجه سنجاق بکلری دیمکدر) واهل عرض ضابطلر
اوجوارده اولان اورمانلره صغندیلر . واکثر عسکرك
هزیمتیله برابر ، ینه دشمنك هجومنی نتیجه‌سز براقدیلر .

---

[*] بوحرکتلرك سقیم اولوب اولمادیغنی تعیین ایتمك فن
حرب متخصصلرینه عائددر . سلیمان نظیف

تعقیبه جسارت ایده‌مدی ، یالکز مترسلرندن طوپ آتمغه باشلادی. فقط گله اردوبی طوتمیوب اوزرندن آشاردی.

اوگون اقشامه قدر معهود سردن کچدی ولوندان حشراتی جنگه‌طوردیلر. فقط حرکات حربیه‌لرنده‌عساکر اسلامك شانی اولان ثبات وشجاعتدن اثر یوقدی. گیجه ایریشنجه ایکی طرف یرلرینه عودت ایلدیلر .

دشمن اوگیجه طابورینك ــ که‌بالاده دخی بیان اولندیغی اوزره ، تعبیر قدیمه کوره (اردوسی) دیمکدرــ اطرافنی قوجه‌قوجه قله‌لر ودرین درین خندقلرله برقات دها تحکیم ایتمگه باشلادی .

بواحتیاطك سبب اصلیسی دخی ابراهیم پاشا مرحومك دسایس حربیه‌سندن دشمنك نهایت درجه‌ده بیلغانغی ایدی.

ایرتسی کونی دشمن ، ینه اسکی فن حربلرینه تطبیقاً ، پیاده‌سیله طوپلرینی اوگه وسواریسنی آرقه‌یه آله‌رق ، اردوی همایون اوزرینه برشدتلی هجوم ایلدی . بوکا مقابل سردار اسلام دخی درحال آتنه بنه‌رك وصفلرینی ترتیب ایدرك حربه مهیا اولدی . فقط عسکرك حالنه اعتمادی اولمدیغندن ، اوجوارده بولنان بربیوك باتاقلغی پیشگاهنه سپر اتخاذ ایتمشیدی .

دولت صفویه نك زعم فاسدنجه خلافت اسلامیه یی باتیرمق ایچون آناطولینك هرطرفنه تسلیط ایتدیگی بی ناموس جاسوسلرك یادگار فسادی اولان بوجلالی رافضیلر ایسه اردونك همان نصفنه قریب ایدی .

دشمن قنیژه قربنه گلنجه، قورردیغی اردونك اطرافنه اسکی فن حربلرنده معنا داولدیغی وجهله ، خندقلر قازه‌رق ومترسلر یاپارق ـ اووقتك تعبیری اوزره ـ « طابور باغلادی. » بونك اوزرینه اردوی همایوندن برازسواری دشمنه قارشو واردیلر . فقط گیدنلر سپاه ویا سلحدار طاقمندن اولمیوب جلالی دوکوندیسندن اولدقلرندن ، برایکی آتیم تفنکده دشمنك قره‌قوللرینه مغلوب اوله‌رق گیرویه رجعت ایتدیلر. یالکز بگلر، کندی توابعی وزیر اداره‌لرنده بولنان سنجاغك نفیرعامیله اردویه آرقه‌ویره‌رك، یرلرنده ثبات ایلدیلر .

دشمن ایسه (اگری) مظفریت مشهوره‌سنی ـ عساکر اسلامك بویله‌درینتی مقوله‌سی بوزلدقدن صکره یکیچری وسپاه قوتیله ـ قزانمش اولان غازی ابراهیم پاشانك بواردویه سردار اولدیغنی بیلدیگندن ، مغلوبلری

فقط شورالرينه دقت لازم گلورکه عساکر اسلام، هم اردو ایله محاربه وهم ده قلعه‌یی محاصره ایدرلردی. قلعه‌نك محافظلری ایسه، عموم تاریخلرك روایتنجه، آلتمش بیك کشیدن متجاوز ایدی.

بوندن بشقه ابراهیم پاشانك حسن اخلاقی عسکرجه معلوم اولمدیغندن، تریاقی حسن پاشانك بودین محافظه‌سنه مأموریتنی افراد عساکر ابراهیم پاشانك رقابت وحیله‌سنه حمل ایتدیلر. آنکچون عمومی سرداره کوسکون اولدیغی گبی، ابراهیم پاشا مرحومدن اوّل مدّت مدیده سردارلق مقامنی تلویث ایدن برقاچ نا اهلك اثری اوله‌رق، عسکرك شیرازۀ انتظامنه‌ده پك زیاده خلل گلمش و جلالیلکدن یتشمه برچوق حیدودلر ـ فائضی‌نك تعبیری اوزره ـ «ایپدن قوشاق وتخته‌دن بچاقله اموال بیت المالی یغما ایچون» کیمی (سردن گچدی)، کیمی (لوند) نامیله اردویه التحاق ایتمشلردی، که الك بیوك معرفتلری دشمن ایله محاربه‌یه باشلانور باشلانمز «یولداشلر!.. آلمان دشمنك اتشنه طیانلمز. باشمزك چاره‌سنه باقه‌لم! بوذاتی دانشقلی دوگوش!..» گبی بر طاقم توهمات ایله گیرویه دونه‌رك اردوی همایونك آغرلغنی غارت ایتمك ایدی.

اوروپانك مجموع قوتنك رئیسی ایدی [*] - بودن اوزرینه كیتمك تصوّرنده ایكن حسن پاشا مرحومك بودین قلعه‌سنی محافظه‌یه مأمور اولدیغنی خبر آلنجه نیّتنی تحویل ایدرك ، یعنی عادتا پاشانك مهارتندن قورقه‌رق قنیژه امدادینه یتشمكی وسردار اكرم اردوسیله محاربه ایتمكی حسن پاشا ایله اوغراشمغه ترجیح ایلدی.

فائضی‌نك روایتنه كوره ، ایمپراطور امراسیله مشاوره ایتدكجه ،

— بن میدانده‌كی بر آرسلان ایله اوغراشمغی دلیكده‌كی بر تلكینك اوزرینه وارمغه ترجیح ایدرم .

دیرمش .

ایمپراطور بورأی اوزرینه یوز قرق بیك عسكر و یوز طوپ ایله قنیژه‌یه كلمش ایدی . سردار اكرم اردوسی ایسه بر معتاد یوزیكرمی بیك كشیدن عبارت ایدی.

[*] چونكه اوستریا دولتی رسالت عیسویه معناسنه (آپوستولیق) عنوان دینیسیله قاتولیك مذهبنده بولنان آوروپا حكومترینك اك ممتازی اولدیغی كبی آوستریا ایمپراطورلرینه دخی روما ایمپراطوری نامی اضافه ایدیلیرایدی. بوسببله پروتستانلردن ماعدا آوروپا قوای مجموعه‌سنه ریاست ایتمك حقنی حائز ایدی .

ابوالضیا توفیق

طوپلر یوریده‌رك وعقله ، فکره گلمزهمتلر ایدرك قنیزه‌نك محاصره‌سیله مشغول ایکن محاصره‌نك اون بشنجی گونی قوشلق وقتی قلعه طرفندن برشدتلی صدا قوپار ، انسان وجودی قدرطاشلر ، طوپراقلر گوکلرده اوچمغه باشلار. ایکی ساعت مدت طوزدن ، دوماندن گوز گوزی گورەمز اولور . طوز ، دومان آچیلوبده اطرافی مشاهده ممکن اولنجه ، باقارلرکه قلعه‌نك ذاتاً موجود اولان ایکی قله‌سندن بری یرندن غائب اولمش . صکره‌دن تحقیق ایدرلرکه مکر دین ودولتی گرچکدن سون بر عسکر قلعه‌ده اسیر بولنه‌رق سردار اردوسندن آتدیغی گله‌لردن سپرلره آچیلان گدیکلری طولدیرمق ایچون آنغاریه‌یه سورلدیکی صره‌ده جبخانه‌نك قپوسنی آچیق بولمش وشوکت اسلامی اعلا ایچون هرنصل ایسه ألنه کچوره‌بیلدیکی بریانمش فتیلی بیك قنطاردن متجاوز اولان باروتك ایچنه براقه‌رق دشمندن براوچ بیك قدر آدمی ، قلعه‌نك محافظیله برابر جهنمك اسفل سافلینه ، کندینی وکندی گبی اسیر اولان یوز یتمش قدر مسلمانی اعلای علیینه گوندرمش ایمش!.... رحمة الله علیه .

نمچه ایمپراطوری اولان فردیناند ـ که بو محاربه‌ده

مترسله یقین وارمق ویاخود لغمله آتمق قابل اوله ماز . گونده قلعه یه آنجق دردر ، بشر یوزگله آتیله بیلورمش. طوپلری استیلان یرلره ایریشدیرمك ایچون صو اوزرینه چوقدن حصیر کبی چیتلر أوررلرده برطوپ عربه سی کچه جك قدر یول یاپارلر ایمش . اوچیتلر آنجق برگون طیانرمش . ایرتسی گونی یاتعمیر ویا تجدید اولنورمش . قلعه یه یقین اولان باتاقلری ده اودون یوکیله طولدیرمغه چالیشورلرمش .

فنّ حربك اوزمانده بولندیغی درجه یه دقت اولنسون ، اسلامك غیرتی ده گوزاوکنه آلنسون ، ظن ایدرزکه منصفانه دوشونیلور ایسه (سلستره) [*] رساله سنده محرّر وقایع « مبالغه در » دینیله مز. بحث ایتدیگمز روایت نعیما تاریخنك استانبولده ، مطبعهٔ عامره ده آلتی جلد اوزرینه باصیلان نسخه سنك برنجی جلدینك ۲۲۹ رقملی صحیفه سنده در . مراق بیوران تحرّی ایده بیلور .

هرنه حال ایسه سردار اکرم بویله چیت اوزرندن

[*] نامق کمال بك مرحومك (وطن ـ یاخود ـ سلستره) آدلی مشهور اثری که مملکتمزده وطن محبتنی ایلك تصویروتمثیل ایدن تیاترودر .

تریاقی حسن پاشا

موفّق اوله جغنه شبهه م یوقدر . » قولیله عمومی اقناع ایدر.

حسن پاشا مرحوم بودین محافظه سنه گیدر ، بودین محافظه سنده بولنان لالا محمد پاشا ـ که اوزمان روم ایلی بگلربگیدی ، ومؤخراً ابراهیم پاشا طرفندن حین وفاتنده سردار نصب اولنه رق وسلطان احمد اوّل زماننده صدراعظم اوله رق ، تاریخلرده نیچه سفری دیو مشهور اولان ویگرمی ییلدن زیاده اوزایان محاربه یه غالبانه ختام ویرن ذاتدر ـ بودیندن ایالت عسکری ایله چیقارق و یولده (براندوار) و (لاده) قلعه لرینی بلاآرام [*] ضبط ایدرك اردوی همایونه التحاق ایلدی .

سردار اکرم ، مرحوم حسن پاشایی یانندن غائب ایتمش ایسه ده ، قیوجی مراد پاشا ولالا محمد پاشا گبی ـ دنیایه اقرانی نادر گلیر ـ ایکی قهرمانك وجودی اردوی همایونك بعونه تعالی مدار مظفریتی اوله جغنه امین اولدیغنی فائضی مرحومه سویلر ایمش. روایت فائضی نك کتابندندر .

قنیژه قلعه سنك اوزمان ـ مشهور ، تاریخ صاحبی نعیمانك روایتنه گوره ـ ایکی طرفی برر اوق آتمی سازلق و باتاقلق ایمش ، اطرافنده او زمانلی طاغلرله محاط اولدیغندن

[*] فصیحی (بی آرام) در . سلیمان نظیف

بگك جانی فدا ایتمسیله بوبوفچه قلعه‌سی اوچ گونده فتح اولندی. وسلطان احمد اول زماننده حلبه استیلاایدن جان بولادوقعه‌سنده مرادپاشا مرحوم صدراعظم وترياقی حسن پاشا مرحوم روم‌ایلی بگلربگی‌ایدی. بوفقیرده اردو قاضیسی بولندم.

بوبوفچه‌نك فتحی مژده‌سنی الدقدن صکره سردار اکرم عموم اردوایله‌اورایه گیدر. وقلعه‌نك آلتنده برمکمّل آیاق دیوانی ترتیب ایدر. حسن پاشا مرحومك رأییله اردونك، دشمن خبردار اولمقسزین، قنیژه محاصره‌سنه عزيمتنه قرار ویررلر. فقط او صره‌ده سرحد اسلامك کلیدی مثابه‌سنده اولان بودین قلعه‌سی دخی دشمنك هجومی مخاطره‌سنده بولندیغندن امرادن بعضیسی، «دشمن بودینه کیدرسه بزنه‌یاپارز؟... دشمن اردوسنك نره‌یه توجه ایده‌جکی حالا معلوم دکل. نه جاسوسلرمزدن ونه طوتدیغمز اسیرلردن قناعت ویره‌جك برخبر آله‌بیلدك.» دیمکله اصحاب شورا تردده باشلار. قیوجی مراد پاشا مرحوم، «الٰمزده ایکی ارسلان وارکه بری سردارمز وبری‌ده حسن پاشادر. حسن پاشایی استدیکی قدرعسکرله بودین محافظه‌سنه کوندرر، بزسردارمزله قنیژه‌نك فتحنه کیدرز. بعون الله! ایکی طرفك‌ده

بر مسلمان و درایتلی بنده کزدر . آنی گوندر ، قلعه‌یی فتح ایتسون . » دیر . سردار مرحوم دخی ، « پك اعلا پاشا باباجغم ! اردوده حقیقتده سردارسن سنك ، نه استرسه‌ك امر ایت ، اجرا ایتسونلر . » سوزیله غازی مرحومی طرفندن هر ایشده مرخص تعیین ایدرك ، چادرلری ایندیرر . و مراد پاشا مرحومی یکیچری کتخداسی محمد اغا ایله برابر اقتضاسی قدر عسکر ایله توکیل ایدوب بوبوغجه‌نك فتحنه گوندرر .

حسن پاشانك کرامتی بونده‌ده ظاهر اولدی . بورأینی اشتدیکم زمان یاننه گیتمش و « بوقدر وقت سر حدده سکز . گرك عسکرك و گرك دشمنك حالی معلومکزدر . بوبوغجه‌نك فتحنی بویله برفرقهٔ قلیله‌یه نصل حواله ایتدیردیگز !.. باشنده سردار اولدقجه عسکرمزك غوغا ایتمدیکنی و دشمنمزك پادشاه و سرداردن ماعدا کیمسه‌دن بیلمدیکنی بیلمزمیسکز ؟ » یوللو اعتراض ایتمشیدم . مرحوم بوکا مقابل ، « مراد پاشا سزك کبی چابیلردن دکلدر . اوچ گونده بوبوغجه‌یی فتح ایدر ؛ آندن صکره‌ده دولتجه پك بیوك خدمتلره موفق اولور . حتی صدارتنده بن‌ده ، سن‌ده معیتنده بولنورز . عربستانی اشقیادن برابر تطهیر ایدرز . » بیورمشدی که فی الحقیقه مراد پاشانك همتی و [سکتورا] بکی دلی نصوح

استحصاله خدمت ایده‌جگندن سردارا کرم همان معتادك خلافنه اوله‌رق ، طبیعتنده اولان وطن پرورلك وتواضعی مسندینك شاننه ترجیح ایله یرندن قیام ایدوب حسن پاشانك اوزرینه قوشـار . ونیچون گلدیگنی بیلدیرمکسزین ایکی اللرینی طوتارده ، « پاشابابا جغم ! الله سنك گیلری آرامزدن اکسیك ایتمسون . یوقسه بن استعداده اولان سردارلرڭ عقلی بودولتك شانی محافظه‌یه کافی دگلدر . » دیر اللرینی اوپر . عموم آغلاشه‌رق بوبوججه قلعه‌سی فتحنه فاتحه چکرلر .

(اوسك) موقعنده‌کی کوپریدن کچلدکدن صکره طوغلرڭ صول طرفه ، یعنی بوبوججه سمتنه دوندیکنی حسن پاشا گورنجه آت قالدیره‌رق طوغری سردارڭ یاننه گلوب ، « اوغلم نره‌یه گیدیورز ؟ . . » دینجه سردار ، بوبوججه‌یه گیتمیه‌جکمیدك ؟ . . » یوللو مقابله ایتمکله غازی مرحوم ، « خیر اوغلم ! بوبوججه‌یه گیتمیه‌جك ایدك . بوبوججه‌یی فتح ایده‌جك ایدك . پادشاه اسلامڭ اردوسی اویله بر بلانغه‌یی محاصره‌یه تنزل ایتمز . اشته دیاربکر بگلربگیسی مرادپاشا[*]

[*] كه سلطان احمد اول زماننده صدراعظم اولان و دولت علیه‌یی بیك بلادن قورتاران مشهور قیوجی مرادپاشا مرحومدر .
نامق کمال

زمان ، عساکر اسلام فرحلرینك شدّتندن عادتا مست اولدیلر. معتادمؤمنین اولان تکبیر یرینه، دشمنك ذلّتنی گوسترمك ایچون « یوحا !.. » چاغرشمغه باشلادیلر.

سردارا کرم ذاتاً قدر شناس اولدیغی گبی ، خصوصیله تریاقی حسن پاشانك درایت وغیرت فوق العاده سنه اوّلدن برو مفتون ایدی . بویله عقلك خارجنده برمظفّریت کامله ایله گلیشنی ایسه اسلامك غلبه سنه فال خیرعد ایدرك ، غازیٔ مرحومی هرایشنده مستشار خاص عد ایلدی . وابتدای مشاوره ده (استرغون) قلعه سی اوزرینه عزیمت آرزوسنده بولندیغنی سویلدی . حسن پاشا مرحوم ، « حق تعالی آسان ایلسون ، فقط هرایشك کوج طرفی دوشونلملی ده آکا کوره حرکت اولنملیدر . استرغون اوزرینه توجّه اولنورسه قنیژه خلقی کلور ، بوکوپریلری بوزار . وجناب حق کوسترمسون ، شایدعودت اقتضا ایدرسه عسکراسلامه رخنه کلور. باری شمدی [بوبوجه] قلعه سنی فتح ایده لم . بوطرفلری محافظه ایچون ایچنه اقتضاسی قدر عسکر قویالم . بوصورتله بودین یولی ده ألده اولور. » دیمش وبورأی، عموم پاشالر وبگلر طرفندن بگنلدیکی گبی ، سردارك ده مقصدی قنیژه یی فتح اولدیغندن و بوبوجه نك ضبطی او مقصدی

بر بندەسنه كندینی بر قالین ایله صاردیردی . بزده آرقه‌سنه دوشدك . دشمن اوزرینه الغار ایلدك . پاشـای غازینك موجود معیّتی كندینك یگرمی درت گدیك آغاسی و آنلرك بر ، ایكیشر (زوبو) لریله بو فقیرك پرا كنـدە بر قاچ چوقدارندن وبرده پچوی شهرینك حركتمزی ایشیدن یگرمی قدر دلی‌قانلولرندن عبارت ایدی . قنیژه‌لیلر ایسـه آزدن آز اون بیك كشی‌یه بالغ وأیوجه تخمین اولنورسه آندن‌دخی زیاده ایدیلر . دشمنه (دراوه) قربنده یتشدك . مرحومك كرامتی ظاهر اولدی . بو بر آوج عسكرله اوقدر ملاعینی تارمار ایتدك كه هر بریمزألَلریمزك پارمقلری عددنجه اونر اسیر طوتدق . یالگز پاشانك اسیری یكرمی ایدی . لطیفه ایدرك یاننه واردم ، « سـوزیكز چیقمدی . سزك اسیرلرزیاده ظهور ایتدی . » دیدم . « بنم آیاقلرمده سزك گبی چلبیلرك ألی قدر غوغا ایدر . » بیوردیلر . مرحوم ، محاربه‌سـنده نه‌قدر شجیع ایسـه محاورەسندەده اوقدر لطیفه‌جی ایدی .

سبحان‌القادرالقیّوم !... اوقدر جزئی برفرقه‌ایكن ، هر برمز آتمزك آرد اگر قاشـنده اون اسـیر باغلیه‌رق بر دبدبۀ اسلامیه ایله سردار اردوسـنه واصل اولدیغمز

مشارالیه اوزمان بودین [*] ایالتندن معزولاً (پچوی) شهرنده اختیار عزلت اتمشدی . حتی کندی ترجمهٔ حالنه متعلّق، شاعر مشهور فانی‌ی تألیف ایتدیگی کتابده کندیله اولان محبّت و محاوراتندن بحث ایدرده دیرکه :

مرحوم ابراهیم پاشانك سردارلغی زماننده پچویدن قالقوب استقباله کیتمسنی توصیه ایتمش ایدم. پاشا مرحوم، « بن سزك کبی چلبی دکلم . سردار اسلامه ألمی، قولمی صاللایه‌رق گیده‌مم . برفرصت ظهور ایتسون، آغالرمك هیچ اولمازسه هرپارمغنه براسیر باغلیه‌لم ، اووقت سردار ایله بولشمغه یوزم اولور . » جوابنی ویردی . مرحوم تریاقی ایسه‌ده ، مظنّه‌دن برذات ایدی. سویلدیگی لاقردی کرامت گبی چیقدی. قنیژه اهالیسی دائما یول کسمك وراست گلدكلری یردن آدم قاپمق ایله مألوف برطاقم ملاعین اوله‌رق، ینه بردفعه‌ده (پورنوار) پالانغه‌سنی یاقدقلرینی بز پاشا ایله مصاحبت ایدرگن آغالری خبرویردیلر. مرحوم دفعةً ، « اشته چلبی! استقبالك شمدی زمانی گلدی. جنّت استیان بنمله برابر گیدر. دنیایی کندینه جنّت ایتمك استیان یابوراده قالور ، یا سردار اکرمك استقبالنه قوشار ، یاخود ذوقی نه ایسه آنی اجرا ایدر. » دیدی . یرندن قالقدی ، معتادی اوزره معتمدلرندن

[*] بودیم . ا . ت

حکمتنی اجرا ایچون بر عدالت کامله ومهارت فوق العاده ایله دشمن اوزرینه یوریدی .

مشهوردرکه ، مرحوم ، سردارلقده بولندیغی مدتجه قوجه اوردونك گرك عساکر منتظمه وگرك نفیرعام صورتیله طوپلانیلان (لوندآتندن) هیچ بریسی اهالینك برباشاق بغداینه أل اوزاتمدیلر . اویله قان گوستریلمنجه ، یدی یاشنده‌کی چوجوقلری بیله بیلدیرمق محال عد اولنان برزمانده بوانتظامی حاصل ایدنجه‌یه قدر پاشانك اجرا ایتدیگی سیاست ، یالکز بردوه‌جی‌یی خرسزلق ایتدیگی ایچون دوه‌سنك هاودینه آصمقدن عبارت ایدی .

پاشا بودبدبهٔ دیندارانه وعزیمت حمیتکارانه‌ایله دشمن اوزرینه یورونجه، سرحدده‌بولنان وعصیان اوزره‌اولان رعایانك عمومی دها بارقهٔ شمشیرینی کورمدن ، آوازهٔ [*] شهرت‌عدالتنی « سمعنا واطعنا !... » جوابیله‌قارشولدیلر .

اردوی همایون (اوسك) قلعه‌سنه واصل اولنجه، سردارا کرم حمیت ودیانتنه مکافات اوله‌رق برامدادالهی‌یه نائل اولدی‌که اوده مجاهد مشهور تریاقی حسن پاشانك اردویه ورودیدر .

[*] (آوازه) فارسیده شهرت معناسنی متضمن اولدیغندن بوراده حشودر . س . ن

قبرزه

وقتا كه سلطان محمد خان ثالث اگری قلعه‌سنی فتح واوروپانك قوهٔ عمومیه‌سنی قهرایله استانبوله عودت ایلدی، برقاچ سنه‌لر سرحدّ اسلام ساطورجی محمد پاشا واتمكجی احمدپاشا كبی نااهللر ألنده‌قالدقدن صكره اگری مظفریتك حصولنه سبب اولان داماد ابراهیم پاشا مرحومی ۱۰۰۹ تاریخیله، دفعهٔ ثالثه‌ده صدارتله، اردوی همایونه سردار ایلدی.

مشارالیه قلبی متین، رأیی قوی، دولتنه صادق، ملّت یولنده هیچ برشیئی اختیاردن چكنمز، مجاهدوهمّتلی برذات اوله‌رق، ساطورجی پاشایی بردسیسه ایله اعدام واتمكجی احمدپاشایی برحیله‌ایله حبس ایدوب، اردوده‌كی تشویشی برطرف ایتدی. وكوپریلی زاده فاضل احمد پاشا مرحومك قولی اوزره «اسلام اردوسی مغلوب اولماز؛ فقط باشنده سردار استر، حیدود باشی‌استمز.»

طوَزْنجه (ويسى) لر و (نركسى) لر كبى فوق الغايه مغلق يازلديغندن وبزم بوكبى رساله لردن اصل مقصودمز عساكر شاهانه نفراتنه عثمانلى عسكرلكنك بر طاقم سوابق فاخره سنى ياد واخطار ايله غيرت وحميت مسلمه لرينك تزايدينه عاجزانه برخدمت اولديغندن - مؤلف مرحومك روحندن طلب عفو ايدرك - اكثر عباراتنى لسانمزك شمديكى شيوه سنه نقل ايلدك . » سنه ۱۲۹۰ [ماغوسه]

اسکات ایتمك ایستمش اولان او هم وطنپرور ، هم متدیّن ادیب بی نظیرك بو اثری، سراپا سهل ممتنع عد ایدیله بیله جك برصورتده ابداع ایدلمشدر. سطرلر قلمندن دکل، قلبندن وایمانندن کتابك صحیفه‌لرینه دوکولیور .

اشکال ووسائط حربیه‌نك تحوّل وتکاملندن متولّد تغیّراتی برطرفه براقیرسه کز، محاربه هر زمان بردر، وروح ظفر (جسارت وتدبیر) در .

(قنیژه)یی اوقویان هر عسکر، کتابك صحیفه‌لرنده بوایکی لازمهٔ موفقیته عائد امثال ووقایعی مبذولاً بولور. وهم حسّاً، هم فکراً ، هم محظوظ ، هم مستفید اولور .

بوکتاب تألیف ایدلدیکی زماندن بوکونه قدر اوچ دفعه طبع اولنمشدر . ایلك طبعنده مؤلّفك حال محبوسیتی اثرك (نافذ) نام مستعاریله نشر ایدلمسنی ایجاب ایتمشدی . ایکنجی واوچنجی طبعلرینی ابوالضیا توفیق بك مرحوم، صاحب کتابك نام حقیقیسی آلتنده وبر قاچ حاشیهٔ مفیده علاوه‌سیله‌وجوده کتیردی. بز بوحاشیه‌لری عیناً ابقا ایتدك.

ایلك طبعنده مؤلّفی دیرکه :

« رساله‌درونده فائضی‌نك کتابندن، که عنوانی [حسنات حسندر] برچوق شیلر نقل اولنیور ؛ فقط رساله او زمانلرك

ایله مجهّز برحالده ، وقایع مستقبله‌یی تلقّی ایتمکه مقتدر بولندیغمزی ، ان شاءالله ، یار واغیار برکرّه ... بیك کرّه دها گوره‌جکدر .

حربیه نظارتی (الهام وطن) کبی ، (طارق) کبی حماست دینیه وحمیّت وطنیه‌یی تصویر وتهییج ایدن نشریاتمزدن بیکلرجه نسخه اشترا واردوی همایونه توزیع ایتمك کبی تشویقات مستحسنه‌ایله مساعیمزی تلطیف ایتدیکی کبی ، نامق کمال بکك کلیّاتندن ووطنپرورلك فکر وحسّنك خلقمزه ایلك منبع تلقینی اولمق اعتباریله ، هم ادبیاتمزك ، هم تاریخمزك مخلّداتندن اولان (اوراق پریشان) ، (جلال الدین خوارزمشاهی) ، (جزمی) ، (قنیژه) ، (وطن ، یاخود سلستره) کتابلرینك دخی همان طبع ونشرایدلمسنی توصیه ایتدی . عسکر قاردشلرمز متاعب حربی دینلندیررکن بو کتابلر ــ روحلری بوکون کندیلریله افتخار ایتمکده اولان ــ اجدادك مناقب حرب وضربنی حکایه ایتمك صورتیله صمیمی حسبحاللر ایدن بر رفیق اوله‌جقدر .

(قنیژه) یی قوجه نامق کمال ، ۱۲۹۰ سنهٔ هجریه‌سنده وماغوسه زندانده یازمشدی . آتلمش اولدیغی سجن مزاحم ایچنده امانهٔ زمان احتیاجنی بیله احیای عرفان طریقیله

صوڭ طبعه مقدمه

حربیه نظارتی وطنك سرحدلرینی محافظه ایدرکن، معارف نظارتی ده قلمرو عرفانی توسیعه تشبّث ایتدی. ایکی سنه‌یی متجاوز زماندن بری کرك تألیف، کرك ترجمه صورتیله متوالیاً طبع ونشر ایدلمکده اولان کتب جدیده و قدیمه هپ کشور معرفتك تأمین اتّساعی ایچون میدان انتشاره آتلمشدر. معارف نظارتنك مظاهرت مخصوصه‌سیله تشکّل ایدن (آثار مفیده کتبخانه‌سی) دخی بو مقصدك وسائط استیفاسندن بری اولمقله مباهی بولنیور. بو کتبخانه، حرب عمومینك ایقاع ایتدیکی مشکلات آراسنده وپك آز زمان ظرفنده بر سلسلهٔ نشریّاتی کتبخانهٔ ملّیه ـ هرایکی معناسیله مطبوع صورتده اهدا ایتمکه موفق اولدی. ترکلر، الڭ مدنی مملکتلری بیله صارصان بر بادره اثناسنده، موجودیت ملّیه‌لرینی هم قلیج، هم قلمله مدافعه ایدییورلر.

بز آوروپاده قالمغه یالکز لائق اولمقله اکتفا ایتمیه‌جکز؛ او بقایی ادامه ایچون محتاج اولدیغمز هر واسطه وهر سلاح

١

برهیئت مخصوصه طرفندن طبع ایتدیرلمشدر.

نامق کمال

کلیات آثار

قنیژه محاصره سی

استانبول — مطبعهٔ عامره

١٣٢٥

Nâmık Kemâl: Kanije
Muhasarası. 1335